

EQUIPO REALIZADOR

DIRECCIÓN

Alberto Meixide Vecino
Universidade de Santiago/IDEGA

MEMBROS

Juan J. Ares Fernández
Universidade de Santiago/IDEGA
e investigador asociado de IESIDE

Roberto Bande Ramudo
Universidade de Santiago/IDEGA

Adrián Blanco Estévez
Economista

Melchor Fernández Fernández
Universidade de Santiago/IDEGA

Manuel Ferro Novoa
ABANCA e investigador asociado de IESIDE

Edelmiro López Iglesias
Universidade de Santiago/IDEGA

Dolores Martínez Martínez
Afundación e investigadora asociada de IESIDE

Fidel Martínez Roget
Universidade de Santiago

Manuel Núñez Piñeiro
ABANCA e investigador asociado de IESIDE

Luis Otero González
Universidade de Santiago/IDEGA

Marcos Pérez Pérez
Grupo ERENEA, Universidade de Vigo

Bernardo Valdés Paços
Universidade de Santiago

Miguel Anxo Vázquez Taín
Universidade de Santiago

Manuel Vilas Fernández
Universidade de Santiago

Supervisión lingüística

Ana Suárez Piñeiro
Universidade de Santiago/IDEGA

ÍNDICE

04	INTRODUCCIÓN
09	MERCADO DE TRABAJO
15	AGRICULTURA
19	PESCA
22	INDUSTRIA
27	SECTOR EXTERIOR
30	CONSTRUCCIÓN
36	SERVIZOS
42	SECTOR FINANCIERO
49	SECTOR PÚBLICO

Presentación

Miguel Ángel Escotet

Presidente de Afundación
e reitor presidente de IESIDE

Un ano máis Afundación cumpre co seu compromiso estratéxico de promover o avance social, neste caso, mediante a publicación do *Resumo Executivo de A Economía Galega. Informe 2018*. En colaboración co IDEGA, ABANCA e IESIDE presentamos nas páxinas que seguen unha análise sintética do acontecido en 2018 no ámbito socioeconómico en Galicia, e as implicacións que neste contexto tivo o comportamento

da economía a nivel español, europeo e internacional.

Nos dous anos anteriores apuntabamos que os indicadores reflectían a recuperación da economía española, aínda que coa materia pendente de conseguir que se apuntalase este comportamento positivo tamén no plano do mercado de traballo. Finalmente, no ano 2018 rexistrouse a maior creación de emprego dos últimos doce anos cun significativo descenso do paro de longa duración e un crecemento notable do emprego xuvenil. Para nós, como Obra Social de ABANCA e ao sermos unha entidade socialmente comprometida, estes datos son unha boa noticia, dada a repercusión positiva no conxunto da cidadanía.

No exercicio analizado neste informe asistimos ao cambio de normativa de transición cara á produción de vehículos respectuosos co medio ambiente —un reto para a industria do automóbil— e que se traduce nun avance cara a modelos sociais máis sostibles. Precisaranse sólidas sinerxías para consolidar este novo paradigma de sociedade co que, como entidade que desenvolve a Responsabilidade Social Corporativa de ABANCA, nos sentimos identificados.

Por outra banda, neste informe tamén constatamos a relevancia para o tecido empresarial galego de contar cun sólido mercado exterior. Os procesos de internacionalización dos diferentes sectores produtivos resultan fundamentais para acadar niveis de diversificación de destinos que repercutan no equilibrio da demanda interna e externa. Neste sentido, desde o Instituto de Educación Superior Intercontinental de la Empresa (IESIDE), impulsado por ABANCA e a súa obra social, Afundación, dinamizamos compromisos con centros de estudos internacionais de prestixio para ampliar programas de colaboración universitaria que contribúan a impulsar a expansión das empresas galegas na rede global, con programas que formen profesionais nos ámbitos necesarios nos procesos de ampliación de mercados exteriores.

Existe un dato recorrente de índole demográfica que supón un dos principais retos para España, pero de maneira especial para Galicia, e que este ano se volve recoller neste informe: a dinámica de crecemento vexetativo negativo.

As páxinas que seguen constitúen un útil mecanismo para a comprensión dalgúns dos acontecementos máis relevantes do 2018 e encádranse na nosa liña de favorecer o acceso ao coñecemento. En consecuencia, este informe é concibido pola Obra Social de ABANCA como unha ferramenta imprescindible para contribuír ao seu principio estratéxico de traballar polo progreso social a través da formación.

Queremos rematar facendo expresa a nosa gratitude a todo o equipo investigador de ABANCA, IDEGA e IESIDE que participou na elaboración desta publicación e que, co seu traballo, vén facendo realidade *A Economía Galega* desde hai máis de trinta anos.

Presentación

Francisco Botas Ratera

Conselleiro delegado de ABANCA
e patrón de Afundación

O pasado 2018 foi un exercicio no que as economías galega e española acadaron taxas de crecemento superiores á media europea e cunha significativa mellora dos seus mercados laborais. Son dous datos positivos e relevantes para a nosa sociedade que merecen un recoñecemento por parte de ABANCA, especialmente como entidade socialmente comprometida, como demostra o intenso traballo que desenvolve a

súa obra social, Afundación, desde un claro enfoque de RSC.

No contexto internacional, a economía estadounidense constata un ano máis o seu bo comportamento, avanzando un 2,9%, grazas, en boa medida, a un incremento notable do consumo privado, que veu dado por unha taxa de desemprego situada no 3,7%, cifra nunca acadada nos últimos 50 anos. Non obstante, nas súas relacións internacionais, o proceso de disputa arancelaria iniciado co Goberno chinés terá repercusión nas economías mundiais.

En clave europea, a diminución do ritmo de crecemento das principais economías, Alemaña, Francia e Italia, socios prioritarios de España no mercado exterior, abre certas dúbidas en torno ao ciclo de crecemento, que convive coa confirmación do Banco Central Europeo de manter inalterables os tipos de xuro ata 2020 e da apertura de novas poxas de liquidez. Doutra banda, as constantes incertezas verbo do Brexit e o avance dos partidos euroescépticos continúan sendo os dous factores políticos con significativas consecuencias a todos os niveis.

No contexto español, como comentabamos, a análise dos principais compoñentes do PIB en 2018 reflicte un mellor comportamento ca na UE, cun notable protagonismo da demanda interna a raíz da mellora nos datos do mercado de traballo. No entanto, debemos encadrar este dato nun contexto variable, xa que, malia nos situarmos no quinto ano consecutivo de expansión da actividade económica, existen riscos procedentes do exterior, nomeadamente na UE, como viamos, onde se detecta unha baixada do ritmo de crecemento, que xa repercutiron nos resultados do PIB do ano precedente ao afectar ao rexistro da demanda externa.

Na economía galega observamos réplicas dos movementos producidos tanto a nivel internacional como estatal. Se ben continúa o ritmo de crecemento, cun 2,8%, a cifra é catro décimas inferior ao exercicio pasado. Esta desaceleración débese a unha menor vitalidade en todos os macrosectores, coa excepción da industria. Non obstante, en 2018 si se produciu un incremento nun indicador de fonda repercusión social, o do emprego, que aumentou un 2,4% con respecto a 2017, ano no que crecera un 1,2%. Á súa vez, reduciuse a taxa de paro, que se situou no 13,3%, inferior á do conxunto de España, pero aínda moi lonxe da existente na Unión Europea. Con este contexto de fondo, un dos desafíos principais do panorama galego continúa residindo na súa estrutura demográfica, cuns índices vexetativos adversos.

Tras máis de trinta anos de *A Economía Galega*, ABANCA, a súa Obra Social, Afundación, e IESIDE, en colaboración co IDEGA, continuamos ofrecendo á cidadanía unha publicación de referencia para Galicia, grazas, por suposto, ao intenso labor dun equipo investigador fondamente comprometido coa difusión do coñecemento e coa formación.

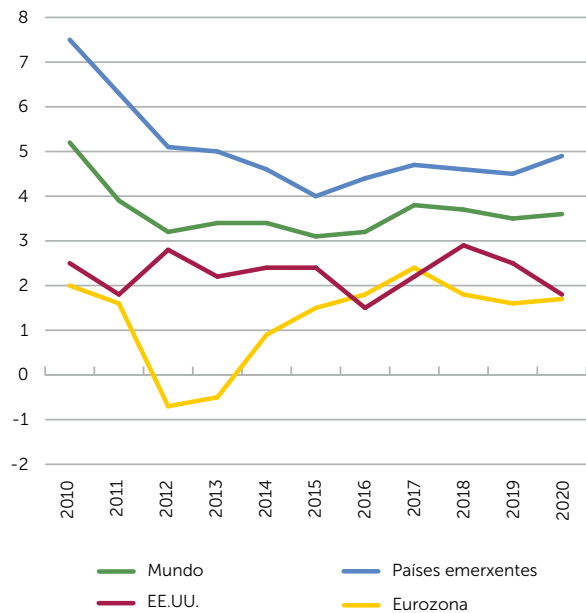
Introdución

Economía internacional

A economía mundial rexistrou unha desaceleración no ritmo de crecemento en 2018, avanzando un 3,7%, unha décima menos respecto ao ano anterior. Segundo as estimacións, a tendencia á baixa continuará en 2019 e 2020 (cunhas previsións estimadas de 3,6%, e 3,6% respectivamente). A combinación de factores que están limitando o crecemento da economía mundial son unhas condicións financeiras máis restritivas, unha maior vulnerabilidade do comercio internacional e a persistencia de elevados niveis de débeda pública e privada. As economías avanzadas medraron un 2,3% (tamén unha décima menos que no ano 2017), con evolucións diferentes entre Estados Unidos, que continúa cunha forte expansión da actividade económica, e a economía europea, con clara tendencia á baixa, cun comportamento especialmente preocupante en países como Alemaña ou Italia. Pola súa parte, as economías emerxentes e en desenvolvemento avanzaron un 4,6% e, mentres China rexistrou unha moderación do crecemento, as principais economías latinoamericanas como Brasil ou México, que comezaron novos ciclos políticos en 2018, tiveron unha recuperación do ritmo da actividade económica no primeiro caso, e un mantemento do crecemento, no segundo.¹

A economía estadounidense continuou mostrando a súa boa saúde en 2018, cunha taxa interanual do 2,9%. Aquí en particular destaca que a taxa de desemprego se situase no 3,7%, en mínimos de 50 anos, o que impulsou o bo comportamento pola vía do consumo privado. A fortaleza do mercado laboral xerou, ademais, un amplo espazo fiscal para recortes impositivos que afectaron positivamente tanto a empresas como empregados alimentando o círculo virtuoso de renda e contratación. Tamén as condicións crediticias continúan a ser moi favorables, tanto polo lado da oferta como da demanda, como amosan os baixos diferenciais bancarios e a recuperación do crédito. Neste escenario, as tensións derivadas da guerra comercial con Beíjing non parecen terlle afectado á primeira economía mundial. Os reiterados episodios de rearme arancelario foron de máis a menos; ao final do ano a tensión rebaixouse e, polo momento, parece conxelada a ameaza dun aumento do 10% ao 25% dos aranceis das importacións chinesas valoradas en 200.000 millóns de dólares. Así mesmo, é importante sinalar a exitosa resolución da negociación e aprobación da renovación do Tratado de Libre

Gráfico 1. Evolución do PIB
Taxas de variación interanuais (en %)

Comercio de América do Norte (TLCAN), firmado con Canadá e México, logo dun período de incerteza xerada desde o comezo da Administración Trump sobre o futuro dunha das áreas comerciais máis integradas do mundo.

Pola súa banda, a Eurozona cambiou o seu comportamento económico en 2018 pasando a converterse nunha das principais rexións que están a frear o crecemento mundial. Neste ano avanzou un 1,8%, seis décimas menos que no anterior, e no último trimestre do exercicio o avance do PIB comunitario foi de tan só o 0,2%. A situación é un reflexo da desaceleración das principais economías europeas, con dous focos claros de maior incerteza. Alemaña creceu unicamente un 1,5% (un punto menos que no ano anterior), e no terceiro trimestre chegou a contraerse un 0,2%. Existe consenso en que a caída das exportacións da automoción é o principal factor explicativo (a produción reduciuse para adaptarse á nova normativa WLTP),² aínda que tamén comeza a ser preocupante a evolución do consumo privado. O segundo foco é a economía italiana, que só avanzou un 1% en 2018 (seis décimas menos que en 2017). O país transalpino continúa cos problemas que vén arrastrando nas últimas décadas, como a súa falta de produtividade e de estabilidade institucional, ao que se engadiu a mala situación dos seus bancos (Monte dei Paschi di Siena xa fora rescatado en 2017), unha moi

¹ Datos do FMI, World Economic Outlook (WEO), actualización a xaneiro de 2018 <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2019/01/11/weo-update-january-2019>.

² WLTP: Worldwide Harmonized Light-Duty Vehicles Test Procedure. Procedementos mundialmente harmonizados para probas de vehículos lixeiros.

baixa confianza das familias e das empresas e o maior custo de financiamento da débeda. Ademais, ao longo do pasado ano sucedéronse os episodios de tensión entre a Comisión Europea e o Goberno italiano (alianza do Movemento Cinco Estrelas e da Liga Norte), por mor da ausencia de acordo nos orzamentos remitidos por Roma a Bruxelas. Nese escenario, o Brexit continuou xerando un elevado nivel de incerteza adicional que non favorece as expectativas de mellora da economía europea. No pasado exercicio, tras a incapacidade dunha saída negociada que satisfaga o Reino Unido e a Unión Europea, no mes de marzo de 2019 o Parlamento británico aprobou adiar a data de saída (prevista para o 29 de marzo).

Desaceleración da economía mundial en 2018 coa perspectiva de que a tendencia á baixa siga nos vindeiros anos

En canto ao conxunto dos países emerxentes e economías en desenvolvemento, estes mostraron un crecemento do 4,6%, unha décima menos que no ano anterior. A economía chinesa avanzou un 6,6%, dentro da previsión do goberno (6,5%-7%), pero este é o menor ritmo de crecemento desde os anos 90. Ás debilidades coñecidas do xigante asiático, como o forte nivel de endebedamento público e privado ou o escaso crecemento da produtividade, uníronse distintos datos preocupantes en 2018. Entre eles destacan un menor investimento doméstico e un menor ritmo de avance do comercio exterior, a escasa capitalización dos bancos ou as fortes caídas nas bolsas. O consumo privado, que debería liderar o cambio no modelo económico tamén parece estancado. De igual xeito, os principais socios da economía asiática, Estados Unidos e a Unión Europea, intensificaron a súa desconfianza coa economía e as empresas chinesas. A primeira aprobou fortes aranceis aos produtos chineses e a segunda estableceu mecanismos para un maior control ao posible bloqueo dos investimentos chineses en solo europeo.

A actividade económica en América Latina avanzou un 1,1% en 2018, deixando así definitivamente atrás a recesión, pero tamén rexistrando unha desaceleración respecto do ano anterior. As dúas principais economías comezaron novos ciclos políticos. En Brasil (que representa o 40% do PIB latinoamericano), o conservador e ex militar Jair Bolsonaro asumiu a presidencia da República a principios de 2019. Bolsonaro accede ao Goberno dun país que tocou fondo nos últimos anos, que rexistrou unha forte recesión económica e cuns gobernantes salpicados por numerosos casos de co-

rrupción. Os desafíos a nivel económico son enormes, tanto no sistema fiscal como nas infraestruturas ou no sector educativo, pero, sobre todo, no que respecta ao grande asunto pendente que ameaza a sostibilidade das contas públicas, as pensións; unha reforma que terá que afrontar neste 2019.

A outra grande economía latinoamericana, México, tamén mudou de Goberno no pasado ano, e o veterano político progresista López Obrador accedeu á presidencia, cun grande apoio popular e nas cámaras. As primeiras reaccións ao novo Goberno foron vistas con preocupación polos empresarios, ao ser este presidente o principal crítico coa grande obra do novo aeroporto da Cidade de México, alegando o elevado lucro para as empresas adxudicatarias, e pola introdución de novos impostos no sector bancario. O maior reto para o novo mandatario, ademais de xestionar a desconfianza dos mercados financeiros, recuperar a produción da petroleira estatal PEMEX e controlar o clima de violencia nalgúns estados do norte, é incrementar a capacidade potencial de crecemento de México, estancada ao redor do 2%-2,2%; ritmo insuficiente para unha economía emerxente que busca mellorar os niveis de renda e a inclusión social.

Economía española

A economía española avanzou un 2,6% en 2018, cinco décimas menos que no ano anterior. É o quinto ano consecutivo de expansión da actividade económica e o crecemento segue sendo máis robusto que nas outras grandes economías da Eurozona como Alemaña, Francia ou Italia. Ademais, nese exercicio España rexistrou a maior creación de emprego dos últimos doce anos e a taxa de paro baixou ao 14,4%, superando os 20,7 millóns de ocupados. Cabe destacar que o comportamento da demanda interna e externa foi diverxente. A primeira mostrou robustez destacando o consumo e o investimento privados, impulsados polos baixos tipos de xuro e uns balances empresariais máis saneados, e o consumo público, acelerado pola curta lexislatura e a vontade reformista do Goberno de Pedro Sánchez. Pola contra, a desaceleración débese sobre todo ao sector exterior, que comezou a contribuír de forma negativa ao PIB (cinco décimas), sobre todo debido á perda de impulso da economía europea, que afectou de maneira negativa as exportacións españolas.

En todo caso é innegable a desaceleración da economía española en 2018 despois de tres anos crecendo por enriba do 3%. Resulta difícil saber se en 2019 continuará a caída no ritmo da actividade, que terá que ver ante todo co impacto de tres acontecementos. En primeiro lugar, as eleccións ao Goberno central, comunidades autónomas e municipios crean un clima de incerteza nos axentes económicos que podería impactar de forma negativa no consumo privado e no investimento, cun efecto tamén incerto na evolución do gasto público. En segundo lugar, a política mone-

taria do Banco Central Europeo (BCE) seguirá sendo un factor determinante na continuidade e fortaleza do ciclo económico. Polo momento, as novas son positivas, xa que no mes de marzo de 2019 Mario Dragui anunciou que non subirá tipos ata 2020 e abriu novas poxas de liquidez (TLTRO-III). En todo caso, esta política monetaria ultra expansiva mantida durante varios anos suscita dúbidas sobre a dependencia do actual ciclo dunhas condicións monetarias anormalmente laxas. En terceiro lugar, a evolución do contorno exterior será determinante para o crecemento. Aquí as noticias non son tan boas. O consenso do crecemento do PIB na Eurozona para 2019 é de tan só un 1,4%, cun estancamento nalgúns dos principais socios comerciais. Os termos e a incerteza da saída do Reino Unido da Unión Europea seguirá constituíndo un elemento de inestabilidade adicional. E fóra das fronteiras europeas é de esperar unha continuación, ou incluso agravamento, das tensións comerciais entre os principais bloques económicos mundiais.

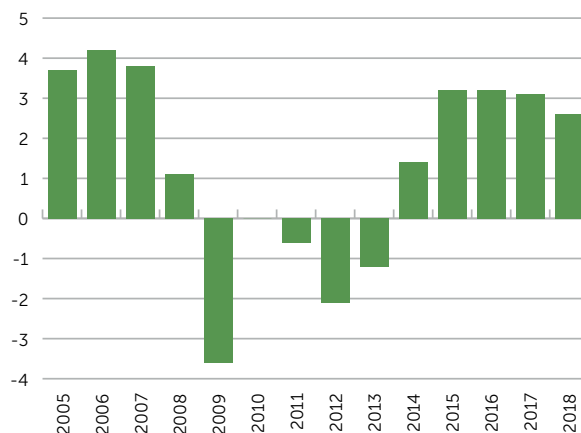
Economía galega

Nun contexto internacional non tan favorable como nos últimos anos, a evolución do PIB galego en 2018 confirmou a previsión que se recollía no informe de 2017. O IGE estimou un incremento do PIB do 2,8%, catro décimas menos que en 2017. O INE reduciu este incremento ao 2,7%. Con esta desaceleración da actividade, Galicia mantivo a sintonía coa traxectoria observada no conxunto de España, malia que neste último caso a taxa de variación do PIB foi do 2,6%. Ademais, o resultado alcanzado por Galicia é sensiblemente mellor ao da Eurozona, cuxo PIB creceu en 2018 arredor dun punto menos.

O PIB galego en 2018 medrou catro décimas menos que en 2017

A mellor evolución da economía galega permitiu reducir as diferenzas respecto de España e da Eurozona. E o proceso de converxencia é aínda maior se temos en conta a evolución do PIB por habitante (gráfico 3). Segundo o INE incrementouse, en termos monetarios, un 4% en Galicia fronte a un 3,2% en España. A pesar diso, o PIB por habitante galego foi en 2018 de 23.294 euros, o 90,1% do PIB medio español (o 89,4% en 2017). Como xa comentamos, nesta evolución, xunto cos factores económicos, desenvolve tamén un papel importante unha dinámica demográfica adversa que reviste maior intensidade no caso galego.

Gráfico 2. Evolución do PIB da economía española
Taxas de variación interanuais (en %)

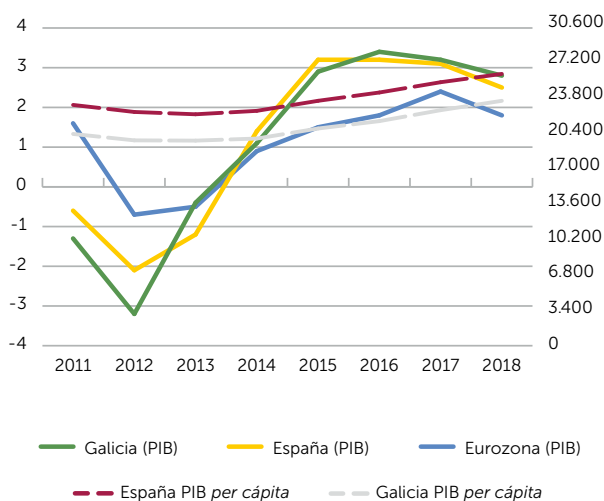

Cadro 1. Previsións de crecemento da economía española (en %)

	2019	2020
Goberno	2,2	1,9
Banco de España	2,2	1,9
Comisión Europea	2,1	1,9
OCDE	2,2	1,9
FMI	2,1	1,9

Fonte: Elaboración propia.

Gráfico 3. Evolución do PIB (en %) (esc. esquerda) e do PIB *per cápita* (en euros) (esc. dereita)

En canto á variación do PIB galego con respecto ás restantes comunidades autónomas, Galicia situouse na quinta posición (por enriba da media española), nun *ranking* no que sobresaí a comunidade de Madrid cun incremento do 3,7%.

Desde a perspectiva da demanda, a interna foi a principal impulsora do crecemento do PIB galego. Incrementouse en torno a un 3%, o que supuxo unha achega ao crecemento do 2,9%. Tendo en conta que o PIB aumentou un 2,8%, é obvio que a contribución da demanda exterior a Galicia foi negativa. Iso debeuse a que o importado en bens e servizos creceu a un ritmo maior que o exportado, mantendo, con todo, ambas as dúas variables un intenso crecemento. Cabe subliñar no comercio de bens co estranxeiro o aumento, en termos monetarios, das importacións nun 10,6%, o que contrasta coa variación máis moderada das exportacións, un 4,9%. En 2019 volveuse rexistrar un novo récord nos resultados alcanzados por estas dúas variables. Esta evolución supuxo unha caída no saldo comercial que, a pesar diso, e a diferenza da economía española, seguía presentando un superávit.

A demanda interna foi a principal impulsora do crecemento galego

Entre os compoñentes da demanda interna, o máis relevante en 2018 foi o crecemento dun 7% na formación bruta de capital, cunha aceleración que consolida as taxas positivas dos catro anos anteriores. Iso supuxo que a súa achega á demanda interna fose dun 1,4%. Este dato é importante por tratarse dun indicador adiantado de actividade. Doutra banda, en 2018 apréciase unha desaceleración no gasto das administracións públicas en Galicia, mentres se incrementou nun punto adicional o gasto dos fogares e das ISFLSF; o que fai que a achega desta variable ao crecemento da demanda interna sexa a mesma que a da formación bruta de capital.

A desaceleración en catro décimas do PIB galego en 2018 debeuse, desde o lado da oferta, a un menor dinamismo en todos os macrosectores coa excepción das industrias enerxéticas e extractivas. Nun contexto xeral de reactivación da actividade trala crise, apréciase en 2018 unha menor vitalidade nos servizos, sector que xera o 68,5% do VEB galego, o que freou o crecemento económico. Tamén o sector primario e a industria manufacturera reduciron o seu crecemento. As manufacturas medraron á mesma taxa que o PIB, un 2,8%, pero 2,1 puntos menos que en 2017. A construción foi o sector galego que mantivo un ritmo máis alto de cre-

Gráfico 4. PIB das comunidades. Ano 2018
Taxa de variación anual (en %)

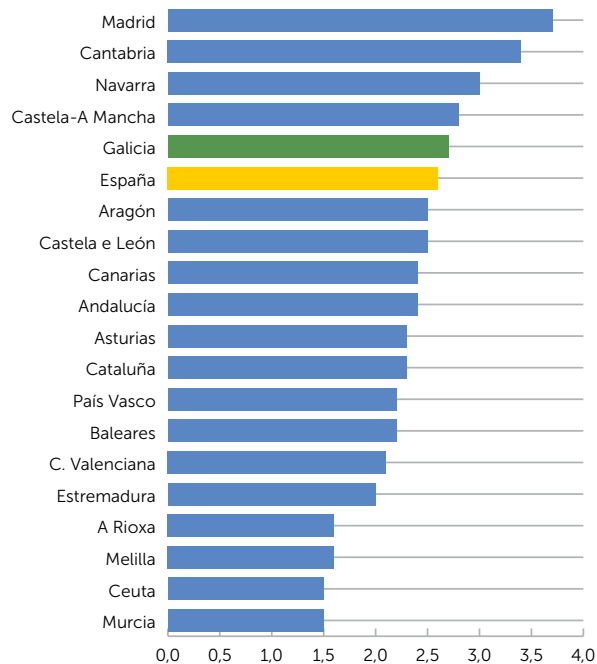
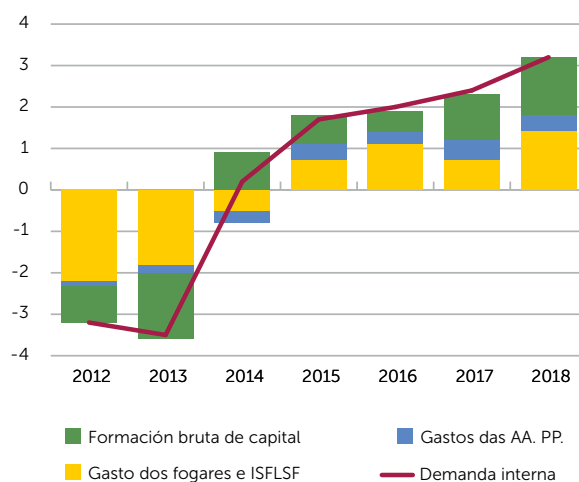

Gráfico 5. Evolución da demanda interna
Achega dos seus compoñentes
Taxas de variación interanuais (en %)

cemento, un 6,1%, o que denota a súa paulatina recuperación, aínda que neste ano a taxa sexa seis décimas menor que a de 2017.

No sector terciario observouse unha desaceleración nos servizos vinculados co comercio e turismo, así como os de información e comunicación. Esta situación non puido ser contrarrestada pola aceleración experimentada polas actividades profesionais.

O crecemento do PIB dun 2,8% permitiu que a ocupación aumentase un 2,4%, en 24.900 persoas máis. Un maior emprego xunto co descenso na poboación activa (4.800 persoas) conduciu a que en 2018 descendese en 29.700 o número de parados con respecto a 2017, polo que a taxa de paro se situou no 13,3%, fronte ao 15,7% do ano anterior. A pesar de que os resultados galegos son mellores que os do conxunto do Estado, aínda queda un longo treito para alcanzar os valores medios da Unión Europea, que finalizou 2018 cunha taxa de paro do 6,6%.

En canto ás previsións para 2019, a Administración autonómica estimaba nos seus orzamentos un incremento do PIB do 2,6%, dúas décimas menos que o alcanzado en 2018. Esta porcentaxe é quizais excesivamente optimista tendo en conta as previsións que se realizan para o conxunto de España, entre o 2,1% e o 2,2%, e o camiño relativamente paralelo que están seguindo as dúas economías. Ademais, os resultados que se van coñecendo referidos ao comportamento de determinadas variables nos primeiros meses de 2019 suxiren unha desaceleración na actividade, malia a evidente melloría no mercado de traballo con respecto aos primeiros meses de 2018.

En xaneiro e febreiro de 2019, o índice de produción industrial (IPI) en Galicia caeu un 4,2%. Foron especialmente significativos os descensos na produción de bens de consumo duradeiros, intermedios e na enerxía. As caídas tamén se reflicten nas vendas de bens ao estranxeiro. Nese mesmo período o valor do exportado descendeu un 13,1%, mentres as importacións aumentaron un 15,1%. Esta traxectoria supuxo un cambio no saldo comercial, o cal, tras moitos exercicios en positivo, pasou nestes dous meses a ser deficitario.

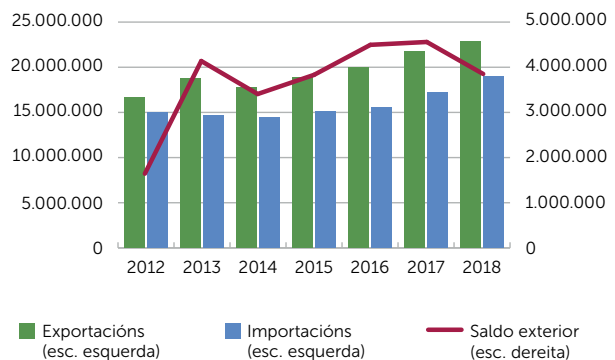
Os servizos non seguiron o comportamento da industria. Nos dous primeiros meses, o índice da cifra de negocios no sector medrou un 8,9%. Pola súa banda, no mercado de traballo galego, no primeiro trimestre de 2019 con respecto ao mesmo período do ano anterior, a ocupación aumentou un 2,9% (3,2% en España). Esta diferenza a favor de España é maior na variación interanual das afiliacións totais a Seguridade Social de abril de 2019, un 2,1% en Galicia fronte ao 3% en España, aínda que a porcentaxe é máis elevada e esta fenda non é tan forte se só se considera o Réxime Xeral (3,4% fronte a 3,8%). A taxa de paro situouse no 12,47%, 2,6 puntos menos que hai un ano, pero 0,4 puntos máis alta que a do último trimestre de 2018.

Cadro 2. Evolución dos compoñentes do PIB
Taxas de variación interanuais (en %)

	2016	2017	2018
PIBpm	3,4	3,2	2,8
Demanda			
Gasto en consumo final	1,8	1,6	2,2
Gasto dos fogares e ISFLSF	1,9	1,3	2,3
Gastos das AA. PP.	1,5	2,4	1,8
Formación bruta de capital	2,6	5,5	7,0
Exportación de bens e servizos	5,0	5,0	3,4
Importación de bens e servizos	2,3	3,2	3,9
Oferta (VEB)			
VEB. Agricultura, gandería, silvicultura e pesca	-1,8	1,9	0,9
VEB. Industria	5,2	3,2	3,8
VEB. Industria manufacturera	4,7	4,9	2,8
VEB. Construción	4,2	6,7	6,1
VEB. Servizos	3,3	3,1	2,5

Fonte: IGE.

Gráfico 6. Evolución das exportacións, importacións e saldo exterior (en miles de euros)

Mercado de traballo

Introdución

Por cuarto ano consecutivo, a variación da ocupación en Galicia acada cifras positivas, segundo a enquisa de poboación activa (EPA) do Instituto Nacional de Estadística (INE). En 2018 créronse 24.900 empregos, o dato máis alto ao final dun ano desde 2007, que supón un sorprendente cambio de tendencia do mercado laboral galego. Ademais, en 2018 duplicábase a creación de emprego de 2017 (gráfico 1), e sen perder forza, máis ben ao contrario, cunha aceleración no ritmo de crecemento do emprego no último trimestre de 2018, que parece manterse no primeiro trimestre de 2019 (gráfico 2). Con este incremento, Galicia acada 1,077 millóns de ocupados en 2018, o que representa un avance do 2,4% e pecha a fenda observada co conxunto de España, agora só de 0,3 puntos porcentuais (p. p.), cando en 2017 era de 1,4 p. p.

Esta evolución do emprego elevou a taxa de ocupación da poboación de 16 a 64 anos ata o 63,55%, 2,3 p. p. superior á de 2017, aínda que lonxe dos niveis pre-crise (65,43% en 2008). Deste xeito, o nivel de emprego a finais de 2018 situouse aínda un 10,5% por baixo do máximo acadado no terceiro trimestre de 2008.

A ocupación sorprende no primeiro trimestre de 2019 cunha caída respecto do trimestre anterior de 7.900 persoas, pero que mantén a creación interanual do

Gráfico 1. Evolución da ocupación en Galicia: variación absoluta (en miles de persoas) e variación relativa (en %)

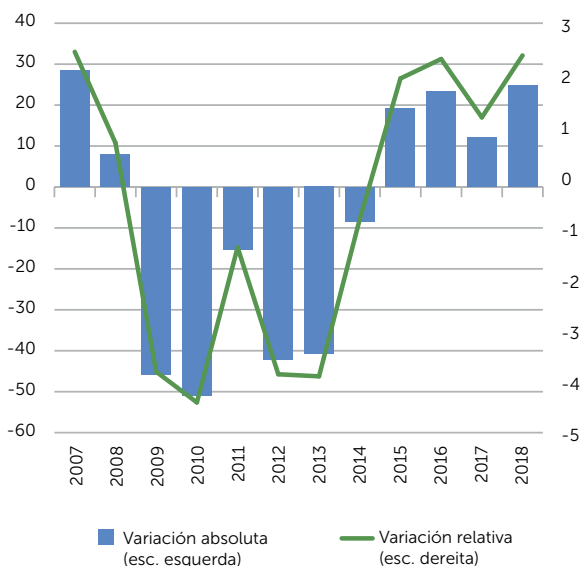

Gráfico 2. Evolución da poboación ocupada. Taxas de variacións interanuais (en %)

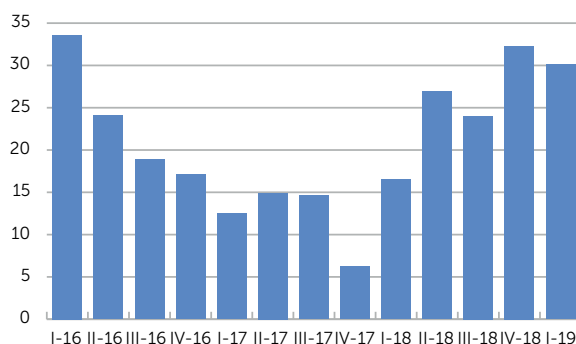
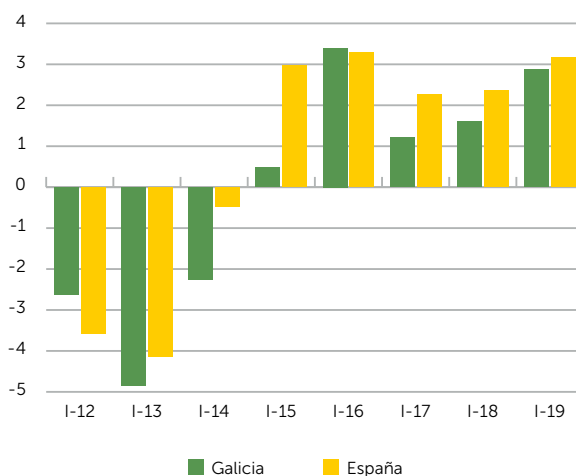

Gráfico 3. Ocupación no primeiro trimestre de cada ano. Taxas de variación interanuais (en %)

A evolución positiva da ocupación mantense no inicio de 2019

emprego por enriba do 2,8% (moi próxima á dinámica nacional) (gráfico 3). Polo momento, os datos da EPA descartan que a suba do salario mínimo interprofesional (SMI) produciase un incremento significativo de despedimentos (o incremento no número de parados é lixeiramente superior ao do primeiro trimestre de 2018). Os datos dispoñibles impiden unha análise pormenorizada. Necesitamos información máis detallada para contrastar se a suba do SMI está freando a contratación en vez de destruír emprego.

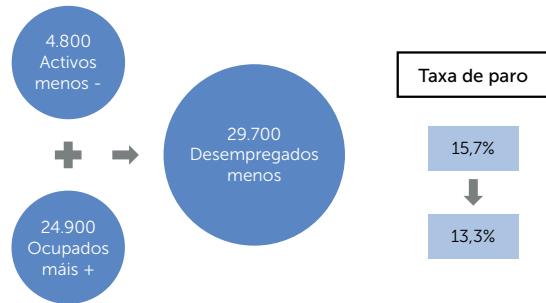
A recuperación chega por fin aos desempregados de moi longa duración

Tamén o desemprego experimentou unha evolución positiva, con 29.700 parados menos, o que se traduce nunha importante redución da taxa de paro ata o 13,3%. Un ano máis, o avance da ocupación en Galicia tivo lugar nun contexto de caída da poboación activa, que suma xa seis anos de perdas, e relativiza o bo resultado en termos de ocupación e desemprego (figura 1). Co PIB crecendo ao 2,8%, os datos de ocupación da EPA son moi favorables. Recordemos que en 2017, cun crecemento sensiblemente superior (3,2%), a ocupación tivo un incremento moito máis moderado (1,2%).

O resultado probablemente máis destacable é a forte redución do número de desempregados de moi longa duración (máis de dous anos), que por vez primeira desde o inicio da recuperación supera a redución relativa no resto de colectivos de desempregados. O 71% da redución do desemprego concentrouse neste colectivo, coa maior caída absoluta desde 2007 (gráfico 4). Non obstante, a incidencia do paro de longa duración segue sendo moi elevada (44% dos desempregados), en especial entre o colectivo de maiores de 45 anos. Este é o grupo que necesita dunha maior atención, tanto por parte das políticas de emprego (son os traballadores con maiores dificultades de recolocación) como das políticas de protección social (constitúen un colectivo vulnerable e en moitas ocasións coinciden en fogares onde todos os activos están en situación de desemprego).

Os principais agregados do mercado de traballo galego (ocupación e desemprego) mostran unha evolución relativamente favorable en 2018, aínda que algúns datos non permiten ser demasiado optimistas. Galicia segue tendo un menor dinamismo na creación de emprego en comparación co conxunto de España. A taxa de paro galega, malia estar entre as máis baixas das comunidades autónomas, é case o dobre da media da Unión Europea (6,8%) e preto de 60.000 fogares galegos contan con todos os seus activos en situación de desemprego. Ademais mantense a evolución negativa da poboación activa total, en especial significativa no grupo entre 20 e 29 anos (cunha perda do 5%). A recuperación económica non está supoñendo un cambio de tendencia na evolución da poboación activa. Desde 2014 o envellecemento da poboación activa galega é moi relevante, con incrementos importantes nos activos con máis de 40 anos e fortes reducións nos activos entre 20 e 39 anos, en particular no grupo de idade comprendido entre 30 e 34 anos (no período 2014-2018 a poboación neste tramo de idade descendeu en 37.500

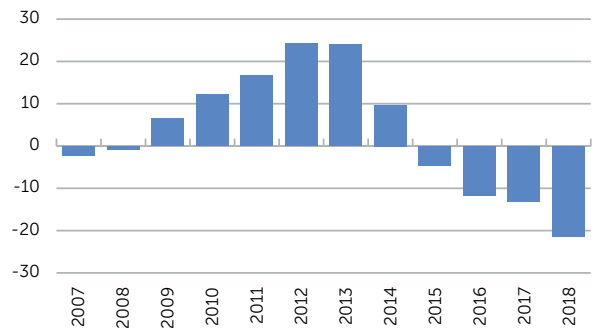
Figura 1. Evolución de ocupación, actividade e desemprego. Ano 2018

Fonte: Elaboración propia a partir EPA, INE-IGE.

Gráfico 4. Parados que levan máis de dous anos na procura de emprego

Variación absoluta (en miles de persoas)

Pero non todas son boas novas no mercado laboral galego: menor dinamismo na creación de emprego e caída sostida da poboación activa

persoas, o que supón unha caída superior ao 22,3%). Asemade, Galicia conta cunhas taxas de actividade e de ocupación entre as máis reducidas de España cando se considera toda a poboación maior de 16 anos.

A situación relativa de Galicia mellora cando analizamos a taxa de emprego por colectivos, situándose a taxa de emprego de 16 a 64 anos na media nacional e a das mulleres galegas de entre 16 e 64 anos case 3 p. p. por enriba da española. Cómpre comentar tamén

Máis emprego, pero lonxe dos obxectivos Europa 2020

que Galicia segue moi lonxe de alcanzar os obxectivos da Estratexia Europa 2020 en materia de emprego. A Unión Europea fixou como obxectivo concreto para 2020 acadar unha taxa de ocupación para o total da poboación entre 20 e 64 anos do 75%. A finais de 2018, a taxa de emprego galega só chegaba ao 66,7%, é dicir 8 puntos por baixo da meta marcada (gráfico 5). Non obstante, no Plan estratéxico de Galicia 2015-2020 fixouse un obxectivo de emprego moito máis modesto: acadar o 70%. Por suposto, esta cifra é factible dada a dinámica actual do mercado laboral, pero, aínda que se acadase, só se lograría recuperar algo máis da metade do emprego perdido entre 2008 e 2014.

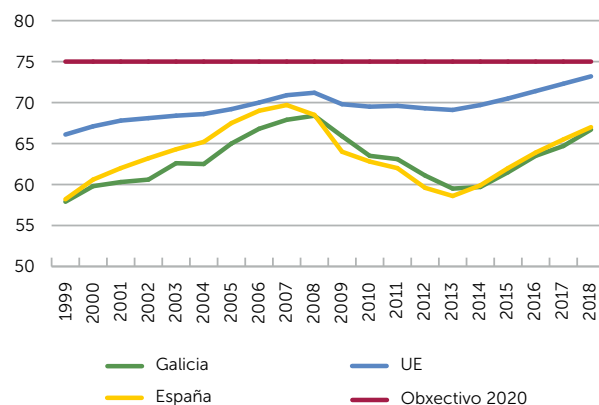
Neste plan estratéxico fíxase tamén o obxectivo do 67% para a taxa de ocupación das mulleres. Lograr as dúas metas nun futuro pasa pola integración das mulleres no mercado de traballo. A Estratexia de Lisboa da Unión Europea xa reparara neste feito a principios de século e fixou como obxectivo para a taxa de emprego feminina en 2010 un 60%. As mulleres galegas xa alcanzaran esta cifra en 2008. Non obstante, coa crise, a taxa de emprego feminina diminuíu e, despois dunha pequena recuperación, apenas supoñía o 63% a finais de 2018. É dicir, só aumentou 3 puntos en 10 anos. A mala nova é que a taxa de emprego da poboación entre 55 e 64 anos é case 2 p. p. inferior á española; este dato, visto o rápido envellecemento da poboación activa galega, debe servir de aviso para deseñar medidas activas de emprego destinadas a mellorar a participación e a empregabilidade deste importante colectivo de traballadores.

O comportamento do emprego

A creación de emprego en 2018, 24.900 ocupados máis segundo a EPA, representa un crecemento da ocupación do 2,4%, o dobre que en 2017 (cadro 1). Como xa ocorreu nos anos precedentes, o aumento da ocupación favoreceu máis as mulleres que os homes, malia que a distancia se reduciu respecto a 2017; nese ano a ocupación das mulleres aumentara case 5 veces máis que a dos homes, acaparando o 80% dos novos ocupados (en 2018 as mulleres supoñen o 54,6% do incremento da ocupación).

A evolución global positiva oculta o forte retroceso no colectivo de autónomos máis vulnerables (traballador independente ou empresario sen asalariados), sobre todo no caso das mulleres (gráfico 6). A evolución positiva dos asalariados tanto no sector público como no privado (máis intenso por vez primeira desde o inicio da recuperación no sector público) compensa as perdas

Gráfico 5. Taxa de emprego da poboación de 20 a 64 anos (en %)

Forte retroceso no colectivo de autónomos máis vulnerables, compensado pola positiva evolución do emprego asalariado tanto no sector público como no privado

Gráfico 6. Evolución da ocupación por situación profesional (en %)

Forte crecemento dos asalariados con contrato indefinido

Crece o emprego, aínda que con menor intensidade que en España

de ocupación no colectivo de traballadores autónomos en ambos os dous sexos. Sorprende o incremento relativo no número de mulleres empresarias con asalariados (suba do 11,2%), que debemos con todo matizar, xa que este colectivo só supón o 5% da ocupación feminina.

Outro aspecto positivo é que o incremento da ocupación non se debe ao aumento da contratación temporal. Os asalariados con contrato indefinido medraron un 4,9%, mostrando un dinamismo maior que a ocupación temporal. De feito, a taxa de temporalidade redúcese, a pesar de que non sexa cuantitativamente relevante (agás no caso das mulleres, onde pasa do 28,7% de 2017 ao 27,5% en 2018). O peso da contratación parcial tamén subiu, aínda que de maneira global de xeito pouco significativo. Temos que destacar que este incremento se concentrou no emprego feminino (acapara o 75% dos novos ocupados a tempo parcial). As diferenzas por xénero na motivación do emprego a tempo parcial seguen sendo moi relevantes. Mentres que o 16,5% das mulleres nesta situación indican como motivo o coidado de nenos ou adultos enfermos, incapacitados ou maiores, no caso dos homes só sinalan esta motivación o 1,8% dos ocupados a tempo parcial.

A dinámica do emprego no contexto nacional

Galicia volve un ano máis a mostrar dificultades para acadar incrementos no número de ocupados da mesma intensidade que o conxunto nacional. Xunto con Asturias, Galicia segue ocupando os últimos postos en termos de recuperación de emprego, aínda que en 2018 consegue aproximarse moito á dinámica nacional. Non obstante, parece que a recuperación da ocupación está a abrir unha fenda cada vez maior entre as distintas comunidades autónomas, posto que as que recuperaron máis ocupación son as que crecen a maior ritmo (gráfico 7).

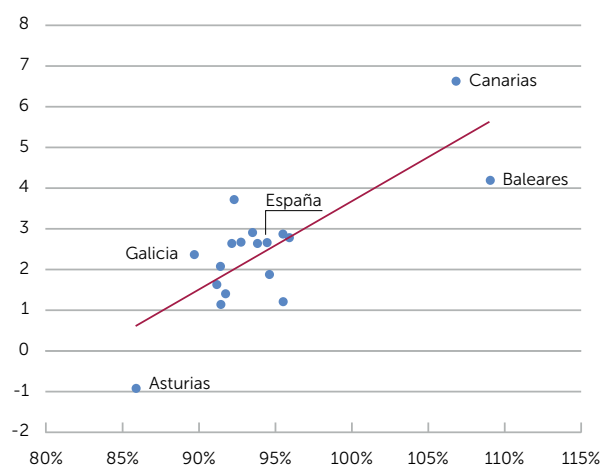
Se utilizamos os datos rexistrados nas oficinas de emprego e recollidos polo Ministerio de Traballo, Migracións e Seguridade Social, o patrón repítese cun crecemento da afiliación en Galicia inferior á media nacional (3,17% en España fronte a 2,46% de Galicia), pero cun matiz importante: mentres o aumento da afiliación parece frearse en España, en Galicia está avanzando o ritmo de crecemento (en 2018 acádase a maior variación positiva desde o inicio da recuperación en 2014) (gráfico 8).

Cadro 1. Evolución da ocupación en Galicia segundo a EPA. Taxas de crecemento interanuais (en %)

	2016	2017	2018
Ocupados	2,3	1,2	2,4
Homes	2,0	0,4	2,1
Mulleres	2,6	2,0	2,7
Ocupados segundo relación laboral			
Asalariados	2,2	1,1	4,2
Por duración contrato			
Indefinidos	1,1	0,1	4,9
Temporais	5,4	4,2	2,6
Por duración de xornada			
Xornada completa	3,1	1,4	2,3
Xornada parcial	-2,5	-0,1	2,6
Non asalariados	2,2	1,3	-4,5
Ocupados por ramas de actividade			
Agricultura	-10,8	5,0	-10,6
Industria	1,5	5,4	-1,3
Construción	-2,5	-7,8	1,1
Servizos	2,1	0,6	4,6
De mercado	2,4	1,4	4,8
De non mercado	1,4	-1,2	3,9
Economía de mercado	2,5	1,9	1,9
Ocupados por nivel de formación			
Estudos baixos	-15,1	3,1	-8,9
Estudos medios	3,1	-0,5	3,0
Estudos altos	3,6	3,1	2,8
Ocupados por nacionalidade			
Nacionais	2,7	0,8	2,1
Estranxeiros	-6,8	11,5	9,0

Fonte: Elaboración propia a partir da EPA, INE-IGE.

Gráfico 7. Dinámica da ocupación en 2018 e recuperación da ocupación por CC.AA. no período 2008-2018

... E crece en sectores diferentes. Galicia mostra unha dinámica da ocupación sectorial diverxente

Por ramas de actividade, a creación de emprego en 2018 reflicte o dinamismo das ramas de servizos (gráfico 9). A ocupación na construción mantense, cun lixeiro incremento, mentres que no sector primario e na industria non manufacteireira prodúcense reducións na ocupación moi significativas; evolución que case non ten puntos en común coa rexistrada a nivel nacional. A construción en España mostrou unha acusada melloría, cun crecemento interanual do 8,3% fronte ao 1,1% en Galicia. En relación coa industria, esta ofrece resultados positivos en España (especialmente a non manufacteireira) fronte á evolución negativa observada en Galicia. Preocupa a situación da industria manufacteireira galega que, tras encadear crecementsos anuais salientables na ocupación desde o inicio da recuperación en 2014, sufriu en 2018 un cambio na dinámica global do emprego (aínda que en ramas concretas, como a metalurxia e a fabricación de material de transporte, a evolución en 2018 ten sido moi positiva).

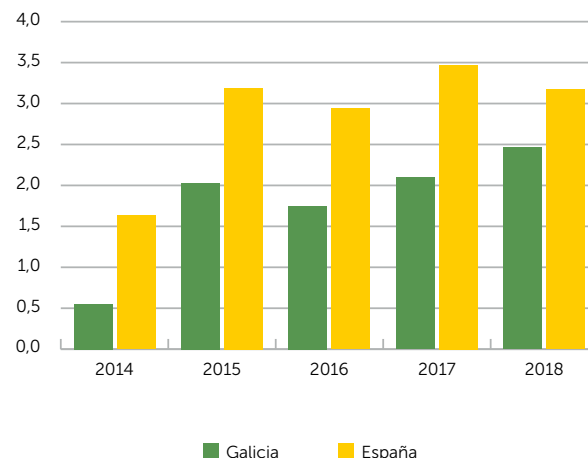
Evolución do desemprego

No conxunto do ano o desemprego medio descendeu en 29.700 persoas, situando a taxa de paro no 13,3%, unha caída de 2,37 p. p. Sen dúbida, trátase dunha redución moi importante (-15,2%), a máis elevada desde o inicio da recuperación e claramente superior á observada no conxunto de España.

A redución do desemprego é maior no grupo de estudos primarios, pero tamén foi moi relevante na poboación con estudos superiores, 19,93% (fronte a só o -8,26% no mesmo colectivo para o conxunto de España). Non obstante, o peso no total de desempregados da poboación con estudos superiores é en Galicia case 4 p. p. superior (23,3% en España e 27,1% en Galicia), malia que a fenda se reduciu de maneira considerable, xa que en 2017 era de máis de 6 p. p. No cuarto trimestre de 2018, Galicia mantén un importante diferencial positivo respecto ao conxunto do Estado no nivel da taxa de paro (case 2,4 p. p. menos). Con todo, esta aparente boa posición do mercado laboral galego no contexto español matízase cando analizamos dous indicadores básicos como son a taxa de actividade e a taxa de emprego: Galicia presenta a segunda taxa de actividade máis baixa e a cuarta menor taxa de emprego entre todas as comunidades autónomas.

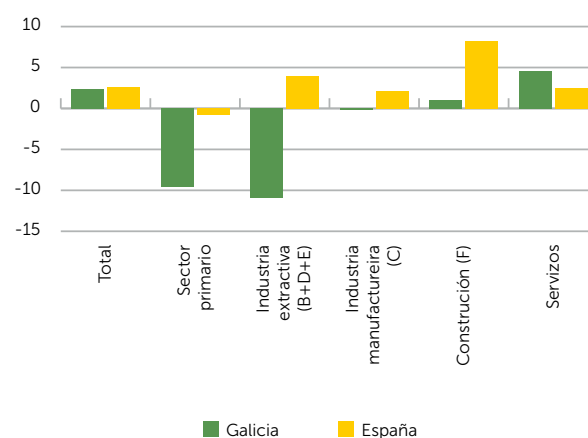
O descenso no número de parados non afectou de xeito similar a homes (17.800 menos, un -18,3%) e mulleres (11.900 menos, un -12,1%), mantendo o diferencial

Gráfico 8. Evolución da afiliación. Taxas de variación interanuais (en %)

Galicia reduce o desemprego con máis intensidade que España

Gráfico 9. Ocupación por sectores. Ano 2018. Taxas de variación interanuais (en %)

... aínda que volven as diferenzas na taxa de paro entre homes e mulleres

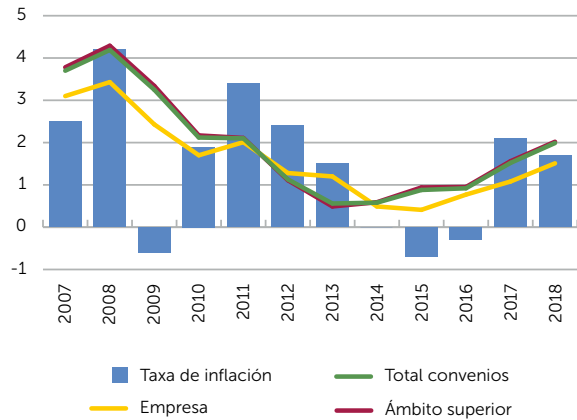
existente desde o inicio da recuperación. Como resultado, o diferencial entre a taxa de paro feminina e masculina, que case desaparecera por completo en 2014 (0,07 p. p.), volve ser relevante (2 p. p.), pero menor que en España (3,3 p. p.).

Prezos, salarios e custos laborais

A taxa de inflación, medida a través da media da variación anual do IPC, acadou o 1,7%, 5 décimas menos que en 2017, valor moi semellante ao rexistrado no conxunto da economía española, no que dita taxa se reduciu en 3 décimas. Esta moderación no crecemento dos prezos tivo a súa orixe nas caídas que se produciron nos grupos de vivenda (2,2 puntos menos), ocio e cultura (1 punto) e transporte (8 décimas). A pesar desta moderación na evolución dos prezos, os salarios negociados continuaron a recuperar parte das perdas de poder adquisitivo que se produciron durante a fase recesiva. Segundo a estatística de convenios colectivos do Ministerio de Trabajo, Migracións e Seguridade Social, o aumento salarial pactado no total de convenios en Galicia acadou o 1,99%, 4 décimas máis que no ano precedente. Esta relativa mellora no aumento salarial en termos reais difire segundo o ámbito de aplicación dos convenios. Así, nos convenios de empresa (que recollen un tipo de negociación máis individual e que, polo tanto, teñen máis en conta as condicións propias de cada unha das unidades negociadoras), o incremento salarial pactado situouse no 1,51%. Nos convenios de ámbito superior á empresa (sectoriais, autonómicos e de ámbito superior) os aumentos pactados foron sensiblemente maiores, acadando o 2,02%. En calquera caso, a moderación na evolución dos salarios pactados en convenio colectivo segue sendo a norma; lonxe dos fortes incrementos que se fixaran con anterioridade á recesión (gráfico 10).

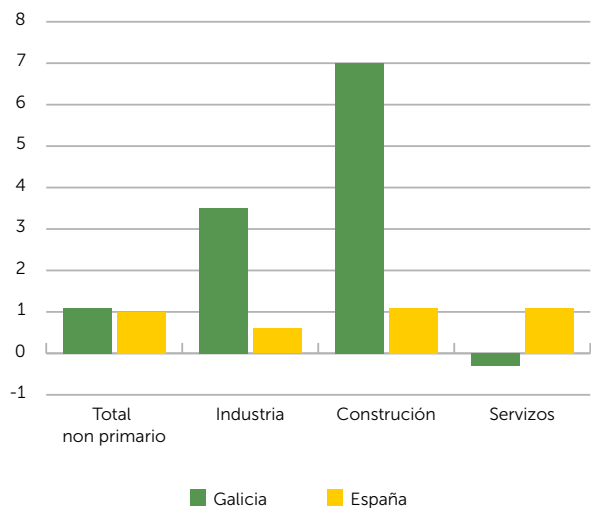
Desde a perspectiva dos custos laborais, a enquisa trimestral do custo laboral do INE indica que os diferentes sectores non primarios experimentaron dinámicas moi heteroxéneas en 2018, cun incremento total do 1,1% (gráfico 11). A excepción dos servizos (onde o custo laboral se reduciu un 0,3%), nos restantes sectores os avances oscilaron entre o 3,5% da industria e o 7% da construción. Neste sentido, destacou, por unha banda, o aumento no custo salarial ordinario (4,7% na industria e 6,7% na construción) e, por outra banda, as reducións nas subvencións e bonificacións da Seguridade Social (que caeron un 5,3% na industria e un 0,8% na construción). Os servizos, pola súa vez, experimentaron unha dinámica allea á dos outros dous sectores. O custo salarial ordinario medrou tan só un 0,1%, mentres que as subvencións e bonificacións se incrementaron un 1,1%.

Gráfico 10. Taxa de inflación e incremento salarial pactado (en %)

A moderación no crecemento dos prezos facilita a recuperación de poder adquisitivo dos salarios

Gráfico 11. Custos laborais totais. Ano 2018
Taxas de variación interanuais (en %)

Agricultura

Evolución recente do peso do sector agrario e do complexo agroalimentario

O complexo agroalimentario, o conxunto formado polo sector agrario e as industrias transformadoras dos seus produtos, mantén un peso relevante na economía galega: segundo as cifras máis recentes publicadas polo IGE, en 2016 xeraba o 5,4% do VEB e o 6,3% do emprego, porcentaxes que superan a media española e en maior medida a da UE. Ademais, fronte á continua diminución que se constataba na fase de expansión económica 1995-2007, no último decenio ese peso tendeu a estabilizarse ou a aumentar lixeiramente: no período 2008-2016 incrementouse a participación deste complexo no VEB (do 5% ao 5,4%), ao tempo que se estabilizaba o seu peso no emprego (en torno ao 6,5%) (gráfico 1).

Porén, hai que sinalar que iso debeuse ao comportamento comparativamente favorable das ramas que integran o complexo durante a recente crise económica, feito lóxico por tratarse de sectores que producen bens de primeira necesidade, que sufriron menos a retracción do consumo provocada pola crise. Coa recuperación económica iniciada en 2014, nos anos seguintes (2014-2016) de novo diminúe o peso deste complexo no VEB (do 5,5% ao 5,4%) e, sobre todo, no emprego (do 7% ao 6,3%), ao volver o declive relativo do sector agrario que define as tendencias a longo prazo (gráfico 1).

Por outro lado, a relevancia do complexo agroalimentario en Galicia segue acompañándose dunha debilidade estrutural que non se viu corrixida no último decenio: este continúa centrado na produción agraria, sendo limitado o desenvolvemento da industria transformadora. Concretamente, en 2016 a industria só aporta o 36,4% do VEB do complexo, porcentaxe case idéntica á de 2008 (36,2%) e só lixeiramente superior á rexistrada a comezos de século (35,6% no ano 2000). Este dato contrasta co que se observa nos países do noso contorno, nos que o habitual é que o VEB xerado na transformación das materias primas agrarias supere o da agricultura. A consecuencia é que a nosa especialización no contexto estatal e europeo céntrase na produción agraria, mentres que o peso da industria agroalimentaria no PIB só supera levemente a media da UE e está por baixo da española.

Tendencias a medio prazo do sector agrario (1990-2017)

Os datos publicados en 2018 permiten actualizar o balance sobre as tendencias a medio prazo das macromagnitudes básicas do sector agrario galego en termos reais (produción, renda e renda por ocupado). Catro son as notas que definen a dinámica no período

Gráfico 1. Evolución do peso do complexo agroalimentario no conxunto da economía galega

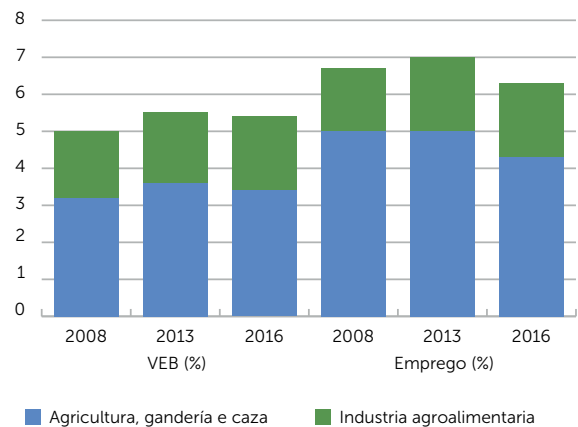
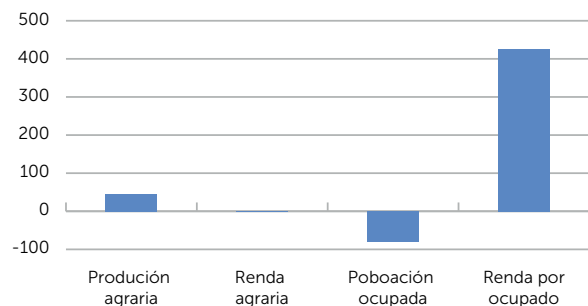

Gráfico 2. Tendencias do sector agrario galego no período 1990-2017 (en %)

Continúa a dinámica expansiva da produción láctea, cun crecemento das entregas á industria do 3% en 2018

1990-2017, isto é, aproximadamente nas tres décadas transcorridas desde a integración na UE:

a. A produción agraria experimentou un crecemento significativo. 45% nos 27 anos, o que supón unha taxa media acumulativa anual do 1,4%.

b. Esa expansión do *output* acompañouse, porén, dun estancamento da renda do sector en moeda constante (-0,5%). Isto debeuse a dous factores: o aumento dos consumos intermedios e das amortizacións do capital

fixo, ligado aos cambios na tecnoloxía produtiva; e a dinámica desfavorable dos prezos só compensada en parte pola alza das subvencións.

c. O terceiro feito a salientar foi o fortísimo axuste demográfico, que se concreta en que a poboación ocupada se reduciu a 1/5 do seu volume inicial (-81,1%).

d. Esa acelerada diminución da man de obra fixo que a produción obtida por cada agricultor se multiplicase case por 8. O resultado foi que, a pesar da deterioración dos prezos, a renda por ocupado experimentou tamén un incremento espectacular, multiplicándose por 5,3 (gráfico 2).

Nunha perspectiva comparada, no período 1990-2017 Galicia mantivo o seu peso na renda global da agricultura española (arredor do 5,5%); ao tempo que a intensidade que alcanzou aquí o axuste demográfico do sector fixo que se pasase de contar co 21% da man de obra agraria de España, a menos do 7%. O resultado foi unha notable converxencia da renda por ocupado: do 27,7% da media da agricultura española en 1990, ao 81,2% na actualidade.

A conxuntura en 2018; contexto a nivel internacional, na UE e en España

Partindo desas tendencias a medio prazo, a conxuntura do sector agrario galego en 2018 estivo condicionada en primeiro lugar pola evolución dos mercados mundiais. Neste aspecto o índice da FAO sobre prezos dos alimentos mostra unha inflexión da dinámica favorable das cotizacións das principais *commodities* agrarias observada nos dous anos precedentes. En concreto, a media anual deste índice experimentou en 2018 unha caída do 2,8%, poñendo fin á recuperación rexistrada en 2016 (2,5%) e 2017 (4,5%), despois do forte descenso do bienio 2014-2015. Con maior detalle, nos datos mensuais conséntase a continuación dunha alza moderada ata maio de 2018, pero que deu paso a unha diminución máis pronunciada nos últimos sete meses do exercicio (gráfico 3).

Dos cinco grupos de produtos que distingue a FAO interésannos en particular, polo seu peso no agro galego, a carne e os produtos lácteos. Na carne a recuperación das cotizacións rexistrada en 2017 (5,3%) deu paso a un descenso en 2018 (-1,5%), como consecuencia dunha tendencia á baixa, suave pero continua, durante todo o ano. Moito máis acusada foi a volatilidade dos prezos dos produtos lácteos, que mantiveron un comportamento alcista nos cinco primeiros meses de 2018, seguido dun empeoramento máis pronunciado a partir de xuño. O resultado foi unha diminución da media anual do 3,9%, en contraste coa alza de 2017 (27,1%) (gráfico 3).

O empeoramento do mercado lácteo na segunda metade do ano centrouse na graxa, como evidencia a evolución da cotización da manteiga nos Estados Unidos, en Oceanía e na propia UE. No mercado comunitario o prezo da manteiga baixou de 586 euros/100 kg en

Gráfico 3. Evolución en termos reais dos índices da FAO sobre prezos dos alimentos (Índices. Base 2002-2004=100)

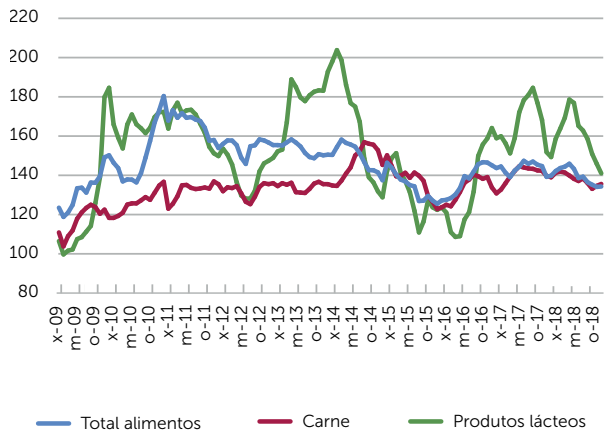
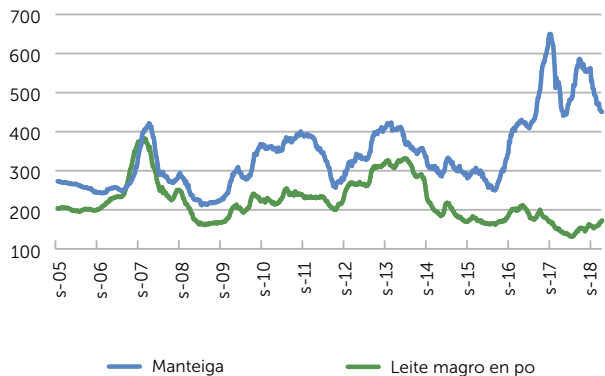

Gráfico 4. Evolución da cotización da manteiga e do leite magro en po na UE (euros/100 kg)

xuño, a 451 a final de 2018, poñendo fin á intensa alza rexistrada desde 2016; a pesar do cal ese prezo seguiu manténdose en termos anuais en máximos históricos. A dinámica oposta conséntase para o leite magro en po: recuperación entre xullo e decembro, que non impediu que a cotización media en 2018 diminuíse respecto ao ano anterior ata situarse, segundo o *EU Milk Market Observatory*, no seu mínimo no que levamos de século (gráfico 4).

Nunha imaxe global, ao contrario do que sucedera en 2016 e sobre todo en 2017, a conxuntura dos mercados internacionais foi en 2018 negativa desde a perspectiva galega. Asistimos a unha redución dos prezos da carne e dos produtos lácteos, que se acompañou dunha evolución desigual nas materias primas para a alimentación do gando: abaratamento das oleaxinosas (-14%), pero encarecemento, en cambio, dos cereais (9,9%).

Descenso dos prezos da carne e dos produtos lácteos nos mercados internacionais en 2018, poñendo fin á recuperación do bienio 2016-2017

Condicionada por ese contexto a nivel internacional, a dinámica do sector agrario na UE-28 estivo marcada en 2018 por dous fenómenos: crecemento moi débil do *output* (0,7%), que se apoiou exclusivamente na expansión da produción gandeira ou animal (1,8%) dado o estancamento da vexetal (-0,3%); comportamento desfavorable dos prezos, ao combinarse unha caída dos prezos percibidos en euros constantes (-1,1%), concentrada nos produtos gandeiros (-4,2%), e un encarecemento dos consumos intermedios (1,9%). O resultado final desa dinámica, presidida polo empeoramento dos prezos gandeiros nos mercados mundiais, foi, segundo as estimacións do Eurostat, un notable descenso da renda do sector en euros constantes (-4,7%); o que, a pesar da diminución da man de obra (-1,1%), orixinou unha caída tamén da renda por UTA (unidade de traballo ano) (-3,6%). Este dato puxo fin á mellora rexistrada no bienio 2016-2017, alimentada pola conxuntura favorable dos mercados internacionais (cadro 1 e gráfico 5).

O balance foi moito máis positivo para a agricultura española, debido a un factor: a forte expansión do *output* (6,6%) en contraste co seu práctico estancamento na UE-28. Esta expansión tivo lugar, sobre todo, na produción vexetal (8,3%), pero estendeuse tamén á animal (4,3%). Iso posibilitou que, a pesar da dinámica desfavorable dos prezos, similar á europea, a renda do sector experimentase un incremento, ao contrario do ocorrido a nivel comunitario. Segundo as estimacións do MAPA (Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación), que nutren tamén as cifras publicadas polo Eurostat, a renda agraria (en euros constantes) aumentou en España en 2018 nun 2,9%. E iso, unido á lixeira redución da man de obra (-0,8%), provocou un crecemento algo maior da renda por UTA (3,7%), en contraste coa súa caída na UE-28 (o citado -3,6%). Este aumento veu prolongar a mellora case continua dos ingresos dos agricultores españois, que se constata ao longo da presente década, despois do empeoramento do decenio anterior (cadro 1 e gráfico 5).

Dinámica global do sector agrario galego en 2018

En Galicia non contamos polo momento con ningunha estimación oficial das contas económicas do sector agrario en 2018. Por esta razón debemos conformarnos con perfilar un balance provisional a partir dos

Cadro 1. Evolución da renda global e da renda por ocupado no sector agrario en Galicia, España e UE.

Taxas de variación interanuais (en %)

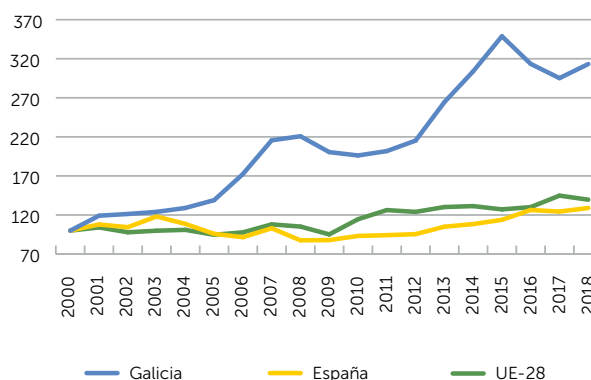
	2014	2015	2016	2017	2018
Galicia*					
Renda agraria ¹	0,2	6,6	-3,1	6,1	0,5
Man de obra (ocupados)	-12,8	-7,1	7,9	12,6	-5,6
Renda/Ocupado	14,9	14,8	-10,1	-5,8	6,1
España					
Renda agraria ¹	1,1	4,2	12,5	3,5	2,9
Man de obra (UTA)	-2,1	-0,7	1,3	5,1	-0,8
Renda/UTA	3,3	5,0	11,1	-1,6	3,7
Unión Europea (UE-28)					
Renda agraria ¹	-0,8	-4,9	1,3	10,0	-4,7
Man de obra (UTA)	-1,8	-1,7	-0,9	-1,2	-1,1
Renda/UTA	0,9	-3,2	2,3	11,3	-3,6

¹ VENcf en moeda constante.

* Estimacións propias (para 2014-2016 baseadas nas Contas Económicas do IGE).

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do Eurostat, MAPA, INE e IGE.

Gráfico 5. Evolución da renda agraria por ocupado en termos reais (Índices. Base 2000=100)

datos dispoñibles, referidos á dinámica das principais producións no noso agro e aos prezos percibidos e pagados a nivel español.

Eses datos apuntan a un balance moderadamente positivo, máis próximo ao que acabamos de sinalar para España que ao europeo. Non obstante, hai especificidades na dinámica concreta, que poden sintetizarse nunha evolución peor da produción e nun comportamento, en cambio, máis favorable dos prezos, en especial nas ramas vexetais. O resultado, segundo os nosos

cálculos, é que a renda agraria experimentou aquí un leve incremento en euros constantes (0,5%), lonxe da media española (2,9%), pero que contrasta coa caída na UE-28 (-4,7%). A isto hai que engadir que a man de obra do sector, despois do aumento sorprendente e pouco plausible que indicaban as cifras da EPA en 2016 e 2017, retornou en 2018 a unha diminución acorde coas tendencias a medio prazo (-5,6%). A consecuencia foi que o lixeiro crecemento da renda agregada acompañouse dunha mellora máis significativa da renda por ocupado (6,1%), superior mesmo á constatada en España (3,7%) (cadro 1). En conxunto, pois, os datos suxiren unha dinámica en 2018 acorde coas tendencias desde a integración europea: estabilidade aproximada da renda agraria global e notable mellora da renda por traballador, debido a un axuste da man de obra moito máis intenso que en España e na UE (gráfico 5).

Dun xeito algo máis detallado, podemos resumir así a conxuntura do sector agrario galego en 2018.

- O *output* rexistrou unha variación practicamente nula (-0,3%), ao verse contrarrestado, un ano máis, o crecemento da produción gandeira (1%) pola contracción da agrícola ou vexetal (-3,1%). Esta circunstancia, unida a que continuou o incremento do volume dos consumos intermedios, provocou unha leve caída do VEB real (-0,8%). Neste aspecto os nosos cálculos suxiren unha evolución peor que a estimada polo IGE nas contas económicas trimestrais para o VEB agropesqueiro (crecemento do 0,9%), aínda que estas cifras inclúen tamén a pesca.
- Ese estancamento do *output* acompañouse dun comportamento dos prezos que, contrariamente ao observado a nivel español e europeo, seguiu sendo (igual que en 2016 e 2017) lixeiramente favorable. O elemento diferencial estivo aquí na alza dos prezos dos produtos vexetais (9,5%), que, a pesar de estabilizarse os gandeiros (1,3%), orixinou unha suba global dos prezos percibidos (4%) por enriba do IPC (1,7%).
- Esta evolución dos prezos posibilitou que, cunha contracción do VEB real (-0,8%), a renda agraria experimentase un leve crecemento en euros constantes (0,5% segundo as nosas estimacións).

Conxuntura das principais ramas agrarias

Ao igual que ocorre en xeral todos os anos, ese balance global esconde conxunturas diversas das diferentes ramas ou orientacións produtivas. Nas ramas vexetais rexistrouse en conxunto unha contracción do *output* (-3,1%), acompañada dunha alza maior dos prezos percibidos (9,5%), que deu como resultado un incremento significativo do valor da produción (6,3%). Pero isto debeuse en exclusiva ao sector vitivinícola, no que a confluencia do aumento da colleita e da mellora dos prezos orixinou un forte crecemento do valor da produción (27%). Esta evolución é confirmada polo balance da vendima nas cinco denominacións de orixe galegas:

Cadro 2. Estimación da variación do volume e do valor da produción nas principais ramas agrícolas e gandeiras de Galicia. Ano 2018

	Variación 2018/2017 (%)		
	Volume de produción	Prezo	Valor da produción
Cereais	-3,0	1,7	-1,4
Patacas	-16,1	2,6	-13,4
Froitas	-11,1	8,1	-3,0
Hortalizas	-0,1	-0,3	-0,4
Viño	7,1	19,9	27,0
Cultivos forraxeiros	-1,0	-0,2	-1,2
Produción vexetal	-3,1	9,5	6,3
Leite	3,0	1,4	4,4
Carne e gando vacún	-4,8	1,5	-3,3
Carne e gando porcino	6,1	-3,3	2,7
Carne e gando aviar	2,1	2,2	4,3
Carne e gando ovino	-10,0	2,3	-7,7
Carne e gando caprino	-22,0	0,5	-21,5
Carne e gando coellos	-19,1	0,7	-18,5
Ovos	5,0	8,0	13,0
Produción animal	1,0	1,3	2,3
Produción agraria	-0,3	4,0	3,6

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do MAPA e do FEGA.

a súa produción total medrou un 4,3%, convertendo a colleita de 2018 na segunda máis abundosa da historia; só O Ribeiro ficou á marxe desa expansión. En contraste con ese comportamento favorable do sector vitivinícola, nas restantes ramas vexetais deuse un estancamento ou caída do valor da produción, cun descenso especialmente acusado nas patacas (cadro 2).

Pola súa parte, a conxuntura global das ramas gandeiras caracterizouse por un incremento modesto tanto dos volumes producidos (1%) como dos prezos (1,3%), do que se derivou unha alza tamén moderada do valor da produción e dos ingresos das explotacións (2,3%). Pero isto foi o resultado de evolucións moi dispares. No lado positivo hai que destacar o crecemento dos ingresos das explotacións lácteas: a forte expansión das entregas á industria (3%), unida a unha pequena alza do prezo (1,4%) provocaron un aumento do valor da produción do 4,4%, continuando así, aínda que a menor ritmo, a recuperación iniciada en 2017. Positiva foi tamén a evolución nas principais ramas da gandería sen terras (porcino, carne de aves e ovos), onde se deu unha expansión da produción acompañada, excepto no porcino, dunha suba dos prezos. Mentres que, no lado contrario, os datos indican unha caída do valor da produción no vacún de carne e, sobre todo, no ovino, no caprino e nos coellos, debida en todos os casos á redución do volume do *output* (cadro 2).

Pesca

A produción galega de pesca fresca en 2018 experimentou un forte descenso, tanto en volume coma en valor, tras o récord histórico de 2017, cando se superaran por vez primeira as 200.000 toneladas de volume desembarcado e os 500 millóns de euros de facturación. Neste exercicio, o volume reduciuse un 18%, ata as 174.298 toneladas, e o ingreso fíxoo en moito menor medida, un 3,5%, roldando os 491 millóns de euros. A menor caída da facturación débese a que o prezo medio acadado en primeira venda foi o máis elevado desde que hai rexistro, superando os 2,80 euros por quilogramo. O importante descenso na captura dunha especie de baixa cotización, o cabalón ou xarda pintada (30.000 toneladas menos que o ano anterior), explica en gran medida que a caída do volume total fose moito maior que a do valor total. As especies máis comercializadas nas lonxas galegas foron o xurelo, a pescada, a xarda pintada, o lirio, a xarda, o peixe sapo e o rapante. Os portos con maiores descargas foron Vigo, A Coruña, Ribeira, Burela e Celeiro. Pola súa banda, os desembarques de peixe conxelado tamén descendieron un 3,74%, roldando as 625.000 toneladas.

Actualmente, a frota pesqueira galega está composta de 4.366 unidades, das que 4.199 faenan no caladoiro nacional ou Cantábrico-Noroeste (33 menos que o ano anterior), 70 operan en augas comunitarias e 97 en augas internacionais e de terceiros países cos cales a UE firma acordos pesqueiros. A frota do caladoiro nacional, malia contar co 96,2% do número total de embarcacións, representa só un 34% da capacidade total da frota galega. Os buques de altura supoñen o 1,6% da frota en número e o 16% en tonelaxe, e a frota de grande altura, con só un 2,2% en número, acumula o 50% da capacidade total. O número estimado de tripulantes ocupados na frota galega ascende a 10.842.

As cotas pesqueiras para 2019 aumentan globalmente un 8,5% en volume e un 5% en valor respecto a 2018

Gráfico 1. Evolución da pesca fresca comercializada (en miles de euros e toneladas)

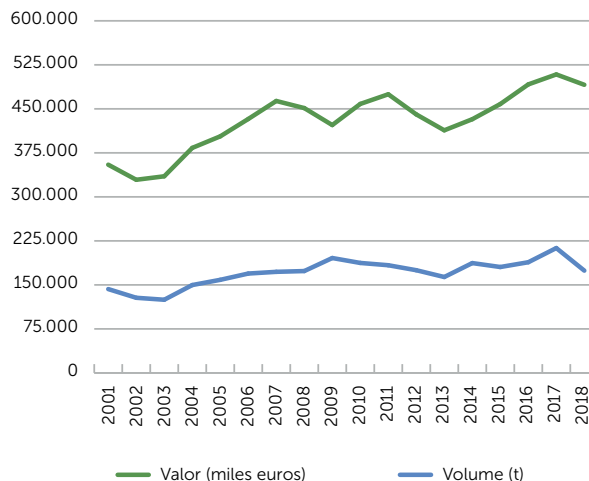
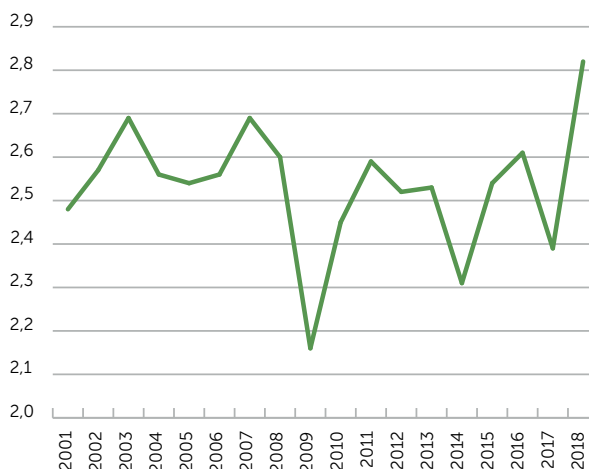

Gráfico 2. Pesca fresca comercializada. Prezo medio (euros/kg)

O stock da sardiña das augas ibéricas segue en niveis preocupantes

Os TAC (totais admisibles de captura) e cotas de pesca para 2019 acadados no Consello de ministros de pesca da Unión Europea foron en xeral satisfactorios para a frota española, que obtivo cotas por un valor de 503,8 millóns de euros, un incremento de 26 millóns de euros respecto das cotas de 2018. As posibilidades de captura incrementáronse ou mantéñense para todas as especies agás a xarda, o lirio, a maruca, o peixe sapo do Gran Sol e do golfo de Biscaia e o lagostino do Cantábrico. A recuperación biolóxica da pescada sur permitiu manter a cota de 2018, evitando o recorte do 14% proposto pola Comisión Europea. Ademais, as posibilidades para a pescada norte aumentan un 22,7% no golfo de Biscaia e un 27,5% no Gran Sol.

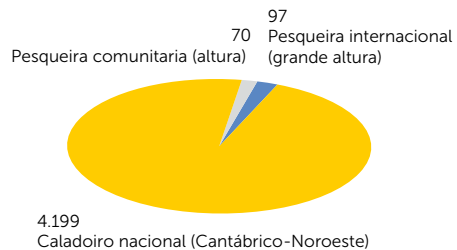
As negociacións deste ano foron máis complexas porque 2019 será o primeiro ano de prohibición total dos descartes, que pode obrigar a frota española a amarrar ante a posibilidade de pescar «especies de estrangulamento» para as que non dispón de cota. En sete destas pesqueiras negociáronse bilateralmente intercambios con outros países para asegurar a dispoñibilidade de cotas que os barcos españois necesitan para seguir a súa actividade habitual durante 2019. A Comisión Europea propuxo a creación de bolsas de capturas accesorias para estas especies ás que terán acceso todos os Estados membros a cambio de excedentes doutro stock.

No ámbito nacional, a repartición de cotas de xarda e xurelo foi referendada en 2018 pola Audiencia Nacional, que desestimou as demandas da Asociación de Armadores do Cerco de Galicia (ACERGA) e da Asociación de Armadores Pescagalicia-Arpega-O Barco contra a orde de 2015 do Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación (MAPA) que establece un plan de xestión para os buques dos censos do caladoiro nacional do Cantábrico-Noroeste. As asociacións cuestionaban un reparto baseado nas capturas históricas (favorecendo outras comunidades autónomas) en lugar de no compoñente socioeconómico da frota.

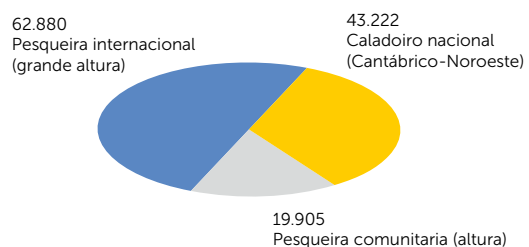
O Plan de xestión da sardiña en augas ibéricas das frota española e portuguesa precisou medidas adicionais en 2018. Debido a que non se apreciou melloría no stock no ecuador da campaña, as 7.300 toneladas fixadas inicialmente entre agosto e setembro recortáronse un terzo ata as 4.728 toneladas, das cales 1.543,27 corresponden a España e 926 as embarcacións do Cantábrico-Noroeste, con repartición lineal e tope de 3.000 quilos por semana para cada barco.

Gráfico 3. Dimensión do sector pesqueiro galego. Ano 2018

Número de barcos

Capacidade total (GT)

A pesca fresca cae en volume e en facturación, pero acada a cotización máis alta no que vai de século

O Consello Internacional para a Exploración do Mar publicou en xullo de 2018 un novo informe no que insistía na falta de biomasa desovante (peixes adultos) da sardiña ibero-atlántica e recomendaba «captura cero» en 2019 para España e Portugal, o cal levaría, segundo os científicos, a un aumento do 9,8% na poboación de sardiñas adultas. A cifra actual de biomasa é de menos de 0,4 millóns de toneladas, inferior á metade do límite biolóxico de seguridade, e ten retrocedido de forma continua desde 2006. O recrutamento en 2017 foi o máis baixo en máis dunha década.

No ámbito internacional, 2018 foi un ano de intensa actividade negociadora en materia de acordos de pesca. No mes de xullo expirou o acordo entre a UE e Marrocos, que permitía faenar a cinco arrasteiros e once palangreiros galegos, a maioría de Vigo e Marín, dun total de 126 buques españois. As negociacións dun novo tratado foron complexas porque a UE non recoñece a soberanía de Marrocos sobre o Sáhara Occidental, e en consecuencia o Tribunal de Xustiza da Unión Europea ditaminou que o acordo non incluía as augas saharauís. Finalmente, e xa en 2019, o pleno do Parlamento Europeo aprobou a renovación do tratado incluíndo as augas do Sáhara Occidental, onde se realiza en torno ao 94% das capturas da frota europea na zona. En virtude do novo tratado, a UE pagará a Marrocos unha media anual de 52 millóns de euros durante catro anos, dos que uns 12 millóns deberán ser abonados polos armadores europeos. A cambio, poderán faenar en augas marroquís 128 buques europeos, entre eles 92 españois.

A UE e Guinea Bissau firmaron en 2018 un novo protocolo do Acordo de Asociación de Pesca Sostible (SPPA) que sucede o que expirou en 2017. O novo acordo, cunha vixencia de 5 anos, supón unha contribución de 15,6 millóns de euros anuais por parte da UE. Ademais, os armadores da UE aportarán arredor de 4 millóns de euros ao ano en concepto de licenzas de acceso ao recurso. Beneficiaránse do acordo uns 50 buques da UE, 15 deles galegos, destinados á pesca demersal (incluídos os cefalópodos e os crustáceos), así como o atún e os pequenos peláxicos.

Os acordos de pesca da UE con Marrocos e Guinea Bissau foron renovados por 4 e 5 anos respectivamente

O impacto económico do Brexit na pesca galega cífrase en 535 millóns de euros

Un estudo encargado pola Consellería do Mar, e elaborado pola Universidade de Santiago de Compostela, sinala que o impacto económico que tería o Brexit na pesca galega ascendería a 535 millóns de euros, e a metade dos sectores dos que se alimenta a economía galega acusarían as consecuencias. Os impactos dun Brexit sen acordo para o sector pesqueiro pasarían pola imposición de aranceis, o control veterinario dos produtos alimentarios que entren na UE procedentes do Reino Unido, o control de fronteira (PIF) de todos os produtos e o control do seu etiquetado, ademais dos problemas de homologación das titulacións das tripulacións e da perda de seguridade xurídica. A frota afectada inclúe máis de 200 buques de capital español e bandeira española, británica ou das Illas Malvinas que faenan nas augas británicas europeas ou malvinas.

O Goberno das Illas Malvinas advertiu en 2018 que, de non acadarse un acordo de libre comercio entre a UE e o Reino Unido, as súas exportacións pesqueiras sufrirían un arancel de entre o 6% e o 18%. As illas canalizan por Galicia, e fundamentalmente polo porto de Vigo, a maior parte das vendas de peixe a Europa: en 2017 entraron case 50.500 toneladas de produtos por valor de 136,24 millóns de euros, e en 2018 desembarcáronse en Vigo casi 79.000 toneladas de lura. Un total de 40 buques galegos faenan alí; 24 con pavillón español e 16 con pavillón británico. Un Brexit sen acordo supoñería a expulsión dos primeiros das augas malvinas.

Finalmente, o Brexit non dará a Galicia a oportunidade de albergar o laboratorio comunitario de referencia para o control das contaminacións bacteriolóxicas e virais dos moluscos bivalvos, substituíndo o Centre for Environment, Fisheries & Aquaculture Science (CEFAS), na localidade británica de Weymouth, xa que a Comisión Europea decidiu simplemente suprimir este centro tras a retirada do Reino Unido.

Industria

A actividade

Grazas a un mellor comportamento en 2018 do sector da enerxía, o VEB xerado pola industria galega incrementouse (con datos provisionais) un 3,8%, un punto máis que o aumento do PIB total. Con todo, esta evolución non debe ocultar o retroceso de 2,1 puntos na taxa de crecemento da industria manufacturadora, a cal logrou unha variación similar á do PIB galego.

Esta evolución positiva na actividade industrial non foi suficiente para crear emprego neto. Pola contra, a industria contou con 2.100 ocupados menos, dos cales 1.800 proceden do sector extractivo-enerxético e os 300 restantes do manufacturero. En 2018 contabilizáronse un total de 169.000 ocupados, cifra aínda moi afastada da que tiña en 2007 a industria galega, 217.300 traballadores.

Pola súa banda, o Índice de Produción Industrial (IPI), grazas a ese mellor comportamento do sector da enerxía, experimentou un aumento do 4,9%, nun contexto de forte desaceleración conforme transcorreu o ano. Así, malia que os incrementos arredor dun 8% nos dous primeiros trimestres de 2008 presaxiaban os mellores resultados anuais alcanzados pola industria tras os anos da crise, esta percepción frustrouse no segundo semestre ante o notable freo na actividade. A traxectoria de dous sectores é o principal factor explicativo deste comportamento. En primeiro lugar foi significativa a desaceleración no segundo semestre da produción no sector fabricante de bens intermedios, o cal estaba crecendo a taxas de dous díxitos na primeira metade do ano. En segundo lugar, tamén se desacelerou no segundo semestre a produción de enerxía. Agora ben, fronte á volatilidade destes dous sectores, o segmento de bens de consumo duradeiro experimentou unha desaceleración ao longo de todo o ano, ata o extremo de que a súa produción se reduciu en 2018 un 17,6%, mentres que se observou unha certa estabilización na fabricación de bens de equipo e de consumo non duradeiro.

Se analizamos a evolución da produción industrial en 2018 considerando a clasificación a dous díxitos da CNAE-2009, apréciase que a actividade aumentou en todas as ramas de actividade salvo en tres; todas elas relevantes no contexto da industria galega. Caeu a produción na fabricación de coches, de mobles e da confección de pezas de vestir. Esta última, que se produciu nun contexto dunha leve caída das vendas que desde Galicia realizan as principais empresas do sector, reflicte unha perda de capacidade competitiva desta industria en Galicia ante a fortaleza doutros territorios. En canto ao sector da automoción, este descenso se-

Gráfico 1. Evolución da actividade industrial e do PIB galego. Taxas de variación interanuais (en %)

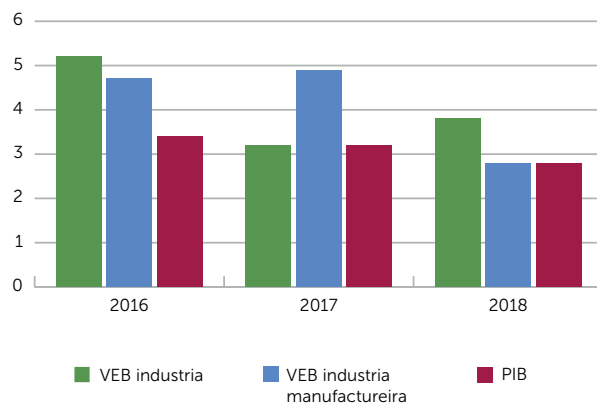

Gráfico 2. Evolución do emprego total e da industria galega. Taxas de variación interanuais (en %)

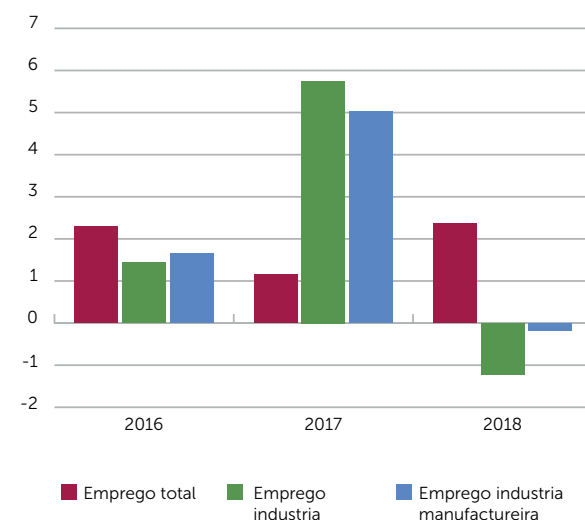
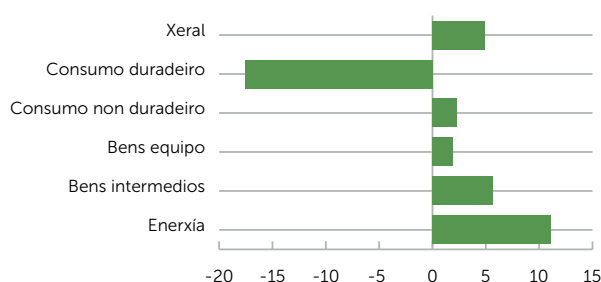

Gráfico 3. Índice de produción industrial por grupos económicos de bens en Galicia. Ano 2018. Taxas de variación anuais (en %)

Cadro 1. Índice de Producción Industrial das principais agrupacións industriais galegas. Taxas de variación interanuais (en %)

	2018/2017	2018/2007
10 Industria da alimentación	3,7	16,9
14 Confección de roupa de vestir	-4,2	-24,4
16 Industria da madeira e da cortiza agás mobles; cestería e espartería	5,1	-22,8
20 Industria química	7,0	13,5
23 Fabricación doutros produtos minerais non metálicos	4,5	-20,6
24 Metalurxia; fabricación de produtos de ferro, aceiro e ferroalixes	6,6	-21,9
25 Fabricación de produtos metálicos, agás maquinaria e equipamento	5,1	-27,9
27 Fabricación de material e equipamento eléctrico	8,6	-19,8
28 Fabricación de maquinaria e equipamento n.c.n.	3,9	-10,5
29 Fabricación de vehículos de motor, remolques e semirremolques	-7,0	-57,9
30 Fabricación doutro material de transporte	77,8	-53,4
31 Fabricación de mobles	-18,4	-39,8
32 Outras industrias manufactureiras	19,8	30,7
C Industria manufacturera	3,5	-24,1
Índice xeral	4,9	-22,0

Fonte: IGE.

guramente sexa a antesala dunha nova etapa expansiva conforme se vaian materializando os investimentos necesarios para a fabricación dos novos modelos.

Doutra banda, en dous grupos o crecemento foi de dous díxitos. Destaca o alcanzado pola fabricación doutro material de transporte, actividade que engloba a construción naval galega e a aeronáutica. Parece evidente a recuperación dunha actividade tradicional na industria de Galicia, a construción de barcos, que agora vén acompañada polo aínda emerxente sector aeronáutico. A outra rama cun significativo incremento na produción (19,8%) foi outras industrias manufactureiras, que recolle un conxunto de actividades moi diversas sen un peso moi elevado no contexto industrial galego (en 2016 tan só absorbía un 0,3% da facturación total). Nas restantes ramas cabe destacar o pulo experimentado pola fabricación de material eléctrico e pola industria química.

A industria galega segue lonxe de alcanzar a produción de 2007. Tan só en tres ramas (alimentación, sector químico e outras industrias manufactureiras) a actividade en 2018 era maior que a de 2007, mentres que noutras tan fundamentais como as do sector do transporte ou da fabricación de produtos metálicos seguimos estando moi lonxe das cifras acadadas hai once anos.

O VEB da industria galega incrementouse un 3,8%, un punto máis co aumento do PIB

Prezos, custos e salarios

En 2018 persistiron as tensións inflacionistas, iniciadas o ano anterior, nos prezos dos produtos industriais galegos. O índice de prezos incrementouse un 3,3% (4,1% en 2017), tres décimas máis que na industria española. Foi a variación dos prezos da enerxía, un 9,6%, o principal factor explicativo deste incremento, a pesar de que tamén foi significativa a subida no grupo de bens intermedios. Nos restantes sectores o índice non excedeu o 1% e, en todos os casos, diminuíu con respecto a 2017.

Por outra banda, os custos laborais tiveron un incremento similar ao dos prezos, un 3,5% e os custos salariais aumentaron un 4,3%.

A cifra de negocios

O incremento en 2018 dun 3,8% no VEB industrial e dun 3,3% nos prezos foi acompañado dun aumento do 7,1% no índice da cifra de negocios. Esta alza consolida a recuperación da facturación iniciada en 2017, tras un longo período de estancamento ou caída. Ademais constátase que a cifra de negocios está crecendo en Galicia a un ritmo máis intenso do que se observa no conxunto de España.

Percepcións empresariais

Tras un período no que se deixou de publicar a Enquisa de Conxuntura Industrial, en datas recentes volveuse á normalidade nesta fonte estatística que mediante datos obxectivos e apreciacións subxectivas permitenos seguir a conxuntura nas industrias española e galega. Agora ben, a información facilitada sobre a situación a finais de 2018 con respecto a un ano antes é tan desigual, que neste resumo só cabe suxerir os trazos máis básicos desta evolución. Así, en primeiro lugar obsérvase un aumento na utilización da capacidade produtiva da industria galega. A enquisa cifraba este grao de utilización no 84,52%, sendo moi elevado o uso na fa-

A produción descendeu na automoción, na confección e na industria do moble

bricación de bens de investimento e intermedios e non así na de bens de consumo.

En canto aos factores que segundo a percepción dos empresarios limitaban a produción, destacan as carencias na demanda, en especial nos bens de consumo. Tamén son relevantes neste exercicio as dificultades financeiras e de tesourería. A produción non está limitada nin por falta de man de obra, nin de provisións de materias primas nin por necesidades de bens de equipo.

A dimensión das empresas

A recuperación da actividade industrial nos últimos anos provocou un incremento no número de microempresas e pemes instaladas en Galicia, pero non así da grande empresa. A principios de 2018 contabilizábanse 456 empresas máis que en 2017, sendo a maioría microempresas. En 2018 observouse un aumento moi leve na porcentaxe de pemes con respecto ao número de empresas totais, o que suxire que paulatinamente a industria galega se vai dotando de establecementos de maior dimensión. Non obstante, queda un gran treito para recuperar a posición de 2008, ano no que a industria galega dispoñía de 2.746 empresas con máis de 9 traballadores, fronte ás 1.835 de 2018 (cadro 2).

En canto á distribución de empresas por sectores, o máis positivo foi a sensible expansión da industria alimentaria. En tan só un ano creáronse 178 empresas, polo que a súa dimensión xa é moi similar á de antes da crise. Nos outros dous sectores nos que se exceden as 1.000 firmas, a industria da madeira e a fabricación de produtos metálicos, a súa dimensión en 2018 apenas variou con respecto a 2017 e segue sendo moi inferior á alcanzada na primeira década deste século. Doutra banda, na industria do transporte a creación de establecementos na automoción vai a menor ritmo que na construción naval e aeronáutica, mentres se observa unha sensible recuperación no número de empresas metalúrxicas.

A industria galega nos mercados estranxeiros

A base exportadora da industria e, por tanto, da economía galega concéntrase en tres actividades: a confección de pezas de vestir, a automoción e a industria de alimentación. Elas absorbían en 2018 o 60,3% do total exportado. O comportamento destes tres sectores nese ano foi moi desigual. A confección mantivo o liderado, a pesar de vender menos que en 2017. Recordemos que a evolución das cifras desta actividade está moi condicionada polas decisións sobre a loxística e a distribución do grupo Inditex e, en todo caso, como xa se indicaba no informe anterior, a facturación do que se fabrica en Galicia está moi lonxe da contía do valor do exportado. Pola súa banda, na automoción apréciase un incremento dun 7,5% nas vendas ao estranxeiro debido, sobre todo, á actividade do grupo PSA. As cifras de 2018 sitúan este sector moi preto da confección, sendo pro-

Cadro 2. Número de empresas industriais localizadas en Galicia

	2008	2016	2017	2018	TVA (%) 2018/2008	TVA (%) 2018/2017
Total de empresas	15.089	12.087	12.279	12.735	-15,6	3,7
Ata 9 traballadores	12.343	10.376	10.531	10.900	-11,7	3,5
+ de 9 traballadores	2.746	1.711	1.748	1.835	-33,2	5,0

Fonte: Directorio Central de Empresas, INE.

En 2018 persistiron as tensións inflacionistas. Os prezos industriais medraron un 3,3%

Cadro 3. Especialización da industria galega con respecto á española. Ano 2017

	Coefficiente de especialización
Os catro sectores de maior especialización	
Madeira e cortiza	287,3
Téxtil e confección	269,5
Material de transporte	138,6
Produción de enerxía eléctrica, gas e vapor	127,3
Os catro sectores de menor especialización	
Produtos minerais non metálicos	65,3
Papel, artes gráficas e reprodución de soportes gravados	58,6
Coquerías e refino, químicas e produtos farmacéuticos	58,0
Produtos informáticos, electrónicos, ópticos e eléctricos	45,4

Fonte: INE, Enquisa Industrial de Produtos e elaboración propia.

Mantense o elevado grao de utilización da capacidade produtiva

bable que volva recuperar o liderado en Galicia do *ranking* exportador galego nos próximos anos. Finalmente, o que domina o comercio co estranxeiro da industria alimentaria son os produtos da pesca (procesado de peixe e conservas). En 2018 o seu valor subiu un 2,1% con respecto a 2017.

Nos restantes sectores, todos eles cun peso inferior ao 8% do total, sobresaíe a aceleración observada na actividade da fabricación doutros produtos minerais non metálicos, grazas a unha maior exportación de formigón que contrarrestou o estancamento da pedra natural. Tamén na estrutura exportadora é relevante a caída de entregas de buques no sector naval e o notable incremento nas vendas de petróleo refinado ao estranxeiro por parte da refinería coruñesa de Repsol.

En canto ás importacións obsérvase un significativo aumento nas provisións para a industria galega, sobre todo, unha aceleración nas compras de compoñentes da automoción, de material e equipamento eléctrico e de produtos da metalurxia.

A evolución da especialización industrial galega con respecto a España

A Enquisa Industrial de Produtos recolle a evolución do valor de venda a partir dos resultados dunha mostra cos principais bens industriais galegos. Os últimos datos dispoñibles refírense a 2017. Do mesmo xeito que nos anos anteriores, case a metade do valor da oferta industrial galega corresponde a alimentación e a material de transporte. Neste exercicio apréciase unha clara especialización da industria galega fronte á española,

máis intensa en madeira e cortiza, xa que en Galicia se xera en torno ao 20% da produción española, e en téxtil e confección, que absorbe unha porcentaxe similar sobre o total. A estes sectores temos que engadir o da produción de enerxía eléctrica.

Pola contra, a fabricación en Galicia de produtos informáticos, electrónicos e ópticos é moi escasa con respecto ao resto de España, así como a produción no sector do papel e artes gráficas e produtos químicos e farmacéuticos.

A política industrial

A pesar do incremento experimentado polo VEB industrial en 2018, varias alarmas, en forma de anuncios de peches ou deslocalizacións dalgunhas das sociedades manufactureiras emblemáticas desta comunidade (Alcoa, Ence, Poligal, etc.), intensificaron o debate sobre as actuacións de política industrial das diferentes administracións públicas e a súa efectividade para manter o actual tecido produtivo galego.

En todo caso, e como en anos anteriores, á marxe da continua posta en práctica de novos programas cos que se intenta mellorar a actividade, a política industrial

En política tecnolóxica diminúe o apoio do CDTI á industria galega

Cadro 4. Grao de execución do PO FEDER Galicia 2014-2020 a 31 de decembro de 2018

Obxectivo temático	Financiamento total (euros)	Axuda FEDER (euros)	Total gasto certificado (euros)	% Execución
1. Potenciar a investigación, o desenvolvemento tecnolóxico e a innovación	178.000.000,00	142.400.000	11.402.159,28	6,4
2. Mellorar o uso e a calidade das TIC e o acceso ás mesmas	175.875.000,00	140.700.000	40.029.626,20	22,8
3. Mellorar a competitividade das pemes do sector agrícola (no caso do FEADER) e do sector da pesca e a acuicultura (no caso do FEMP)	178.750.000,00	143.000.000	36.114.102,83	20,2
4. Favorecer a transición a unha economía baixa en carbono en todos os sectores	229.032.462,50	183.225.970	54.340.542,09	23,7
5. Promover a adaptación ao cambio climático e a prevención e xestión de riscos	49.422.658,75	39.538.127	10.949.819,87	22,2
6. Conservar e protexer o medio ambiente e promover a eficiencia do recursos	190.068.043,75	152.054.435	38.096.679,81	20,0
9. Promover a inclusión social e loitar contra a pobreza e calquera forma de discriminación	64.298.103,75	51.438.483	34.057.206,15	53,0
10. Investir en educación, formación e formación profesional para a adquisición de capacidades e unha aprendizaxe permanente	59.162.500,00	47.330.000	21.267.632,24	35,9
13. Asistencia técnica	17.501.031,25	14.000.825	2.354.556,27	13,5
Total	1.142.109.800,00	913.687.840	248.612.324,74	21,8

Cadro 5. Proxectos e operacións de empresas galegas aprobadas polo CDTI. Ano 2018

Tipoloxía	Núm. Proxectos / Operacións	Compromisos CDTI (euros)	Orzamento total (euros)
I+D individuais	40	15.012.187,6	21.062.068
Consortio de Investigación Empresarial Nacional (CIEN)	2	1.481.074,0	1.742.440
Investigación e Desenvolvemento en Cooperación (CID)	2	1.003.386,8	1.180.455
Liña Directa de Cooperación (LIC)	2	779.649,8	917.235
Proxectos INNOGLOBAL	2	308.072,0	616.145
Espazo Europeo de Investigación NET COFUND (SERA)	3	596.881,0	1.093.230
Proxectos NEOTEC	5	968.163,0	1.651.913
Proxectos innovación FEMP	1	228.134,9	268.394
Total	57	20.377.549,0	28.531.880

Fonte: CDTI.

levada a cabo en Galicia ten como marco a planificación realizada para a execución da política rexional da Unión Europea durante o período 2014-2020. Neste contexto, a maior parte das actuacións relevantes cofinánanse con fondos estruturais e sectoriais, especialmente co FEDER.

Mentres a Administración central está actuando a través do FEDER cun conxunto de programas operativos plurirrexionais que tamén inciden noutras comunidades autónomas españolas, a Xunta de Galicia executa as actuacións que xenericamente se describen no PO FEDER Galicia 2014-2020. No cadro 4 obsérvase que o grao de execución a 31 de decembro de 2018 era do 21,8%, porcentaxe que pode parecer baixa para o quinto ano de planificación. Porén, son varios os factores que, polo menos en parte, explican este dato: o atraso na posta en práctica das políticas deseñadas para este período; a posibilidade de prolongar estas actuacións ata finais de 2023 e, tamén, o feito de que o 6,4% de execución do obxectivo temático no que se concentra a política industrial é un tanto ficticio, ao existiren operacións autorizadas por 138 millóns de euros, pero cun ritmo de execución moi lento polas características do programa.

Dentro das actuacións enmarcadas nos programas operativos plurirrexionais destacamos a incidencia da política tecnolóxica do CDTI na economía de Galicia. O resumo de resultados que figura no cadro 5 reflicte unha sensible caída nas axudas e no número de proxectos, en particular nos de I+D individuais.

O apoio á internacionalización foi a actividade que absorbeu a maior contía de axudas do IGAPE

En canto ao apoio a fondo perdido a investimentos dunha certa contía mediante o programa de incentivos rexionais, en 2018 rexistrase unha caída con respecto a 2017, ano no que se financiaron os elevados investimentos de Citroën. Neste exercicio financiáronse 12 proxectos coa peculiaridade de que esta vez si houbo investimentos nas provincias de Lugo e Ourense. En canto ás políticas de incentiación a territorios concretos cabe destacar a finalización do moi pouco exitoso programa denominado Plan Ferrol. A finais de 2018 desapareceu unha consignación específica para a reindustrialización das comarcas de Ferrol, Eume e Ortelgal, que para ese ano era de 45,7 millóns de euros, e agora pásase o programa a unha convocatoria nacional sen garantir un determinado financiamento.

Pola súa banda, as actuacións da Administración autonómica en política industrial canalízanse fundamentalmente a través do IGAPE. Este organismo actuou en 2018 en Galicia cun conxunto de liñas de axuda similar á dos exercicios anteriores sobre as que concedeu unha subvención de 28,4 millóns de euros, ademais de 5,3 millóns en avais e préstamos. Neste ano o programa que absorbeu a maior contía en axudas (7,6 millóns) foi o de internacionalización. O IGAPE tamén participa nos fondos de capital risco xestionados por XesGalicia.

Finalmente, nas actuacións sectoriais destacamos os apoios prestados para as empresas transformadoras e comercializadoras de produtos pesqueiros e agrarios. Para estas últimas contábase cun orzamento de 29,1 millóns de euros repartidos en tres anualidades (2018, 2019 e 2020).

En política industrial diminúen os apoios ao investimento do programa de incentivos rexionais

Sector exterior

En 2018 volveuse rexistrar un novo récord tanto no valor do exportado como no do importado por Galicia. Agora ben, nese ano o incremento das exportacións, un 4,9%, foi sensiblemente menor ao das importacións, un 10,9%, o que supuxo que o saldo comercial, sendo positivo, fose inferior en 763,2 millóns de euros ao logrado en 2017. A persistencia en 2018 dun comercio exterior galego moi dinámico explícase, en esencia polo incremento do valor das exportacións e importacións de produtos enerxéticos e de materias primas. Ademais, polo lado das importacións temos que engadir as semimanufacturas e bens de equipo, comercio de grande importancia para a industria galega en canto suxire unha maior actividade no futuro. Tamén se comportou favorablemente o comercio no sector da automoción, mentres caeu de maneira significativa o valor da compravenda de bens de consumo duradeiro.

As cifras do comercio exterior galego en 2018, aínda que reflicten unha caída na taxa de cobertura, amosan un incremento de 3 centésimas no grao de apertura e tamén un lixeiro aumento no peso das exportacións sobre o PIB, un 35,75%. A pesar da elevada porcentaxe acadada, case dez puntos superior á de 2010, parece pouco probable que se alcance o ambicioso obxectivo do 40% en 2020, pretendido coas actuacións programadas de política industrial.

Como en exercicios anteriores, o comportamento do comercio galego foi mellor que o do conxunto de España. Neste territorio incrementouse o déficit comercial, debido a que as exportacións creceron un 3,2% fronte ao 10,5% das importacións. Galicia, entre as comunidades autónomas españolas, mantivo o sexto lugar nos dous fluxos do comercio, ao exportar un 8,1% do total español e importar un 6%. Este *ranking* é liderado por Cataluña, cunha distancia considerable coas restantes comunidades, xa que absorbeu algo máis da cuarta parte do total do comercio español.

A concentración e o carácter intraindustrial seguen sendo os dous trazos característicos do comercio galego. Catro grupos arancelarios continúan absorbendo algo máis dos dous terzos do valor do que se exporta e importa, e deles, material de transporte e materias téxtiles e confección acapararon case a metade do valor do exportado; mentres, o material de transporte xunto coa compra de combustibles minerais supoñen case a metade do importado. En 2018 observouse unha estabilización na contía do exportado nos dous sectores máis importantes, confección e automoción, o que permitiu que o primeiro mantivese o liderado no *ranking* galego a moi curta distancia do segundo. O que realmente xustifica o incremento das exportacións totais foi unha maior venda de combustible ao exterior, que afecta moi pouco á evolución xeral da economía galega. O

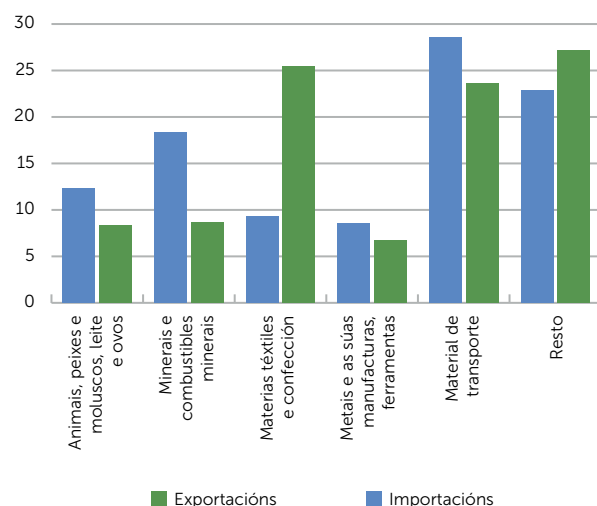
Cadro 1. Evolución do comercio exterior galego e español (en millóns de euros)

	2016	2017	2018
Galicia			
Exportacións	19.981,3	21.798,4	22.857,4
Importacións	15.508,5	17.199,7	19.022,0
Saldo comercial	4.472,7	4.598,6	3.835,5
Taxa de cobertura (%)	128,8	126,7	120,2
Grao de apertura	0,60	0,63	0,66
% exportacións no PIB	33,87	35,37	35,75
España			
Exportacións	256.393,4	276.142,9	285.023,9
Importacións	273.778,6	302.431,2	318.863,9
Saldo comercial	-17.385,2	-26.288,3	-33.840,0
Taxa de cobertura (%)	93,6	91,3	89,4
Grao de apertura	0,47	0,50	0,50
% exportacións no PIB	22,92	23,68	23,62

Fonte: DataComex. Ministerio de Industria, Comercio e Turismo, Contabilidad Regional de España. Base 2010 (INE) e Contas Económicas (IGE).

Novo récord nas exportacións e importacións de bens en 2018, aínda que diminuíu o saldo comercial

Gráfico 1. Peso relativo das importacións e exportacións galegas dos principais grupos arancelarios. Ano 2018

comercio de combustibles tamén se incrementou de forma notable nas importacións, aínda que neste fluxo sobresaie o aumento das compras de compoñentes no sector da automoción.

O elevado peso da automoción (concentrado en Citroën) e da confección (grazas a Inditex) explica en boa medida que o nivel tecnolóxico das mercancías que se compran e venden en Galicia sexa, por unha banda, medio-alto e, por outra, baixo.

En canto ao destino do comercio galego, en 2018 observouse unha concentración na Unión Europea, aínda maior que a dos anos anteriores. Este territorio absorbía o 77,6% do valor total exportado (a Eurozona un 62,8%). Do *ranking* dos dez primeiros países, os oito primeiros pertencen á UE e hai que chegar ata o posto nove para atoparnos con Marrocos, país de referencia en África das vendas galegas. O posto dez ocúpao Estados Unidos. Polo tanto, refórzase a percepción dunha economía galega cunha base exportadora que practicamente conta como clientes cos países máis próximos, aos que se accede pola unión aduaneira existente. Pola contra, as exportacións a Asia tan só representaron o 4,6% do total. No que respecta ás importacións apréciase unha maior diversificación territorial debido, sobre todo, a que o petróleo e unha boa parte do téxtil non se adquiren na UE; se ben, desta zona xeográfica procedía máis da metade do importado por Galicia. Tamén, no referente á diversificación territorial, en Galicia son relevantes as importacións procedentes de China, país que ocupa o cuarto lugar no *ranking* galego.

Por outra banda, no proceso de internacionalización da economía cabe subliñar, con respecto a 2017, un feito positivo: contabilizáronse 545 novas empresas galegas que exportan e 1.522 que importan.

Xunto co comercio externo, a capacidade de atracción de capital estranxeiro e os investimentos galegos no exterior son factores que permiten determinar o grao de internacionalización da nosa economía. Pois ben, os resultados provisionais dispoñibles indican que 2018 non foi un bo ano no IED recibido. Contabilizáronse, polo de agora, un total de 65,5 millóns de euros, destinados a sectores moi diversos e procedentes sobre todo de cinco países (Países Baixos, Reino Unido, Portugal, Suíza e Brasil). Esta cifra tan só supón o 0,14% do total español, no que o investimento se concentra principalmente en Madrid (85,3% sen contabilizar as ETVE) debido, entre outras causas, ao efecto sede. Unha proba diso é a operación de Abertis,

Cadro 2. Peso relativo do comercio segundo o nivel tecnolóxico das mercancías

	Exportacións		Importacións	
	2008	2018	2008	2018
Alto	0,9	0,9	5,0	1,9
Medio-alto	48,1	34,0	35,7	45,8
Medio-baixo	15,7	18,4	22,9	15,3
Baixo	35,3	46,8	36,4	36,9
Total	100,0	100,0	100,0	100,0

Datos 2008 definitivos e 2018 provisionais.

Fonte: DataComex. Ministerio de Industria, Comercio e Turismo.

Gráfico 2. Destino das exportacións galegas (en %)

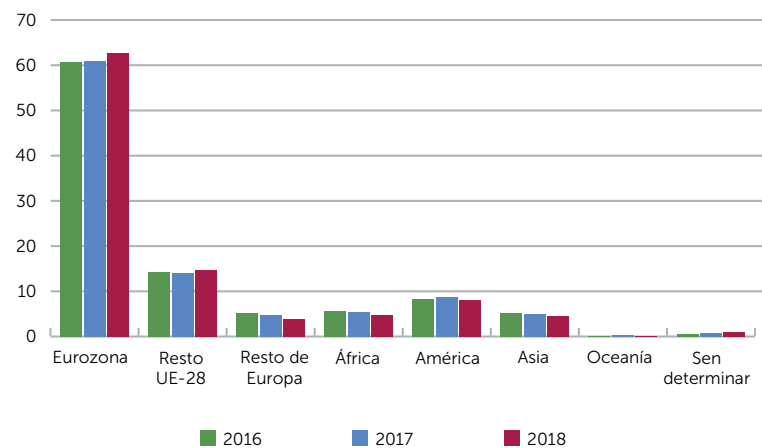
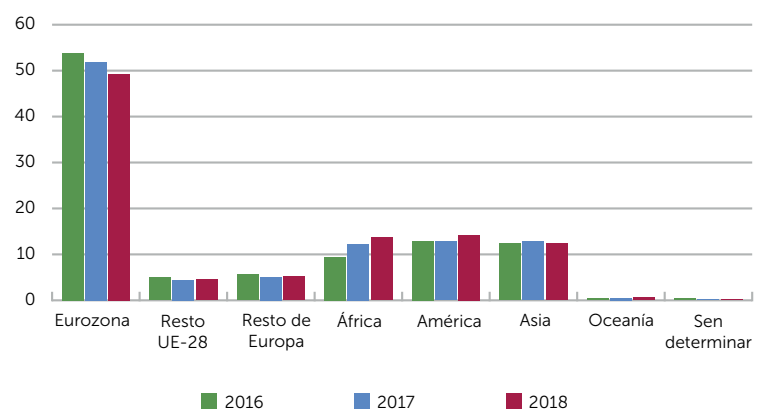

Gráfico 3. Orixe das importacións galegas (en %)

Cadro 3. Número total de empresas galegas exportadoras e importadoras

	2015	2016	2017	2018
Exportadoras	6.320	6.692	6.714	7.259
Importadoras	9.403	9.748	10.616	12.138

Fonte: DataComex. Ministerio de Industria, Comercio e Turismo.

Gráfico 4. IED total recibido por Galicia (en millóns de euros)

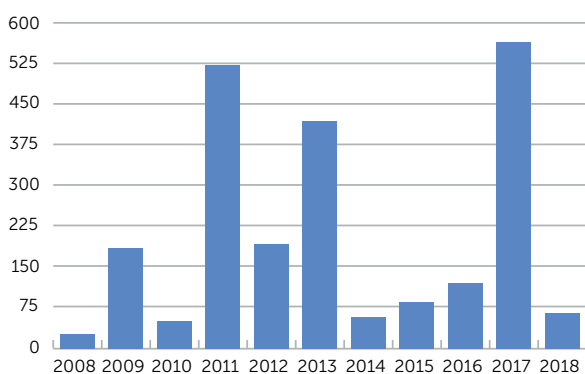
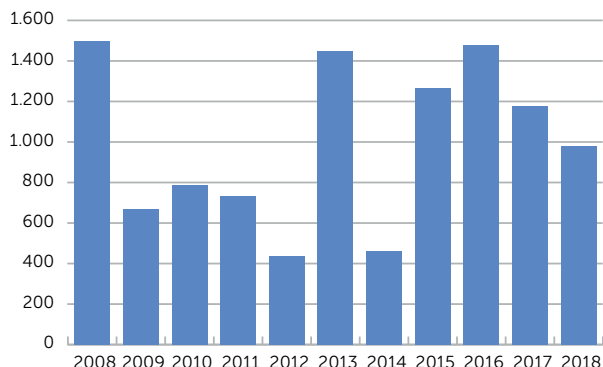

Gráfico 5. IED total emitido por Galicia (en millóns de euros)

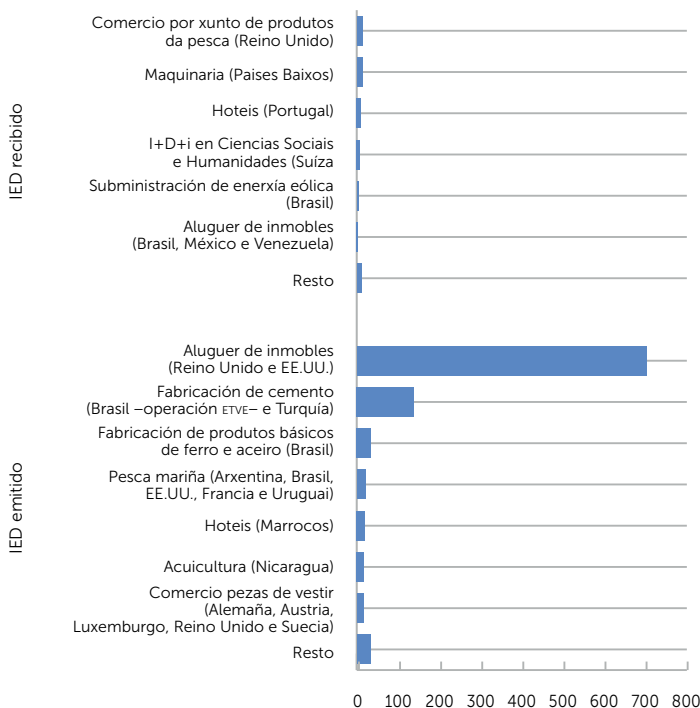

Mantense o liderado nas exportacións galegas da confección de pezas de vestir, se ben o fluxo é moi similar ao de automoción

sociedade que se pasou de Cataluña a Madrid en 2017, ou a localización na capital de España das grandes inmobiliarias da banca.

En contraposición, o IED emitido por Galicia alcanzou en 2018, tamén con datos provisionais, os 982,1 millóns de euros, cifra que multiplica por 15 o IED recibido. Como vén sucedendo nos últimos anos, o groso deste investimento concentrouse nas actividades inmobiliarias propiciadas por Pontegadea, sociedade que canaliza os investimentos do principal accionista de Inditex. Neste ano, as estatísticas indican que a actividade se concentrou no aluguer de inmobles no Reino Unido e nos Estados Unidos. A este conxunto de investimentos temos que sumar a xa tradicional actividade no sector de cemento debido ás operacións ETVE que desde Vigo realiza a sociedade *holding* cementeira controlada pola brasileira Votorantim. Os efectos destas operacións non teñen incidencia na economía de Galicia. Ademais, obsérvase a realización de investimentos de menor contía en comercio polo miúdo (Inditex), no sector primario (en pesca mariña e tamén un investimento de Nova Pescanova para o cultivo de lagostinos en Nicaragua) e nun novo hotel do grupo Inveravante en Marrocos.

Gráfico 6. Sector e procedencia ou destino do IED total recibido e emitido por Galicia (en millóns de euros). Ano 2018

Construcción

No ano 2018 o mercado da vivenda continuou a súa recuperación despois da gran crise iniciada en 2007. A edificación residencial española proseguíu a senda de normalización comezada tres anos atrás, con máis de 100.000 iniciacións de obra e máis de medio millón de compravendas, o que devolve a vivenda española a cifras de 2009. Con todo, a evolución do mercado é moi desigual a nivel territorial. A suba de prezos e vendas concéntrase nalgúns grandes urbes, en especial Madrid e Barcelona, e zonas de forte atractivo turístico como Baleares ou a Comunidade Valenciana. En 2018 o mercado inmobiliario galego tamén mostrou unha evolución positiva, con importantes crecementos da oferta e da demanda de vivenda nun contexto de moderación de prezos.

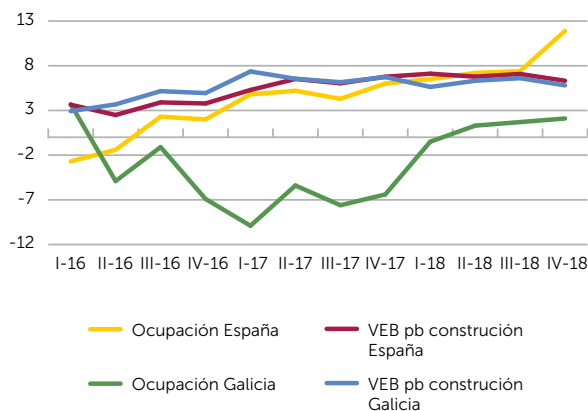
A vivenda española continúa a súa recuperación situándose nos niveis de actividade de 2009

En canto á demanda de obra pública, en 2018 Galicia recuperou parte do forte descenso de licitación do ano anterior. Non obstante, a finalización das obras da alta velocidade supoñerá nun futuro próximo unha importante caída do investimento estatal, se ben a inestabilidade política actual non ofrece unhas perspectivas definidas para a obra pública nos próximos anos.

Indicadores de actividade

Os indicadores de actividade para España sinalan un balance positivo. A contabilidade trimestral presenta en 2018 un crecemento do 6,8% do VEB, o maior aumento interanual do século XXI. A formación bruta de capital fixo en vivendas é a que, cun incremento do 6,2% en todo o ano, tira do sector. Aínda que o investimento en vivenda perde algo de forza nos últimos trimestres do exercicio, o investimento en obra civil substitúeo e medra progresivamente ao longo de 2018. As cifras do mercado de traballo concordan con este escenario optimista. O emprego estimado alcanza os 1,22 millóns (crecemento do 8,3%) e o número de afiliacións á Seguridade Social sitúase en 1,18 millóns (aumento do 6,6% sobre 2017), mentres que tanto o paro estimado como o rexistrado caen a taxas superiores ao 10%. Outros indicadores como a produción das empresas, a nova contratación ou o clima da construción reforzan

Gráfico 1. Indicadores de actividade do sector da construción en Galicia e España. Taxas de variación interanuais (en %)

a impresión de que 2018 foi un ano moi positivo para o sector en España.

Os indicadores de actividade configuran tamén un quadro positivo para Galicia en 2018. O Instituto Galego de Estatística estima un importante crecemento do VEB de construción do 6,1%, sete décimas por baixo da media estatal. O número medio de empregados en Galicia foi de 67.300, que representa un modesto incremento do 1,2%, mentres que as afiliacións á Seguridade Social alcanzaron as 76.100, cun aumento do 3,8%. A pesar de que o crecemento do emprego foi menor que en España, tanto o paro estimado (-15,5%) como o paro rexistrado (-17,1%) experimentaron caídas superiores ás medias estatais. No gráfico 1 obsérvase a recuperación do emprego en Galicia, máis feble que a do conxunto estatal. O emprego estimado pola EPA só crece grazas ao aumento do 22% que se produce na provincia de Ourense, relacionado coas obras ferroviarias. As afiliacións á Seguridade Social, con todo, teñen un comportamento máis homoxéneo nas catro provincias, con subas en todas elas ao longo de 2018, destacando o incremento do 5,9% na provincia de Pontevedra. A pesar da menor creación de emprego de construción, a taxa de paro galega (6,4%) segue sendo inferior á española (9,9%) en 2018.

Forte aumento do VEB de construción e moderado crecemento do emprego en Galicia en 2018

Mercado da vivenda

2018 representa o cuarto ano de recuperación da actividade no mercado de vivenda español. A oferta de vivenda supera por vez primeira desde 2009 a cifra de 100.000 comezos de obra, o que supón un crecemento do 25% na promoción de novas vivendas. As finalizacións de obra sitúanse por enriba das 64.000, cun aumento do 18% no segundo ano de evolución positiva desta variable.

A oferta de vivenda española consolida a súa melloría, mentres que en Galicia o nivel de actividade é relativamente menor

A oferta de vivenda no ámbito galego mostra un menor dinamismo que o resto do Estado. En 2018 iniciáronse 3.476 vivendas de nova planta en Galicia, o que representa un crecemento do 46%. O maior número de comezos de obra prodúcese na provincia da Coruña (1.451), mantendo o nivel de 2017. Pontevedra, con 1.210, duplica as iniciacións, mentres que Ourense (250) e especialmente Lugo (565) experimentan tamén fortes aumentos na promoción de novas residencias. A pesar da suba nas iniciacións de obra, o número absoluto de vivendas comezadas apenas supera a metade do existente en 2009, o que pon de manifesto a recuperación máis lenta da actividade en Galicia. As vivendas terminadas, outro indicador de oferta, continúan en niveis moi baixos, como mostra o gráfico 2. Só 1.300 vivendas recibiron o visado de fin de obra en 2018, unha cifra lixeiramente inferior á de 2017. En anos futuros o aumento das novas construcións traducirase na mellora desta variable, que polo momento se mostra estanca. Por outra banda, as licenzas concedidas polos concellos mostran un desenvolvemento importante nos nove primeiros meses de 2018. Así, pois, a promoción de vivenda galega mantén por terceiro ano consecutivo unha tendencia positiva, aínda que con menor empuxe que no conxunto de España. Con todo, para situar as fortes taxas de crecemento no seu contexto, hai que ter en conta que o mercado galego partía en 2015 de niveis de actividade próximos ao cero absoluto e que as actuais cifras mostran aínda un perfil baixo do sector que debería seguir medrando nos próximos anos. A pesar de que existe vivenda terminada sen vender, a vivenda nova resulta moi escasa nos mercados máis dinámicos, que terían que liderar o futuro aumento das novas promocións.

En 2018 a demanda española de vivenda continuou crecendo por quinto ano consecutivo. As notaría rexistra-

Gráfico 2. Oferta de vivenda en Galicia. Número de vivendas iniciadas e rematadas en Galicia

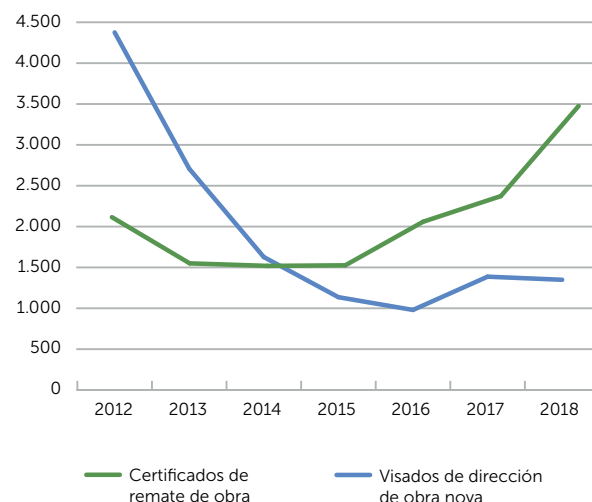
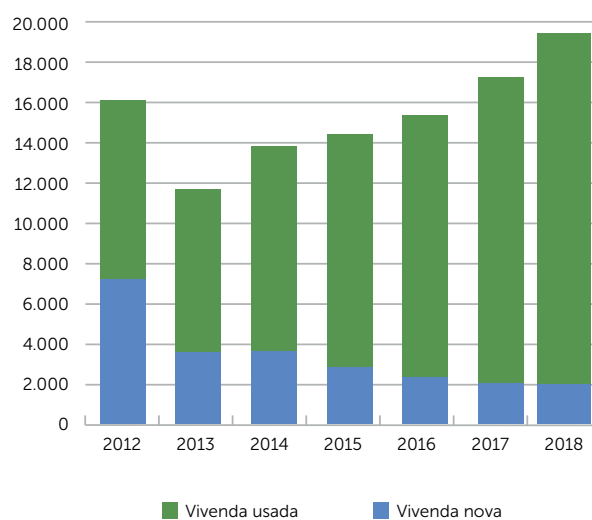

Gráfico 3. Demanda de vivenda en Galicia. Número de transaccións nas notaría

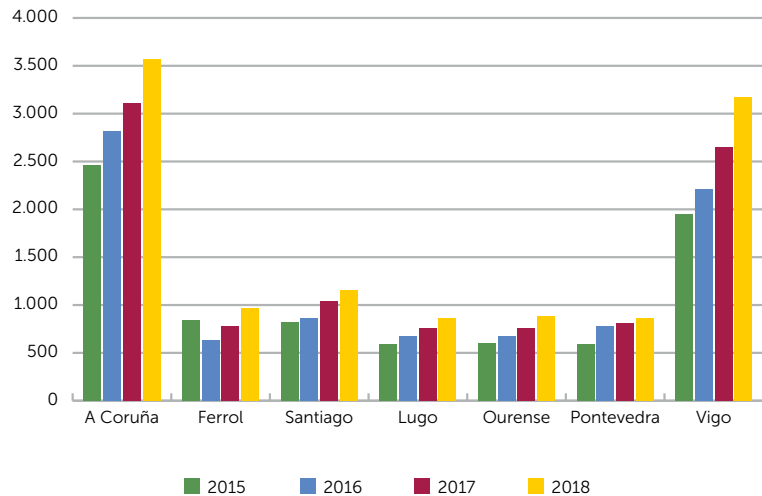
ron case 582.000 compravendas de xaneiro a decembro, o que constitúe un aumento interanual do 9,3%. De novo, a grande estrela do mercado é a vivenda usada, que absorbe o 90,3% das operacións. Con todo, o incremento das vendas de segunda man foi «só» do 9%, o menor dos últimos cinco anos. Este dato indica a entrada no mercado de vivendas de recente construción, cuxas vendas soben un 11,9%, a maior taxa desde 2006. A comezos de 2019 percíbese un certo freo nas transaccións e a demanda de vivenda parece estabilizarse, o que sinalaría que o mercado está preto do máximo do ciclo expansivo iniciado en 2014.

O gráfico 3 mostra a evolución da demanda de vivenda en Galicia desde o ano 2012. En 2014 as compravendas nas notaría galegas comezan a aumentar e en 2018 prodúcense un total de 19.786 transaccións, o 90% delas de segunda man. A pesar de que as compras galegas aumentan case un 13%, a intensidade da demanda é inferior á estatal, xa que só representan o 3,4% das vendas españolas. A diferenza do conxunto do Estado, as vendas de vivenda nova seguen caendo en 2018, o que se explica polo xa mencionado atraso respecto ao resto de España na recuperación da actividade de promoción residencial. No gráfico 4 recóllese a evolución da adquisición de vivenda nas áreas urbanas das sete maiores cidades galegas. Nas notaría destas urbes producíronse 11.463 compravendas en 2018, o que supón un crecemento do 15,8%, tres puntos por enriba da media de Galicia. A Coruña e Vigo, cun total de 6.741 operacións, absorben case o 60% da demanda urbana galega. O mercado das cidades aparece dominado nun 91,6% pola vivenda usada, sendo a área de Ferrol a que presenta un maior peso deste tipo de vivenda (95% das vendas) e a de Lugo a que menos (84%). As áreas de maior dinamismo en 2018 son a de Ferrol, cun crecemento do 24% nas súas compras, e Vigo (20%), mentres que a área de Pontevedra ofrece o menor aumento cun 6% interanual. Por tanto, a pesar de que a vivenda galega amosa un mellor nivel de accesibilidade que a do resto de España, as vendas non melloraron coa mesma intensidade. Ante as expectativas dunha desaceleración económica na Eurozona, a vivenda galega pode ver truncado o seu crecemento pola escaseza de demanda antes de que a actividade consiga recuperar uns niveis relativos similares aos españois.

A demanda de vivenda medra con forza en España e Galicia, aínda que a súa intensidade é menor na comunidade galega

As variables de tipo financeiro que inflúen directamente na demanda efectiva de vivenda recóllense no gráfico 5. Pódese apreciar que a accesibilidade mantívose ao longo de 2018 e principios de 2019, aínda que se produciu unha suave melloría dos tipos nos últimos meses do pasado ano. O EURIBOR a un ano, malia mostrar

Gráfico 4. Demanda de vivenda nas áreas urbanas. Compravendas nas notaría

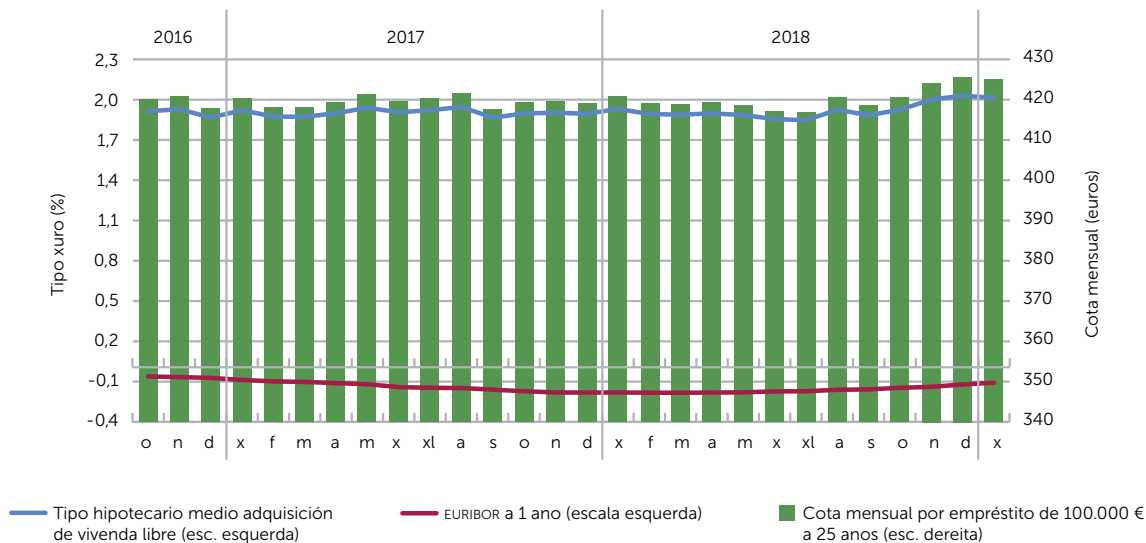

unha tendencia lixeiramente alcista nos últimos meses, mantense en valores negativos en xaneiro de 2019. Neste mes, segundo datos da Asociación Hipotecaria Española, o tipo medio das hipotecas era do 2,02%, mostrando un tenue aumento en consonancia coa evolución do EURIBOR. A cota mensual a pagar por cada 100.000 euros de crédito hipotecario a 25 anos sitúase en 425 euros en xaneiro de 2019, experimentando un pequeno incremento de 5 euros respecto a un ano antes. Estas boas condicións financeiras tiveron como efecto unha suba no número de novas hipotecas firmadas en España e, en menor medida, tamén en Galicia. O número de hipotecas concedidas en España ao longo de 2018 foi de 345.000, cun aumento do 11,3%, mentres que en Galicia o número foi de 11.400, cun crecemento do 3,4%, subliñando de novo a recuperación máis débil da demanda galega. A posibilidade de que o Banco Central Europeo inicie o proceso de subidas de tipos de xuros a partir do ano 2020 pode alterar a estabilidade dos relativamente bos niveis de accesibilidade mostrados no gráfico 5 e comprometer a recuperación da demanda de vivenda dos últimos anos.

Segundo diversas estimacións, en 2018 prodúcese unha suba inflacionista na vivenda española, aínda que o cre-

As óptimas condicións financeiras empuxan a concesión de novas hipotecas

Gráfico 5. Índices de referencia no mercado hipotecario

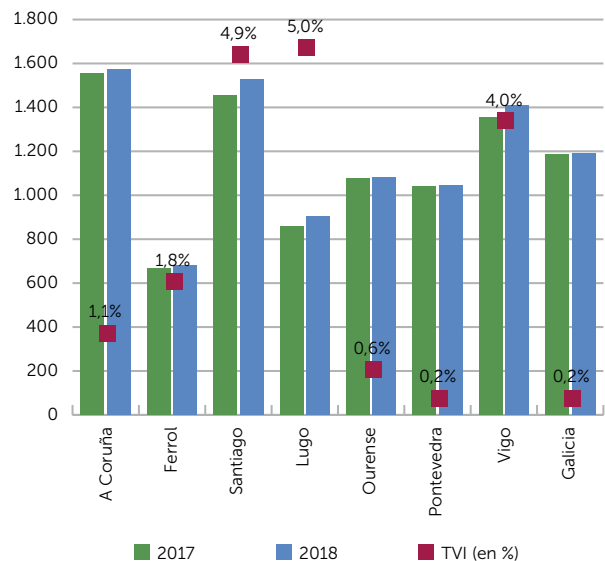
amento de prezos non é uniforme entre as distintas cidades e zonas xeográficas. O Ministerio de Fomento estima en 1.566,6 euros o prezo medio do metro cadrado da vivenda libre española en 2018, o que supón un aumento do 3,4% respecto a 2017; pero, segundo outras fontes, esta cifra subestima o encarecemento real neste ano. O Índice de Prezos da Vivenda (IPV), elaborado polo INE baseándose no importe declarado das transaccións notariais, propón unha inflación de maior contía: un 6,7% de suba interanual, sendo similar o encarecemento da vivenda nova e o da usada. Este aumento do IPV posiblemente aproxímase máis á auténtica variación do prezo en 2018.

O custo da vivenda galega mostrou maior moderación en 2018. Segundo o Ministerio de Fomento, o prezo medio da vivenda galega foi de 1.189,4 euros/m², o que representa unha mínima variación do 0,2% respecto ao ano precedente. Con todo, o INE a través do IPV calcula un encarecemento do 3,8%, que representa algo máis da metade da taxa española. No caso galego, a escaseza de vivenda nova reflíctese nun encarecemento da mesma do 7,4%, superior ao español, mentres que o aumento do prezo da usada se fixa no 3,2%. Así, pois, en media, o prezo da vivenda galega móstrase moito máis contido que o da española. Con todo, nalgúns urbes galegas os prezos non seguiron a tendencia xeral.

O gráfico 6 expón as estimacións de prezos da vivenda libre do Ministerio de Fomento para Galicia e as sete grandes cidades nos dous últimos anos. Obsérvase que a vivenda da Coruña é a máis cara en 2018 con 1.573 euros/m², seguida de Santiago (1.528 euros/m²) e Vigo (1.408 euros/m²); pola contra, a de Ferrol é a máis barata cun prezo de 680 euros/m². Aínda que en todas as áreas urbanas subiron as compravendas, como se aprecia no gráfico 4, os prezos só medraron de maneira

A Coruña e Santiago, as cidades máis caras. Lugo, Santiago e Vigo, as máis inflacionistas en 2018

Gráfico 6. Prezo medio da vivenda en Galicia e nas sete grandes cidades (euros/m²)

significativa en Lugo (5%), Santiago (4,9%) e Vigo (4%); as tres cidades máis inflacionistas de 2018. As vivendas do resto das cidades experimentaron moderados aumentos, que oscilan entre o 1,8% de Ferrol e o 0,2% de Pontevedra. A tónica xeral do prezo da vivenda urbana galega é, pois, de crecemento moderado, pero con focos inflacionistas nas tres cidades antes mencionadas.

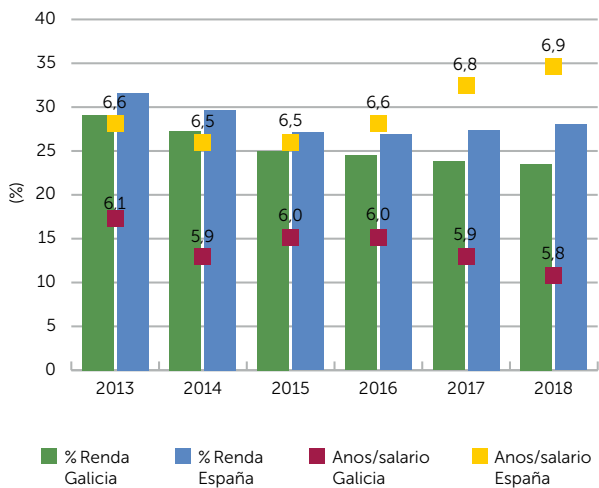
No gráfico 7 preséntanse dúas medidas da accesibilidade á vivenda: a relación entre ingresos e prezo da vivenda e a accesibilidade financeira ou proporción entre as cotas dunha hipoteca e o ingreso familiar. En 2018 a compra dunha vivenda de 100 m² equivale ao soldo de 6,9 anos para a familia española típica e a 5,8 anos

A vivenda encarecese en termos reais en España e abarátase en Galicia

para unha familia galega perceptora do salario medio na nosa comunidade. No último ano pódese apreciar que o custo real da vivenda encareceuse en aproximadamente un mes de traballo para un asalariado español, mentres que o seu homólogo galego debe traballar un mes menos para adquirir o mesmo tipo de residencia. Como se observa no gráfico 7, Galicia e España mostran tendencias opostas no custo real das súas vivendas. Se en España o cociente prezo/renda aumenta de forma continua desde 2015, a tendencia galega é a oposta. De todos os xeitos, dado que se estima como normal un custo da vivenda situado entre catro e cinco veces a renda familiar, hai que pensar que, mesmo no caso galego, a vivenda presenta aínda un excesivo custo real; se ben máis próximo ao seu nivel de equilibrio de longo prazo que a media española.

A accesibilidade financeira á vivenda mostra tamén unha lixeira melloría no caso galego, xa que o pago das cotas representa en 2018 o 23,5% da renda familiar bruta, mellorando en tres décimas a proporción de 2017. Pola contra, debido ao maior incremento de prezos da vivenda española, en 2018 prodúcese un empeoramento da accesibilidade, posto que unha familia media cos prezos e tipos de xuro de 2018 debe dedicar o 28% da súa renda ao pago das cotas dunha hipoteca de 25 anos; un empeoramento de 0,6 décimas respecto ao ano precedente. De todos os xeitos, os niveis de accesibilidade financeira actuais atópanse entre os mellores das dúas últimas décadas, e a expectativa é de empeoramento desta variable debido ao probable endurecemento da política monetaria europea, que, aumentando os tipos de xuro, encarecerá o crédito hipotecario.

Gráfico 7. Accesibilidade á vivenda: anos de salario necesarios para a compra e porcentaxe de renda absorbido polo crédito hipotecario*

* Polo 80% do custo a 25 anos aos prezos e tipo de xuro vixentes cada ano

Demanda pública de obras

No conxunto de España a obra pública, medida pola licitación oficial publicada por SEOPAN, crece un 28% en termos reais en 2018. Despois da forte caída experimentada pola obra civil en 2017, a licitación galega recupérase en 2018 cun aumento real do 68%, alcanzando os 1.071 millóns de euros. Esta cantidade representa o 6,4% do total español (4,8% en 2017). O 65,3% do gasto (700 millóns) destinouse ás obras civís, na súa maior parte infraestruturas ferroviarias, e o 35,6% restante (372 millóns) corresponden ao apartado de edificación. Descompoñendo o investimento entre as distintas administracións, todas elas soben o seu gasto en 2018: un 52% a Administración central (330 millóns), un 55% a Administración autonómica (337 millóns), e destaca o forte incremento do 97% das obras licitadas pola Administración local que, con 405 millóns, representa o 37% do gasto total. A licitación, habitualmente estable, de deputacións e concellos representa en 2018 máis do dobre da media dos seis anos anteriores. Este

En 2018 Galicia foi a sétima comunidade de maior investimento público por habitante, con 390 euros, superando en 30 a media española

forte aumento explícase en esencia polo estímulo das eleccións locais celebradas no mes de maio de 2019, que xera en 2018 un máximo no chamado «ciclo electoral» da obra pública.

O gráfico 8 mostra que a licitación por habitante foi en Galicia de 390 euros, mentres que a media española era de 360; dato que coloca a Galicia como a sétima comunidade de maior gasto *per cápita*, encabezando esta clasificación A Rioxa (835 euros por habitante), Navarra (708) e o País Vasco (549). No gráfico 9 pódese ver a tendencia da licitación *per cápita* desde comezos de século. Apréciase que desde 2007 ata 2016, período dominado polos investimentos ferroviarios do acceso do AVE, a licitación por galego situouse por enriba da media española, caendo en 2017 e recuperándose en 2018. Non obstante, os actuais niveis de gasto tanto en España como en Galicia non son comparables cos existentes antes de 2009.

O AVE finalizará as súas obras en 2020 sen proxectos de relevancia que o substitúan

O futuro do investimento público en Galicia aparece condicionado pola finalización no horizonte de 2020 dos accesos da alta velocidade á comunidade, proxecto que foi o motor do gasto en obra civil do Estado en Galicia desde o ano 2005. Aínda que os orzamentos xerais do Estado quedaron suspendidos polas eleccións xerais, o Ministerio de Fomento prevía destinar arredor de 250 millóns de euros ao tramo ferroviario Lubián-Ourense en 2019; unha rebaixa sensible respecto das asignacións de gasto anteriores. En todo caso, as obras neste tramo de saída de Galicia entran na súa fase final e recibirán a súa última consignación orzamentaria no ano 2020. Así, o tren de alta velocidade deixará de alimentar o investimento en Galicia e non hai proxectos de importancia que poidan coller a remuda, polo que é esperable un forte descenso do investimento público nos vindeiros anos.

Gráfico 8. Licitación nas comunidades autónomas (euros por habitante). Ano 2018

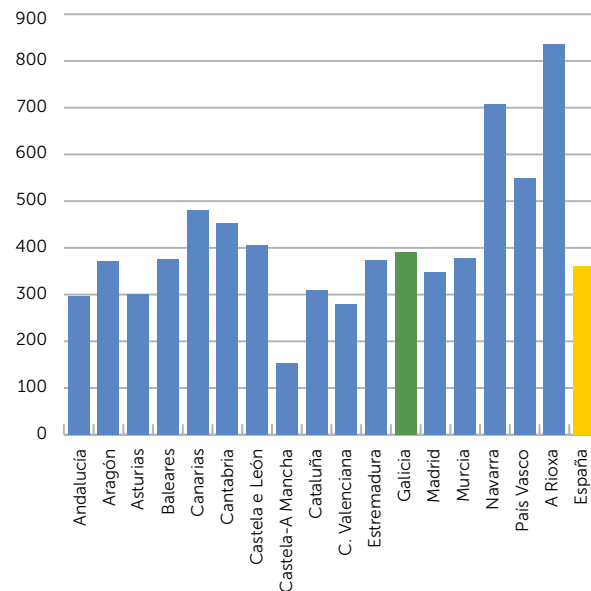
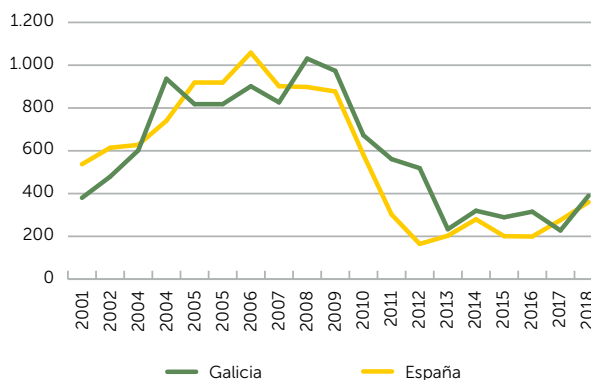

Gráfico 9. Evolución da licitación (euros correntes por habitante)

Servizos

A actividade do sector servizos en 2018

A caída de seis décimas na taxa de variación do VEB do sector de servizos en 2018 foi o principal factor explicativo da desaceleración do PIB galego. O crecemento anual dun 2,5% é o resultado dun comportamento irregular ao longo do ano. Mentres no primeiro e terceiro trimestre se desacelerou a actividade, no segundo e cuarto observouse unha recuperación. Esta evolución foi distinta á seguida no conxunto de España, aínda que a taxa de variación anual foi nos dous casos moi similar.

Por sectores, obsérvase unha desaceleración na actividade que xera o maior valor engadido (37% do VEB total do sector): o VEB en comercio, transporte e hostalería medrou un 3,4%, cando esta porcentaxe superaba o 5% nos dous exercicios anteriores. A pesar diso, esa taxa de crecemento segue estando entre as máis altas do conxunto dos sectores que configuran os servizos. A esta desaceleración temos que sumar a persistente atonía do conxunto dos servizos das administracións públicas que non son de mercado, actividade que xeraba o 27,2% do VEB do sector terciario. Tamén é salientable a profunda desaceleración do sector da información e comunicación e o estancamento das actividades inmobiliarias. Pola contra, o sector máis dinámico en 2018 foi o de actividades profesionais, cun incremento do 4,4%, cinco décimas máis que no exercicio anterior, e que representa o 8,6% do VEB dos servizos.

Dentro dos indicadores de actividade, o índice da cifra de negocios dos servizos de mercado excluídos os financeiros tamén mostra en 2018 unha desaceleración con respecto aos dous anos precedentes, malia que se mantén cunha taxa de crecemento elevada, un 5%. A taxa galega, medida en media anual, foi en 2018 inferior á española, a diferenza dos dous exercicios anteriores.

En contraste coa xeración de VEB, unha boa noticia na conxuntura do sector servizos en 2018 foi o crecemento da ocupación. Contratáronse 33.600 traballadores máis, o que supuxo un aumento do 4,5%. Tras a forte caída do emprego nos primeiros anos da crise, a partir de 2014 produciuse un paulatino incremento no mesmo, aínda que a taxas moi moderadas. Foi en 2018 cando se observou unha forte mellora nas contratacións que elevou o número de ocupados ata os 773.300, téndose superado con esta cifra a ocupación existente en 2008 (755.500 ocupados). Este crecemento do emprego concéntrase, sobre todo, no colectivo de traballadores por conta allea, xa que, segundo as afiliacións á Seguridade Social, apenas si cambiou o número de autónomos. Non obstante, estes caeron notablemente no comercio polo miúdo, froito da crise da distribución tradicional ante os novos hábitos de compra e o auxe doutros formatos comerciais.

Gráfico 1. VEB no sector servizos.
Taxas de variación interanuais (en %)

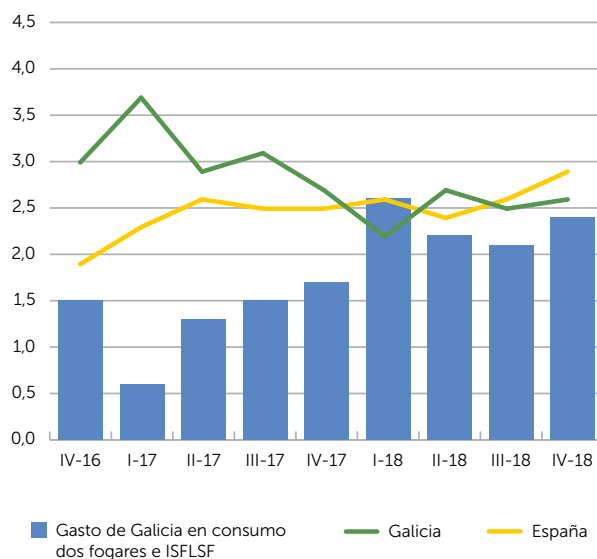
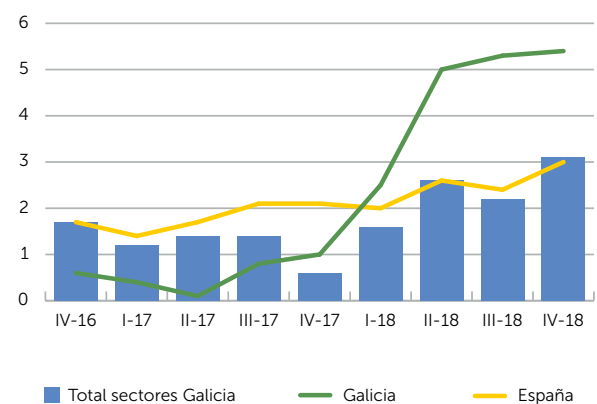

Gráfico 2. Ocupados nos servizos.
Taxas de variación interanuais (en %)

As mellores perspectivas e oportunidades de emprego (33.600 ocupados máis) propiciaron un elevado incremento da poboación activa (29.600 persoas). Ante a entrada de novos traballadores a este sector, foron menos significativos os descensos no número de parados e na taxa de paro sectorial, contabilizándose 4.100 parados menos (1.400 homes e 2.700 mulleres).

En consonancia coa evolución do emprego rexistrouse un sensible incremento no número de contratos iniciais asinados: de 763.484 en 2017, pasouse a 841.072 en 2018, dos que un 4,9% foron indefinidos. A contratación seguiu concentrándose na hostalería e no comercio, actividades que acaparon o 43,2% do total. De acordo coa moderación na xeración de VEB nestes dous últimos sectores, o número de contratos en 2018

O VEB dos servizos medrou un 2,5% cunha traxectoria moi irregular ao longo do ano

foi similar ao de 2017. Esta variable, salvo nas ramas de actividades financeiras e de seguros e noutros servizos, subiu en todas as restantes. Cabe destacar, polo seu elevado peso relativo no contexto galego, o incremento observado en transporte e almacenamento (13,3%).

Fronte á volatilidade do índice xeral do IPC excluído o sector de servizos (en taxa interanual, o índice oscilou nos tres primeiros meses de 2018 entre o 0,1% e o 0,6%, para flutuar, entre xuño e outubro, entre o 2,6% e o 2,9%, e logo desacelerarse en novembro e decembro), o IPC dos servizos mantívose relativamente estable durante todo o ano (o mes máis inflacionista foi marzo, cun 1,9%, e en abril, setembro e decembro producíronse as menores subidas cun 1,4%). Polo tanto, aínda que en media anual as taxas foron moi similares nos dous índices, 1,7% e un 1,6% respectivamente, as traxectorias foron diferentes. Doutra banda, a taxa media anual do IPC dos servizos en 2018 mantívose en liña coa alcanzada en 2017, polo que a leve desaceleración na actividade non supuxo unha caída nos prezos; evolución moi parecida á observada no conxunto do Estado.

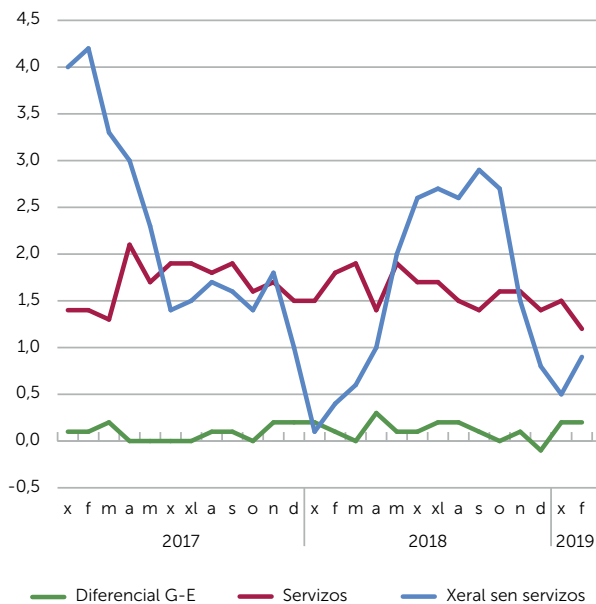
Como no exercicio anterior, por rúbricas, o transporte persoal volveu ser a actividade máis inflacionista, debido á evolución dos prezos dos carburantes, cuxo índice aumentou un 7,7%. A desaceleración no VEB das actividades ligadas ao turismo veu acompañada por un lixeiro retroceso na variación dos prezos.

Desde a perspectiva da demanda, en 2018 o índice de confianza do consumidor e o dos seus compoñentes non mellorou as percepcións de 2017, manténdose en valores negativos. O cuarto trimestre de 2018 foi o período no que o consumidor se mostrou máis pesimista ante unha perspectiva de empeoramento da situación económica de Galicia e dunha caída da capacidade futura de aforro. En todo caso, este conxunto de índices non mostran valores tan negativos como os alcanzados nos primeiros anos da crise.

A distribución e o comercio

O índice da cifra de negocios do comercio polo miúdo en Galicia, medido en media anual e a prezos constantes, reflicte un incremento do 0,7%, o que supón unha desaceleración con respecto ao alcanzado en 2017. Este moderado crecemento pon de manifesto os obstáculos para a súa recuperación tras os duros anos de crise ante as dificultades de adaptación aos actuais hábitos de compra dos consumidores e ante uns formatos de distribución novos que transcenden as fron-

Gráfico 3. IPC dos servizos. Taxas de variación interanuais (en %)

Cadro 1. Evolución do VEB nas ramas do sector servizos. Taxas de variación interanuais (en %)

Ramas dos servizos	2016	2017	2018
Comercio, transporte e hostalería	5,5	5,1	3,4
Información e comunicacións	12,5	7,8	2,6
Actividades financeiras e de seguros	0,6	1,0	2,0
Actividades inmobiliarias	0,3	0,4	0,6
Actividades profesionais	4,1	3,9	4,4
Administración pública, sanidade e educación	1,7	2,0	2,0
Actividades artísticas, recreativas e outros servizos	1,2	0,2	0,3
Servizos non de mercado	1,6	1,8	1,9
Total servizos	3,3	3,1	2,5
PIBpm	3,4	3,2	2,8

Fonte: IGE.

teiras galegas e españolas. Ao longo de 2018 apréciase, no primeiro semestre, unha certa expansión da cifra de negocios e, no segundo, as taxas de variación vólvense, polo xeral, negativas. Este comportamento, con todo, non impediu unha lixeira aceleración no índice de ocupación.

A estrutura comercial polo miúdo é moi diversa segundo o tipo de produto que se oferta. A crise no comercio tradicional en Galicia ten o seu reflexo no feito de que a principios de 2018 se rexistraban 635 locais menos

O índice da cifra de negocios do comercio polo miúdo amosou unha desaceleración con respecto a 2017

que en 2017. Esta caída concéntrase no comercio polo miúdo de artigos de uso doméstico en establecementos especializados. Na distribución de base alimentaria esta cifra reduciuse a 32. En canto a este segmento, a revista especializada *Alimarket* cuantifica un crecemento en Galicia de tan só un 0,3% (1,9% en España) debido aos peches de tendas. Gadisa, Vegalsa-Eroski e Froiz manteñen o liderado desta distribución. Destaca como novidade o impulso das vendas das grandes cadeas nas estacións de servizos.

Pola súa banda, a asociación Acotex, con datos do conxunto de España, alerta da caída dun 2,2% nas vendas do sector téxtil e confección en 2018, incluso pese a campañas moi agresivas de descontos durante todo o ano.

Sen dúbida ningunha, o principal motor de transformación da distribución é o comercio electrónico, que segue proporcionando cifras récord e espectaculares. Segundo a Comisión Nacional dos Mercados e a Competencia (CNMC), en España a contía das transaccións aumentaron no terceiro trimestre de 2018 con respecto ao ano anterior un 29,9%. As actividades cun maior ingreso foron as mesmas que en 2017: axencias de viaxes e operadores turísticos, transporte aéreo, hotéis e pezas de vestir.

O turismo

A demanda turística experimentou un retroceso en Galicia durante o ano 2018. O número de viaxeiros aloxados no conxunto dos establecementos regrados galegos reduciuse un 6,6%, situando a cifra total por baixo dos 5 millóns. De igual xeito, as noites en estadia baixaron dos 10,3 millóns despois dunha caída do 4%. O retroceso foi superior ao do conxunto de España, onde tamén se reduciron as estadias nun 0,8%, a pesar de que o número de viaxeiros se incrementara nun punto porcentual. A demanda internacional amosou en Galicia un peor comportamento que a procedente do conxunto das comunidades, cunha redución do 11,7% no número de viaxeiros e do 5,9% no número de noites en estadia. Os non residentes representan tan só o 27% dos viaxeiros aloxados e menos do 23% das estadias totais rexistradas nos establecementos regrados galegos; porcentaxes moi inferiores respecto das do conxunto do Estado.

Os apartamentos turísticos foron os que rexistraron un comportamento máis negativo, tanto no número de

Gráfico 4. Índices de ocupación e cifra de negocios (a prezos constantes) no comercio de Galicia. Taxas de variación interanuais (en %)

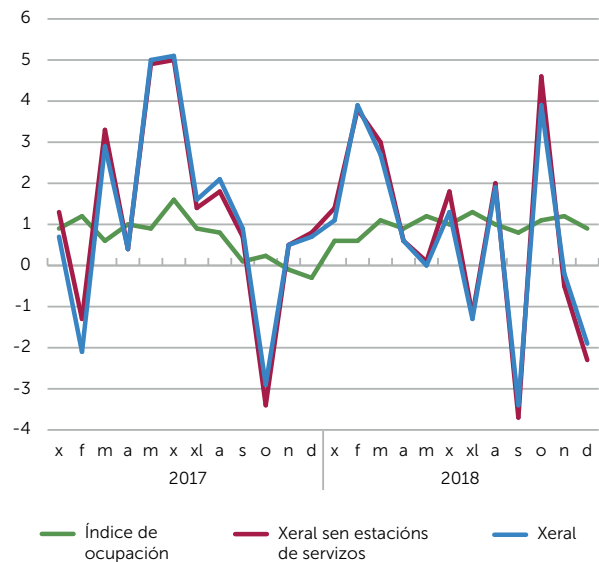
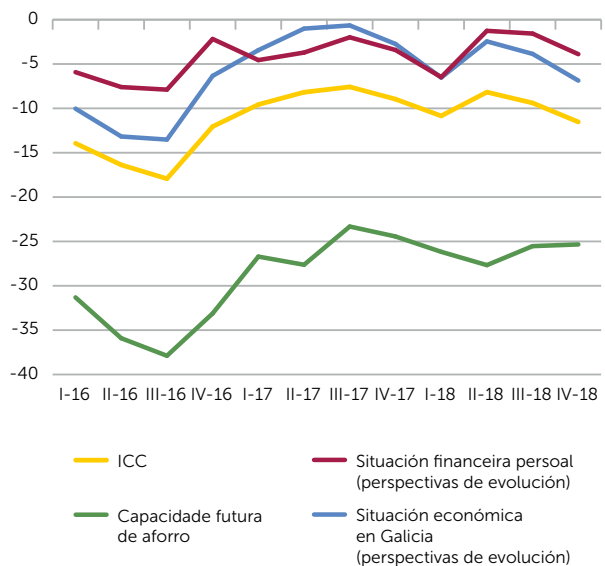

Gráfico 5. Índice de confianza do consumidor (ICC) e os seus compoñentes

viaxeiros como no número de estadias, con reducións do 8,9% e do 10,5% respectivamente. Os establecementos de turismo rural tiveron un incremento de menos dun punto porcentual no número de viaxeiros, pero unha caída do 7,2% no de noites en estadia, rompendo deste xeito cunha tendencia de catro anos consecutivos de crecementsos importantes nesta variable. No caso dos cámpings a demanda sufriu unha caída do 1,5% se atendemos ao número de viaxeiros, pero, aínda

así, as noites en estadia medraron en preto dun 2%. En liña coa evolución destas dúas variables relacionadas coa demanda, agás no caso dos cámpings, onde non houbo variacións, o grao de ocupación das prazas e a estadia media reduciuse, tanto nos apartamentos como nos establecementos de turismo rural. Ademais, estamos a falar de porcentaxes de ocupación e de días de estadia, por baixo da media para o conxunto de España en calquera das tres tipoloxías de establecementos.

Centrando a análise nos establecementos hoteleiros, a tipoloxía con máis peso dentro da oferta turística regrada, concentrando preto do 83% das estadias rexistradas en 2018, pódese constatar que o número de viaxeiros marcou unha evolución que contrasta coa do conxunto do Estado. En Galicia o número de viaxeiros aloxados reduciuse un 7,1%, mentres que no total aínda que se produciu unha desaceleración, se incrementaron un 1,4%. Pola súa banda o número de noites en estadia nos hoteis reduciuse en Galicia un 4%, a segunda maior baixada despois da rexistrada nas Illas Canarias. Ao contrario do acontecido no ano anterior, cun comportamento moi positivo, en 2018 a demanda internacional experimentou un importante retroceso na comunidade galega e superior ao da demanda interna. O número de viaxeiros estranxeiros aloxados en establecementos hoteleiros baixou un 13% es as noites preto dun 6%. Malia todo, os turistas estranxeiros incrementaron de xeito importante o seu peso no conxunto da demanda turística nos últimos anos, pasando de representar menos do 18% das estadias en hoteis en 2008, a supoñer máis do 23% en 2018, tal e como queda recollido no gráfico 7.

Os establecementos hoteleiros galegos aloxaron preto de 4,2 millóns de viaxeiros en 2018 que xeraron ao redor de 8,5 millóns de noites en estadia: 351.226 estadias menos que en 2017. Este dato pon fin a un período de cinco anos consecutivos de crecemento, catro deles con taxas por enriba do 5%. Aínda así, foron 1,3 millóns máis que en 2012, cando o sector tocou fondo como consecuencia da crise, e 282.561 máis que as rexistradas ao longo do último Xacobeo de 2010.

Outros indicadores que amosan unha perspectiva máis cualitativa do sector reflicten unha evolución máis positiva. En primeiro lugar, a tarifa media diaria (ADR) aplicada nos hoteis e pensións de Galicia en 2018 situouse en 58,8 euros; o que significa un incremento do 2,3%. Do mesmo xeito, os ingresos por habitación dispoñible (REVPAR) aumentaron preto dun 3%, acadando 25,2 euros. Por último, o número de afiliados á Seguridade Social nas ramas de hostalería e axencias de viaxes medrou un 2,3%, situando as afiliacións no sector turístico por enriba das 79.000.

Analizamos a continuación a evolución no último ano de tres indicadores que se poden considerar debilidades crónicas do sector turístico galego. Estamos a falar da reducida duración da estadia, do baixo grao de ocupación das prazas e da elevada concentración temporal

Gráfico 6. Evolución da demanda nos establecementos turísticos regrados. Ano 2018
Taxas de variación interanuais (en %)

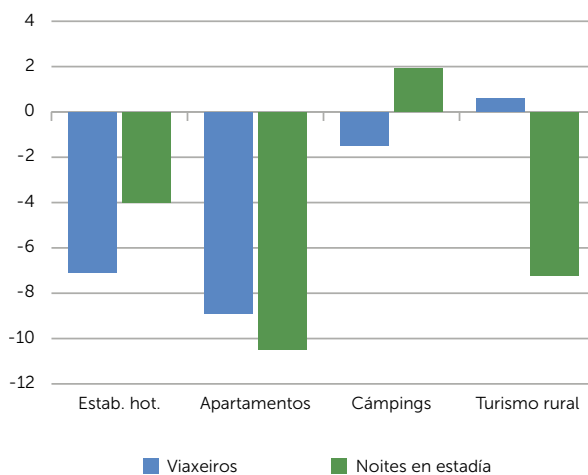
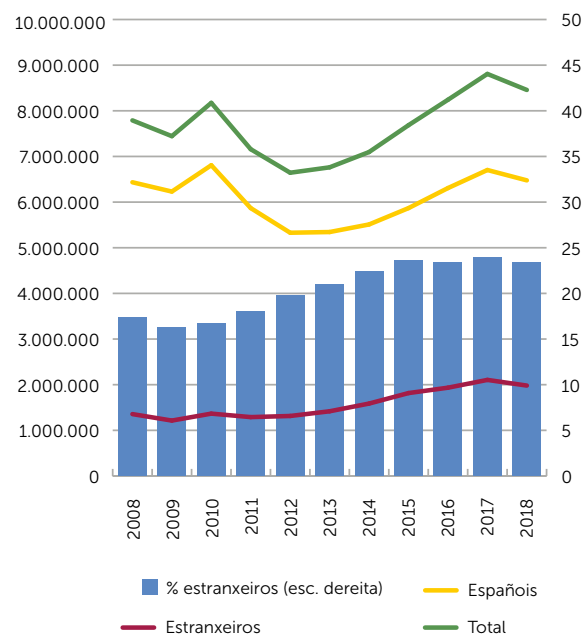

Gráfico 7. Noites en estadia nos establecementos hoteleiros

da demanda. A estadia media dos viaxeiros nos hoteis e o grao de ocupación das prazas practicamente non variaron en Galicia en relación co ano 2017; mentres no conxunto de España se produciron lixeiras reducións nos dous indicadores. Pese a todo, a estadia é inferior á do conxunto do Estado en máis de un día e o grao de ocupación sitúase case 22 puntos por baixo da media española. Do total de estadias efectuadas en Galicia en 2018, máis do 43% concentráronse no terceiro trimestre do ano e agosto acapara case o 17% do total. Estes

datos reflicten unha elevada estacionalidade turística, superior á existente no conxunto de España, onde o terceiro trimestre concentrou arredor do 37% das estadias totais do ano.

A maior parte dos viaxeiros residentes aloxados nos hotéis proceden da propia rexión, cunha porcentaxe que se incrementou no último ano. A comunidade de Madrid foi a principal emisora de viaxeiros residentes no 2018, cunha porcentaxe do 16%. Oito rexións representan preto do 90% dos viaxeiros totais aloxados, tal e como pode verse no gráfico 8. Por outro lado, e como consecuencia da evolución rexistrada no último ano, Galicia perdeu cota de mercado, concentrando o 5,5% das estadias realizadas polos residentes nos hotéis españois en 2018. Non obstante, segue a ocupar o sexto posto como receptora do turismo interno, por detrás de Canarias e por diante de Castela e León.

A Coruña e Pontevedra concentran conxuntamente o 78% dos viaxeiros e o 80% das estadias, tal e como queda recollido no gráfico 9. Con todo, a provincia de Ourense foi a que mellor resistiu o impacto da redución da demanda hoteleira que se produciu en Galicia en 2018. De feito, a tendencia nesta provincia foi diferente á do resto do territorio galego, rexistrando o número de viaxeiros un incremento do 6% e as noites en estadia do 1,3%. En comparación co resto de Galicia, Pontevedra tamén sufriu menos o impacto, con reducións tanto no número de viaxeiros (-2,6%) como no de estadias (-2,5%) por baixo da media. Pola contra, na provincia da Coruña foi onde máis baixou a demanda hoteleira, cunha redución do 10% no número de estadias e do 6% no número de viaxeiros. Na provincia de Lugo o número de viaxeiros aloxados nos establecementos hoteleiros reduciuse un 14,4% e as noites en estadia rexistraron unha baixada do 4,4%, similar á do conxunto de Galicia.

As previsións indican que a demanda turística mundial continuará medrando en 2019. A OMT sinala que as chegadas de turistas internacionais en Europa medrarán a unha taxa de entre o 3% e o 4%. No caso de España, Exceltur no *Informe de Perspectivas Turísticas* prevé que a actividade turística seguirá freando o seu crecemento e estima que o PIB turístico medre o 1,7% no 2019, por baixo da media prevista para a o conxunto da economía española. A información estatística dispoñible ata o momento na enquisa de ocupación hoteleira, que se limita aos dous primeiros meses do ano, reflicte un estancamento no número de viaxeiros aloxados nos hotéis galegos e un incremento de preto do 2% no número de estadias realizadas. A demanda procedente do estranxeiro segue a rexistrar nestes dous primeiros meses un peor comportamento que a dos residentes. Aínda dispoñemos de pouca información, pero haberá que estar atentos á evolución dos factores de incerteza relacionados co contexto internacional e sobre todo co español, xa que condicionan dun xeito importante a demanda en Galicia, para comprobar os efectos sobre os resultados do turismo ao longo de 2019.

Gráfico 8. Procedencia dos viaxeiros españois aloxados nos establecementos hoteleiros galegos. Ano 2018

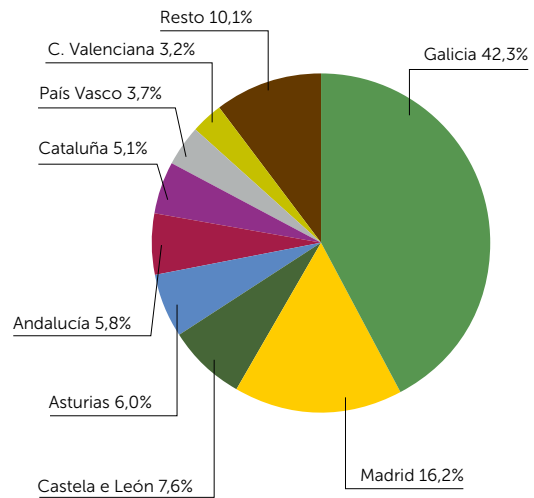
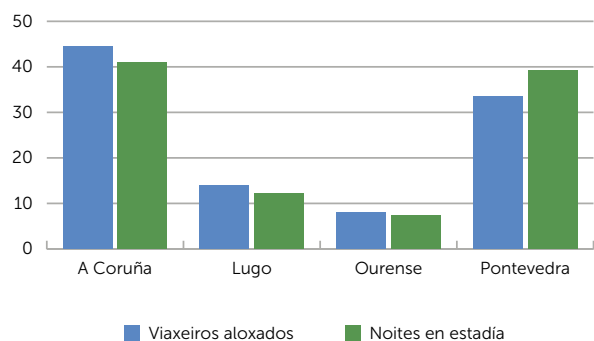

Gráfico 9. Distribución dos viaxeiros e das noites en estadia en Galicia. Ano 2018

Taxas de variación interanuais (en %)

Os transportes

O sector do automóbil está a sufrir unha desaceleración desde os últimos meses de 2018. O retroceso en Galicia é máis acusado que no conxunto do Estado, con caídas do 12% e 6,9%, respectivamente. As vendas continúan afectadas por unhas perspectivas económicas que paralizan o mercado, a crise do diésel e as dúbidas dos particulares sobre o tipo de automóbil que se debe adquirir. Esta cautela, derivada en parte pola entrada en vigor da normativa Euro 6c na UE, afecta tamén as exportacións de vehículos embarcados desde o porto de Vigo, o que incide negativamente nos seus tráfico europeos.

En 2018 as estatísticas rexistradas pola DXT para o mercado galego reflicten unhas matriculacións de 50.088

En 2018 prodúcese un novo récord de pasaxeiros nos aeroportos galegos con máis de 5 millóns

turismos; unha diferenza bruta de 1.510 unidades e un crecemento do 3,1% respecto a 2017. Os vehículos de carga, camións, furgonetas, autobuses e tractores, con 8.415 unidades, medran de maneira significativa nun 13,1%.

Constatado un cambio de tendencia nos combustibles dos automóviles matriculados, os vehículos de gasolina gañan cota e alcanzan o 57,6% de total, superando os diésel, co 35,8%; mentres os híbridos-eléctricos só representan un tímido 6,6%.

En Galicia o total do imposto de matriculación recadado pola Axencia Tributaria ascende a máis de 21 millóns, un 49,35% máis que en 2017, en termos absolutos case 7 millóns máis. Nesta anualidade a porcentaxe de vehículos que non pagan imposto redúcese do 75% ao 66%, o que repercute favorablemente na recadación da AEAT. Esta diminución débese á entrada en vigor da nova normativa de emisións WLTP. O incremento cifrase entre 550 e 750 millóns de euros, un efecto que, como mínimo, triplica a recadación de 2017.

O comportamento do transporte terrestre de mercadorías en Galicia foi negativo, cunha perda do 2,7% en taxa interanual e algo máis de 106 millóns de toneladas. No conxunto do Estado a mercadoría transportada por estrada crece un 2,3%.

En Galicia existen un total de 3.632 licenzas de taxi por 276 de VTC, unha ratio de 2,3 VTC por cada 30 taxis. A provincia da Coruña é a que maior número de licenzas ten: as de taxi ascenden a 1.484 e as de VTC a 190; unha ratio de 3,8 VTC por cada 30 taxis, ocupando o posto 19 no ranking de cidades con máis VTC de España. A ratio legal no conxunto do Estado é de 1 licenza VTC por cada 30 taxis.

O ano 2018 rexistra cifras récord en pasaxeiros, operacións e mercadorías no conxunto dos aeroportos españois xestionados por AENA. A nivel nacional alcanzáronse case 264 millóns de usuarios (5,8%), dos que 82,8 millóns foron turistas internacionais. Un comportamento similar deuse nas tres instalacións aeroportuarias galegas, para as que 2018 foi un ano de cifras récord. Por vez primeira superáronse os 5 millóns de pasaxeiros, un crecemento agregado do 4,7% respecto a 2017. Nos dous últimos exercicios o aumento do tráfico de mercadorías foi moi notorio cun 22,5% en 2017 e un 17,2% en 2018. Liderando esta subida atópase o aeroporto de Vigo que medra en taxa interanual un 37,5%.

Gráfico 10. Evolución do tráfico aéreo de pasaxeiros nos tres aeroportos de Galicia

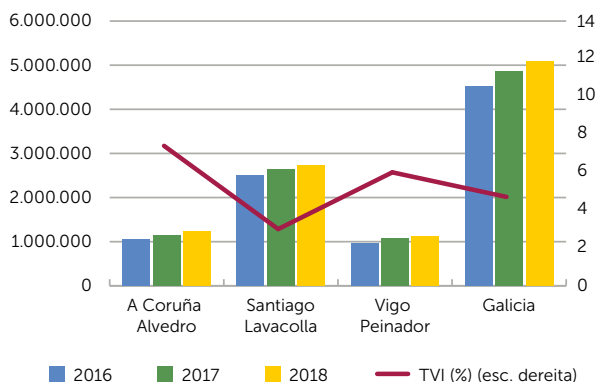
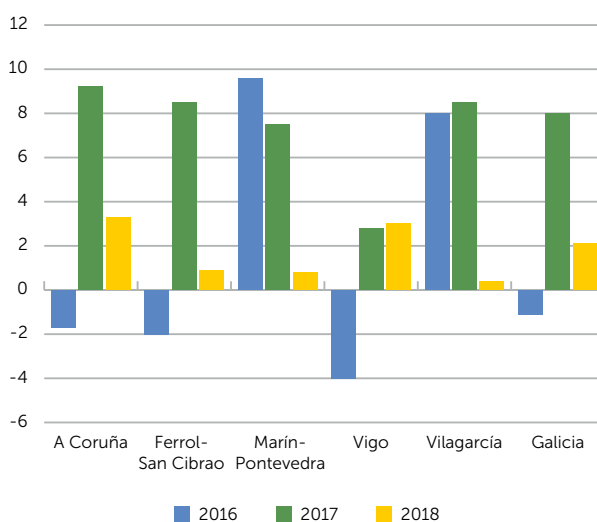

Gráfico 11. Crecemento do tránsito portuario nos portos galegos. Taxas de variación interanuais (en %)

As cinco instalacións portuarias de interese xeral galegas xestionadas por Portos do Estado crecen un 2,1% interanual; a nivel estatal a evolución para o conxunto de portos da rede é dun 3,5%. A mellora máis significativa preséntaa a mercadoría xeral cun 4,1%, distribuindo o crecemento entre as toneladas de mercadorías movidas en contedores, un 4,5%, e a mercadoría convencional, un 3,8%. En contraposición a estes datos favorables, destacamos o retroceso do 19,7% do número de contedores medidos en TEU. Tamén o desembarco de pesca sufriu un descenso acusado neste último exercicio (-13,9%), superior ao do conxunto do Estado (-7,9%).

As 122 instalacións pertencentes á rede de portos de titularidade autonómica, con máis de 1,7 millóns de toneladas de mercadorías movidas, crecen un 3,5% e acadan unha facturación de 17,3 millóns de euros (2%).

Sistema financeiro

As entidades que operan no sistema financeiro galego desenvolveron a súa actividade en 2018 na contorna altamente competitiva que caracteriza o negocio bancario español. O mantemento dos tipos de xuro en niveis «cero» está a obrigar as entidades a redefinir o seu modelo de negocio para garantir niveis adecuados de rendibilidade e sostibilidade; e, asemade, deben dar resposta a un esixente marco regulador e á consolidación do inexorable proceso de dixitalización da sociedade.

O sistema financeiro español mantivo en 2018 o proceso de axuste de capacidade iniciado hai unha década, cunha redución anual do 4,8% na rede de oficinas e do 2% no número de empregados, acompañada por unha contracción do -1,2% do negocio xestionado.

O mercado galego seguiu un patrón moi similar, cunha redución do 4% na rede de oficinas, finalizando 2018 con 1.491 sucursais, o 5,7% do total estatal, e 1,4 puntos porcentuais superior ao seu peso por negocio; dato que reflicte a maior capilaridade da rede galega respecto á media estatal derivada da maior dispersión da súa poboación.

ABANCA e a Caixa Rural Galega son as dúas únicas entidades netamente galegas, tras a compra en 2018 por parte de ABANCA do Banco Caixa Geral, filial española do grupo portugués Caixa Geral de Depósitos con sede en Pontevedra e a desaparición (baixa da súa ficha bancaria) do Banco Pastor, filial do Banco Popular con sede na Coruña, integrado no Banco Santander.

As condicións financeiras globais presentaron en 2018 un ton menos expansivo. En Estados Unidos, a Reserva Federal continuou endurecendo a súa política monetaria e na Eurozona o Banco Central Europeo finalizou en decembro o programa de compra de activos, aínda que reiteraba que os tipos de referencia permanecerían inalterados, polo menos ata o final do verán de 2019. Neste contexto, o EURIBOR a 12 meses iniciaba unha lenta recuperación desde os mínimos de comezos de ano (-0,19%) para concluír 2018 no -0,117%. En marzo de 2019, o BCE adiaaba a subida de tipos polo menos ata o final de 2019.

Neste marco, a xestión das entidades financeiras españolas en 2018 continuou centrándose en minimizar o impacto negativo que sobre a marxe financeira exerce a contorna de tipos reais negativos, potenciando a achega dos ingresos por prestación de servizos, mellorando os niveis de eficiencia a través dun estrito control dos custos e avances na produtividade, así como desenvolvendo unha proactiva xestión dos activos improditivos que redunde nunhas menores necesidades de provisións. Estas medidas permitíronlle ao sector español alcanzar un beneficio neto de 12.379 millóns de euros en 2018.

En 2018 desapareceu o Banco Pastor e o Banco Caixa Geral foi adquirido por ABANCA

A continua adaptación aos crecentes requirimentos supervisores e reguladores, especialmente no ámbito da capitalización, a protección ao cliente e a xestión dos riscos mantense como un dos principais focos aos que as entidades deben prestar atención, xa que o seu imperativo cumprimento require unha cada vez maior asignación de recursos humanos, tecnolóxicos e financeiros, á vez que condiciona o marco operativo da súa actividade.

En 2018 as entidades españolas pasaron de operar cun modelo contable que fixaba as provisións en función da perda incorrida, a outro que o fai en función da perda esperada (IFRS 9). Ademais, deberon aplicar as medidas de protección e información ao consumidor na comercialización de produtos de investimento recollidas en MIFID-II e de liberalización de servizos de pago (PSD2). No ámbito supervisor, a EBA e o BCE realizaron en 2018 os tests de estrés bianuais ás entidades europeas.

A iso uníronse actuacións específicas no mercado español, entre as que cabe destacar a regulación do suxeito pasivo nos gastos hipotecarios, que xerou unha notable incerteza no mercado hipotecario español no último trimestre do ano e que non quedará definitivamente resolta ata a entrada en vigor da nova Lei do Crédito Inmobiliario, prevista para xuño de 2019.

Principais magnitudes do sistema financeiro galego

Rede de oficinas

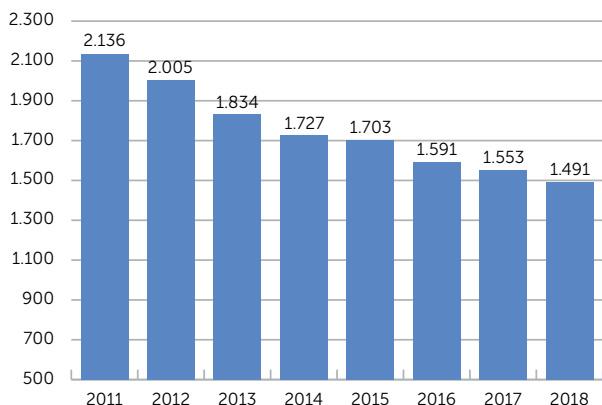
Durante o ano 2018 o sistema financeiro español continuou axustando o exceso de capacidade xerado na fase expansiva do ciclo económico, finalizando o exercicio cunha rede integrada por 23.011 oficinas (-4,8% respecto a 2017) e 178.710 empregados (-2%).

Galicia tamén reduciu a súa rede de oficinas (-4%) por décimo ano consecutivo (gráfico 1), aínda que foi, un ano máis, inferior á experimentada polo conxunto do sector español.

As cotas por oficinas das principais entidades que operan en Galicia mantéñense estables en 2018, con ABANCA liderando novamente o mercado galego (34% do total), seguida do Banco Santander (26%), conforme se indica no gráfico 2.

A distribución territorial das oficinas por parte das entidades financeiras con maior presenza en Galicia con-

Gráfico 1. Oficinas de entidades de depósito en Galicia

céntrase nos municipios de maior dimensión (gráfico 3). Neste sentido, ABANCA é a que presta unha maior cobertura nos de menor dimensión co 32% das súas oficinas nestes municipios, duplicando practicamente a segunda entidade.

En 280 dos 313 municipios galegos presta servizos algunha entidade financeira, o que supón dar cobertura directa ao 99% da poboación galega. ABANCA é a única entidade con presenza en 91 deles (en oito a través da súa rede de oficinas móbiles), con especial relevancia na provincia de Ourense, onde é a única entidade en máis da metade dos seus municipios. Pola súa banda, Caixa Rural Galega e Banco Santander son as únicas entidades en tres municipios.

Tipos de xuro de novas operacións de crédito e depósitos

A política monetaria expansiva desenvolvida polo BCE deu un ano máis mostras da súa efectividade observando a evolución dos tipos do novo crédito formalizado en España por particulares e empresas, que en 2018 se reduciron por quinto ano consecutivo, afectando a todas as liñas salvo a vivenda (gráfico 4). O tipo das formalizacións de crédito a empresas reduciuse -15 puntos básicos (p. b.) e nas formalizacións efectuadas polos particulares en -6 p. b. Tamén se reduciu a retribución das contas a prazo, situándose nas novas imposicións de particulares no mínimo histórico do 0,05%.

Saldos e formalizacións de crédito

O sistema financeiro español reduciu o saldo vivo do crédito a clientes un 4,5% en 2018, afectando tanto o sector público (-11,6%) como o privado (-4,1%). As restricións ao novo crédito das administracións públicas impostas pola Lei de Estabilidade Orzamentaria, o desapalancamento de familias e empresas e a redución de activos improditivos das entidades españolas (ventas

Gráfico 2. Cota de oficinas de entidades financeiras en Galicia (en %)

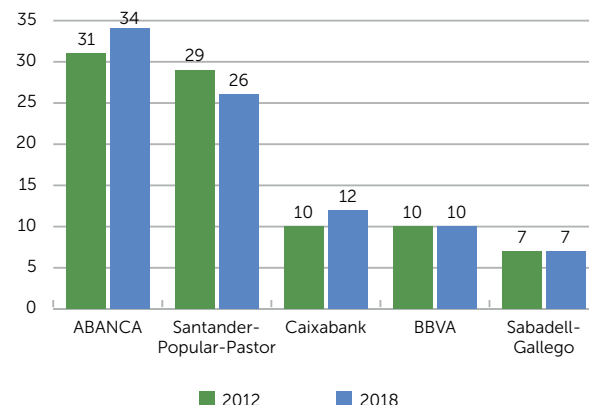
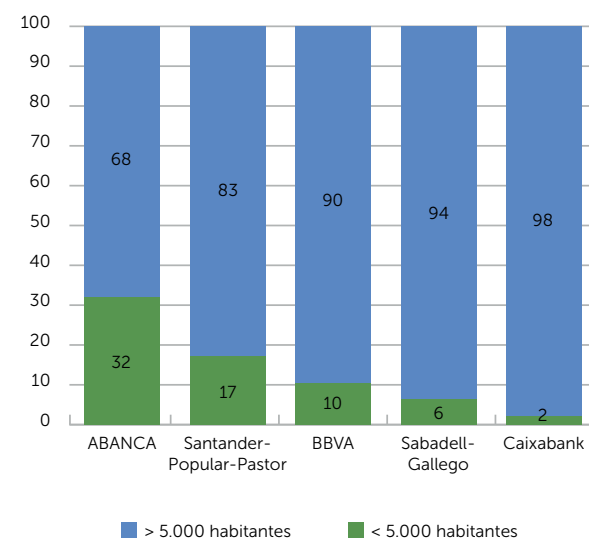

Gráfico 3. Distribución porcentual de oficinas segundo a dimensión de concellos (principais entidades). Ano 2018

A rede de oficinas segue axustándose, con ABANCA liderando o mercado galego

de carteiras deterioradas) xustifican en boa medida esta evolución.

En Galicia a evolución do saldo de crédito en 2018 viu-se condicionada por factores esóxenos á evolución do negocio bancario. A reclasificación contable de saldos realizada en xuño de 2018 na Coruña incrementou artificialmente o saldo desta partida na provincia (8,5% en tan só un trimestre). Deste xeito, segundo os datos publicados polo Banco de España, o saldo vivo do crédito das entidades de depósito ao sector público e privado residentes incrementouse en Galicia un 2,1% en 2018 (cadro 1). Esta magnitude podería interpretarse como unha reactivación na actividade recorrente de financiamento, cando realmente responde en boa medida ao factor contable apuntado; xa que, axustado este impacto, o saldo do crédito en Galicia reduciríase en 2018, en liña co comportamento do mercado español (-4,5%).

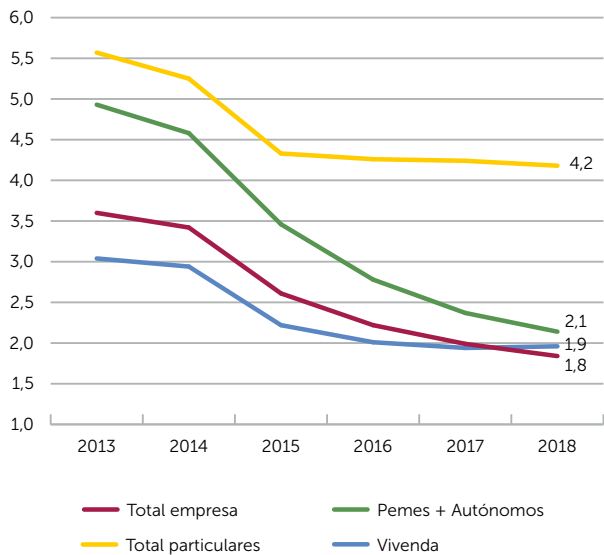
Analizando a repartición provincial do saldo do financiamento concedido ao sector privado galego, ratifícase a crecente relevancia empresarial e de poboación da Coruña e Pontevedra, que concentran o 83,1% do crédito galego, a moita distancia de Lugo (8,9%) e Ourense (8%). Esta estrutura é similar ao peso das provincias en termos de PIB ou do emprego e apenas variou mesmo desde os anos previos á crise.

Con relación ao importe das novas formalizacións de crédito (gráfico 5), o mercado español acelerou en 2018 os seus ritmos de crecemento respecto do ano precedente tanto nos créditos concedidos a empresas (7,9%) como a particulares (un 12,8%), cun avance do 17,8% no crédito ao consumo e do 12,8% en hipotecas.

O desapalancamento fai que o saldo vivo de crédito continúe reducíndose a pesar do crecemento das formalizacións

O grao de endebedamento financeiro en Galicia continúa sendo en 2018 substancialmente inferior ao do conxunto de España, cun volume de crédito no sistema que representa un 65% do PIB galego, mentres que en España esta ratio elévase ao 101%. Pola súa banda, a ratio de liquidez polo miúdo (crédito/depósitos) en España é do 98%, 34 p. p. superior ao de Galicia (64%), confirmando o maior apalancamento existente no conxunto do Estado respecto a Galicia.

Gráfico 4. Tipos de xuro anuais acumulados de novas operacións de crédito (en %)

Cadro 1. Saldo de crédito de entidades de depósito en Galicia e España (en millóns de euros)

	Galicia		España	
	Saldo	TVI (%)	Saldo	TVI (%)
2008	70.370	7,3	1.842.797	6,5
2009	71.283	1,3	1.837.761	-0,3
2010	70.509	-1,1	1.856.783	1,0
2011	64.076	-9,1	1.798.026	-3,2
2012	55.021	-14,1	1.634.655	-9,1
2013	50.104	-8,9	1.469.010	-10,1
2014	44.912	-10,4	1.422.890	-3,1
2015	43.020	-4,2	1.360.361	-4,4
2016	42.563	-1,1	1.306.396	-4,0
2017*	40.042	-5,9	1.273.446	-2,5
2018*	40.893	2,1	1.215.968	-4,5

* En Galicia a serie non é homoxénea cos anos anteriores
Fonte: Banco de España.

Volume de depósitos

O volume de depósitos polo miúdo no sistema financeiro español acumulou en 2018 o seu segundo exercicio consecutivo de crecemento (2,3%). Se adicionalmente se incorporase o aforro canalizado a través dos fondos de investimento (o patrimonio xestionado reduciuse un -2,1% en 2018), a captación total polo miúdo creceu un 1,5% en 2018.

En Galicia o comportamento dos depósitos polo miúdo en 2018 encadeou o seu sexto ano consecutivo de crecemento (5,2%), con incrementos de saldo tanto nas administracións públicas como no sector privado residente, aínda que a reclasificación contable da Coruña de xuño de 2018 (aumento do saldo dos depósitos do 6,7% en tan só un trimestre) condicionou parte dese crecemento. No cadro 2 pódese visualizar a evolución dos saldos dos depósitos en Galicia, que en 2018 alcanzaron un novo récord histórico con 64.238 millóns de euros.

Tanto ABANCA como Caixa Rural Galega melloran os seus resultados en 2018

A estrutura dos depósitos do sector privado residente por provincias en Galicia é similar á do crédito (maior volume de aforro na Coruña e Pontevedra), aínda que cun maior peso relativo de Lugo e Ourense (entre as dúas acaparan o 28% dos depósitos galegos, fronte ao 16,9% dos créditos).

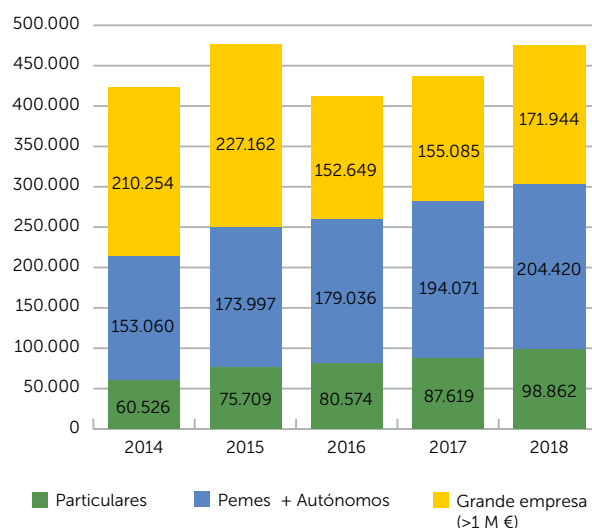
Resultados das entidades

A marxe financeira das entidades de depósito españolas incrementouse un 0,2% en 2018, rompendo con tres anos de evolución negativa, malia que acumula unha caída do 46% desde 2009. A maior achega das comisións netas (creceron un 3,5%) e do control dos gastos de explotación (-2,5%), xunto ás menores dotacións a provisións derivadas da mellora da calidade do risco, permitiron que o beneficio neto do sector alcanzase os 12.377 millóns de euros en 2018; dato que contrasta coas perdas de -3.916 millóns de euros do exercicio precedente (condicionadas pola resolución do Banco Popular).

Polo que respecta ás entidades galegas, tanto ABANCA como a Caixa Rural Galega tiveron igualmente un comportamento positivo das súas contas de resultados. ABANCA incrementou a súa marxe de xuro un 11,5% e o beneficio neto un 17,3% ata os 430 millóns de euros. A Caixa Rural Galega, cunha dimensión conside-

Os depósitos polo miúdo medran en Galicia por sexto ano consecutivo

Gráfico 5. Importe de novas operacións de préstamos e créditos do sistema financeiro en España (en millóns de euros)

Cadro 2. Saldo de depósitos do sistema financeiro en Galicia e España (en millóns de euros)

Ano	Galicia		España	
	Saldo	TVI (%)	Saldo	TVI (%)
2008	51.056	11,1	1.218.488	9,1
2009	53.872	5,5	1.219.886	0,1
2010	55.470	3,0	1.223.496	0,3
2011	53.224	-4,1	1.176.126	-3,9
2012	52.979	-0,5	1.167.785	-0,7
2013	55.027	3,9	1.196.711	2,5
2014	57.510	4,5	1.213.205	1,4
2015	57.899	0,7	1.211.817	-0,1
2016	59.758	3,2	1.194.227	-1,5
2017	61.076	2,2	1.207.827	1,1
2018*	64.238	5,2	1.235.892	2,3

* En Galicia a serie non é homoxénea cos anos anteriores.
Fonte: Banco de España.

**As entidades financeiras
enfóntanse a un contorno en
continua evolución que as
obrigará a redefinir as súas
estratexias e a configurar
organizacións flexibles**

rablemente inferior (1.077 millóns de euros de activos fronte a 50.982 millóns de euros de ABANCA), tivo un beneficio neto de 5 millóns de euros (+50,6%) e unha mellora na súa marxe de xuro do 9,6%. Por outra banda, o Banco Caixa Geral, adquirido por ABANCA en 2018, cun balance de 4.874 millóns de euros presentou unha contracción do 19% da marxe de xuro e o seu beneficio neto foi de 27 millóns de euros (+0,5%) en 2018.

Retos estratéxicos de futuro

O previsible mantemento na Eurozona dos tipos de xuro en niveis reducidos durante máis tempo do inicialmente previsto, nunha contorna económica que dá mostras de desaceleración nos seus ritmos de crecemento, condicionará a rendibilidade recorrente do negocio bancario español nos próximos anos. Esta situación obrigará as entidades a redeseñar as súas estratexias e a definir un modelo de negocio que xere niveis adecuados de ingresos recorrentes que garantan a súa viabilidade no medio e longo prazo. Potenciar os ingresos pola prestación de servizos, avanzar nos niveis de eficiencia a través dun estricto control de custos e adaptación tecnolóxica, ampliar os mercados nos que operan, ou actuar sobre a dimensión, constitúen as principais vías para contrarrestar este impacto.

Outro factor que lastra a rendibilidade das entidades financeiras españolas é o aínda elevado peso dos activos improditivos (activos deteriorados ou NPL e activos adxudicados) no seu balance; a pesar do relevante axuste realizado en España nos últimos exercicios e que en 2018 recibiu un notable impulso a través da venda de carteiras deterioradas a empresas especializadas na súa xestión. A redución destes activos improditivos é un dos factores nos que as entidades supervisoras están a facer especial fincapé e resulta crucial para avanzar no proxecto da Unión Bancaria no seu terceiro pilar: a creación dun fondo de garantía de depósitos a nivel europeo plenamente mutualizado e co suficiente respaldo financeiro.

A presión reguladora e supervisora é outro dos retos aos que se enfrontan as entidades, co foco posto no endurecemento das esixencias de capital e liquidez, así como a crecente relevancia do rol do cliente. Ademais,

nos próximos anos incorporaranse novos requirimentos reguladores, como a ratio mínima de apalancamento, a ratio de financiamento estable ou o requirimento mínimo de instrumentos de capital e pasivos (MREL).

O desenvolvemento das novas tecnoloxías está a definir un novo marco competitivo que eleva as esixencias de servizo ás entidades e abre un amplo horizonte de retos e oportunidades. Este proceso de transformación dixital caracterízase polo seu forte compoñente tecnolóxico e pola velocidade á que se suceden as innovacións, o que redonda en importantes beneficios potenciais para a sociedade; xa sexa polas melloras da accesibilidade que incrementa os niveis de inclusión financeira, ou pola posibilidade dos diferentes intermediarios de satisfacer en maior medida as necesidades de cada consumidor.

Por último, aparece a necesidade de mellorar a reputación do sector, fundamental á hora de xerar o adecuado marco de confianza en que deben desenvolverse as relacións entre as entidades e os seus clientes. A realización de prácticas inadecuadas na comercialización de produtos ou aspectos alleos á actividade bancaria dalgunhas entidades menoscabaron a confianza no sistema no seu conxunto. Para paliar esta situación, as entidades españolas desenvolveron nos últimos anos importantes avances en materia de goberno corporativo e transparencia, incorporando a perspectiva da protección do cliente como un elemento fundamental no seu goberno e toma de decisións.

En definitiva, as entidades financeiras enfóntanse a un futuro que presenta múltiples desafíos, que as obrigará a definir claramente as súas estratexias e a dotarse de organizacións flexibles e con gran capacidade de adaptación a unha contorna que evoluciona de maneira continua.

Intermediarios financeiros non bancarios

A diferenza do ocorrido en 2017, a actividade financeira tivo un comportamento moi desfavorable en 2018, froito do importante axuste que sufriron os mercados financeiros e todas as clases de activos, desde a renda variable ata as materias primas ou a inversión alternativa. A pesar de que o crecemento económico mundial se desacelerou lixeiramente, seguiu mostrando certa robustez pero sen poder contrarrestar as tensións comerciais entre EE.UU. e China, as negociacións de saída do Reino Unido (Brexit) ou as dúbidas sobre o crecemento da economía chinesa. Os mercados financeiros de renda variable foron os que presentaron un maior axuste e, como se pode comprobar no gráfico 6, as perdas en xeral superaron o 11%, coa excepción dos de EE.UU., onde o Nasdaq caeu menos do 5%. No caso español, o IBEX foi de novo un dos peores índices e os mercados emerxentes rexistraron perdas, aínda que máis moderadas. Esta situación acompañouse da dificultade de atopar activos refuxio, xa que a renda fixa tamén sufriu

recortes do 1,5%, no caso dos bonos soberanos, e do -1,2%, nos bonos corporativos europeos. Do mesmo xeito, activos alternativos como os *hedge funds* corrixíronse nun 2,5%, igual que outros activos reais, como o petróleo e os metais preciosos, que tampouco serviron de refuxio. En todo caso, hai que sinalar que no primeiro trimestre de 2019 deuse unha melloría moi significativa que levou a recuperar na maior parte dos casos as perdas de 2018, sendo especialmente notorias as subidas no índice de Shanghai (30%) e no Nasdaq (19,64%).

O importante revés sufrido nos mercados financeiros, sobre todo a finais de ano, impactou de forma notable na rendibilidade e no patrimonio dos fondos de investimento. A rendibilidade media foi moi negativa (-4,81%) e afectou a todos os produtos, tanto de renda fixa como variable. Non obstante foron os fondos máis arriscados os que sufriron un maior axuste, observándose caídas medias entre o 11% e o 15%, en liña co acontecido nos mercados financeiros. Esta situación afectou os rendementos de todos os prazos e só os investidores que se mantiveron a longo prazo, superiores a cinco anos, presentaron rendibilidades positivas. Aínda así continuaron sendo un activo de referencia, xa que rexistraron fluxos positivos e o número de partícipes incrementouse en preto dun 7%. De feito, segundo Inverco, para 2019 espérase un incremento patrimonial do 4% e a recuperación da rendibilidade.

Os mercados financeiros experimentaron fortes caídas e perderon o terreo gañado en 2017

Os plans de pensións, ao seren produtos equivalentes en termos de investimento tamén viron reflectidas as caídas dos mercados financeiros nos seus rendementos, que en 2018 foron do -4,08%. Tendo en conta períodos de investimento máis amplos, vemos que os que invisten en renda variable son os que teñen un mellor comportamento. A diferenza dos fondos de investimento, o patrimonio reduciuse tanto pola caída de rendementos como polas achegas netas negativas dos fondos de emprego. As expectativas para 2019 son de crecemento patrimonial sustentado nunha rendibilidade esperada superior ao 2% e de posibles achegas netas positivas.

A actividade de capital risco mostrouse moi dinámica e o investimento seguiu batendo récords ao aproximarse aos 6.000 millóns de euros nun total de 670 operacións, segundo os datos aportados por ASCRI (Asociación Española de Capital, Crecimiento e Inversión).

Gráfico 6. Evolución dos principais índices bolsistas (en %). Ano 2018

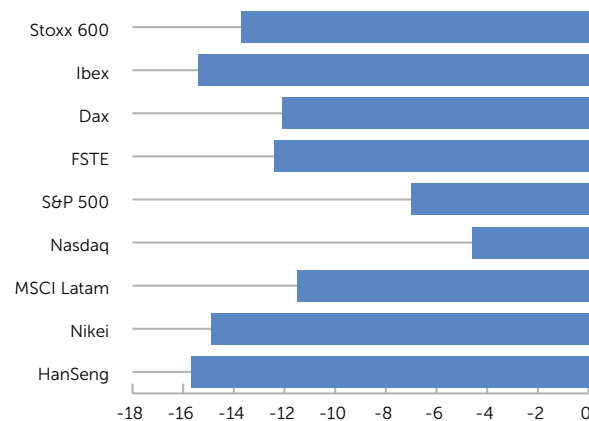
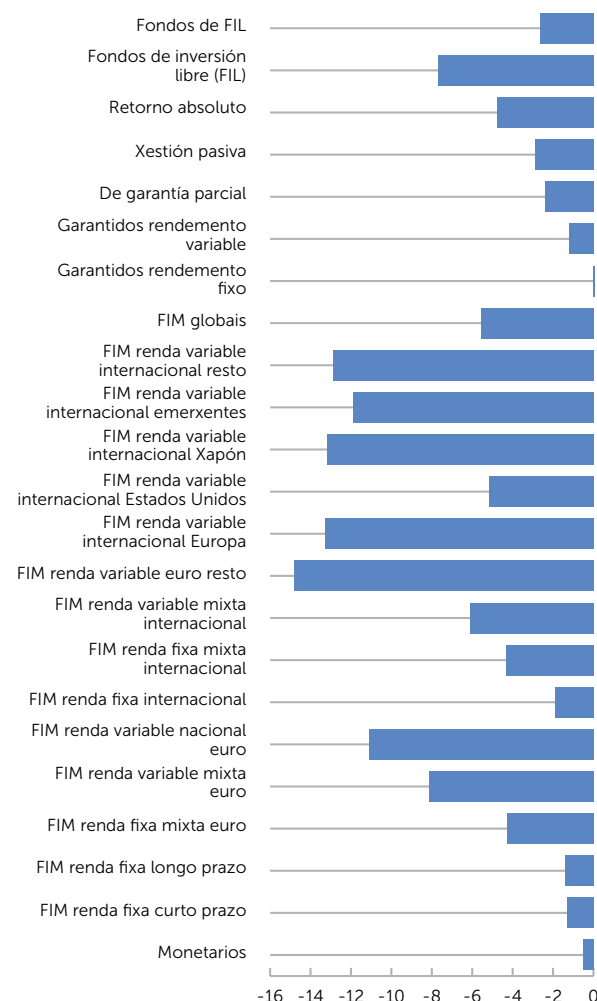

Gráfico 7. Rendibilidade dos fondos de investimento (en %), o día 31 de decembro de 2017

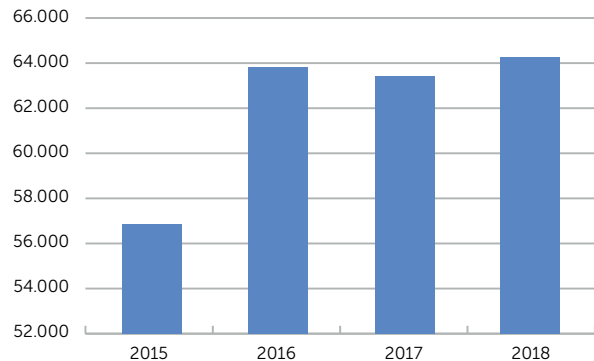
As entidades de capital risco están interesadas en investir en Galicia

Nesta ocasión foron as operacións de tamaño medio, entre 10 e 100 millóns de euros, as que experimentaron un crecemento máis destacable, cun volume de 1.467 millóns en 56 investimentos. De novo, os fondos internacionais seguen mostrando un grande interese por investir na economía española e representaron preto do 80% do investimento realizado. Os sectores enerxético, hostalería e ocio e comunicacións destacaron polo volume de fondos (aproximadamente o 55%), mentres que a informática (46%) acaparou o número de operacións. O informe elaborado por BDO sobre «Retos y perspectivas de inversión en Galicia en 2019» amosa que un 92% das empresas consultadas de capital privado planean investir en Galicia, sendo os sectores alimentario, saúde e deporte e automoción os que suscitan máis interese.

Pola súa banda, o sector asegurador creceu lixeiramente (1,34%) en 2018 e situou o volume de primas captado en 64.282 millóns de euros. Nesta ocasión foron os seguros non-vida os que impulsaron o sector, xa que creceron preto do 4%, fronte a unha redución do 1,68% no caso dos seguros de vida. O sector está experimentando e experimentará unha importante transformación da man das empresas *Insurtech*, que fan operacións personalizadas, da oferta de pólizas máis complexas, da entrada de grandes operadores dixitais ou das novas necesidades de seguros.

A actividade de financiamento de vehículos mediante *renting* logrou un ano histórico ao crecer máis do 14%, impulsada polas matriculacións de autónomos e particulares. As matriculacións a través deste instrumento ascenderon a 267.732 unidades e xa representan o 17,16%; sendo esta unha opción cada vez máis demandada por empresas e familias. Galicia mantense como sexto mer-

Gráfico 8. Primas emitidas polo sector asegurador (en millóns)

cado, cunha cota de mercado do 2,2%, nunha actividade que se concentra ante todo en Madrid e Barcelona.

Tamén tiveron unha evolución positiva o *factoring* e o *confirming*, repetindo taxas de crecemento superiores ao 13%, recuperando o pulo perdido no período posterior á crise. Destacou en particular a evolución do *factoring* internacional (21,36%) e, dentro do ámbito nacional, o *factoring* que cobre fronte ao risco de impago foi a opción preferida polas empresas. A nivel territorial Madrid seguiu concentrando a maior parte da actividade (41,93%); Cataluña o 16,83% e Galicia continúa no sexto lugar cunha cota de mercado do 4,65%.

As expectativas para 2018 son boas no que se refire aos instrumentos de investimento na medida en que o primeiro trimestre ten rexistrado unha evolución excepcional nos mercados de valores. Non obstante, parece que as taxas de xuro permanecerán baixas, polo que impulsarán a actividade crediticia, pero repercutirán de maneira negativa no investimento máis conservador, como poden ser os fondos monetarios, de renda fixa e os depósitos bancarios. En todo caso, haberá que esperar a evolución dos próximos trimestres, posto que segundo o FMI e os bancos centrais o crecemento mundial é vulnerable; aspecto que podería impactar na actividade financeira.

Sector público

O sector público autonómico galego

O peche do exercicio 2018 por parte da Administración autonómica –Administración xeral e entidades coas que consolida– sáldase, segundo as cifras avanzadas, cun resultado positivo tras dez anos de déficits importantes. Galicia cumpre de novo, sobradamente, os obxectivos de necesidade de financiamento fixados para as comunidades autónomas no 0,4% do PIB rexional, ao acadar un superávit de 104 millóns de euros, o que supón o 0,17% do seu PIB. Dita cantidade, que segundo a Lei de Estabilidade Orzamentaria debería ser destinada a amortizar débeda, poderá ser utilizada en investimentos sostibles a nivel financeiro en 2019.

Este resultado ten a súa orixe principalmente na boa evolución dos ingresos correntes, que creceron un 4,3%, conxugada cun incremento moderado deste tipo de gastos, que tan só medraron un 1,56%. Isto provocou que o aforro bruto (gráfico 1) pasase de marcar cifras negativas no período 2011 a 2014, a presentar importantes saldos positivos que aumentan ano tras ano

O sector público autonómico galego acadou en 2018, tras dez anos de déficits, un superávit orzamentario do 0,17% do PIB

desde 2015. No exercicio 2018 ascendeu a 775 millóns de euros, un 44% máis que no ano anterior, sendo o responsable principal da capacidade de financiamento coa que se pechou o exercicio.

O cumprimento continuado dos obxectivos de déficit por parte da Administración galega (gráfico 2) permitiulle acceder ao fondo de facilidade financeira, que desde 2015 está articulado exclusivamente para as autonomías que acadan os obxectivos de déficit e débeda pública e cumpren co período medio de pago a provedores. Logrou así unhas condicións de financiamento moi vantaxosas que supuxeron un aforro en xuros materializado na liquidación orzamentaria nunha diminución do 31% nestes gastos. A nosa comunidade obtivo recursos deste fondo por importe de 1.383 millóns de euros no ano 2018.

Como resultado desta política de consolidación orzamentaria, Galicia, a pesar de ter multiplicado por tres o

Galicia, aínda tendo triplicado a súa débeda respecto a 2007, presenta un endebedamento por debaixo da media nacional

Gráfico 1. Evolución dos saldos orzamentarios (en millóns de euros)

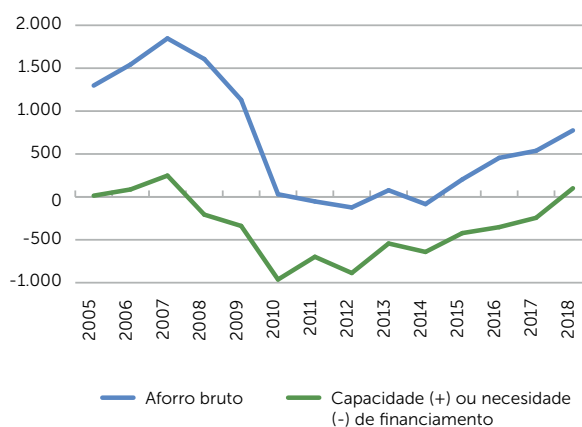
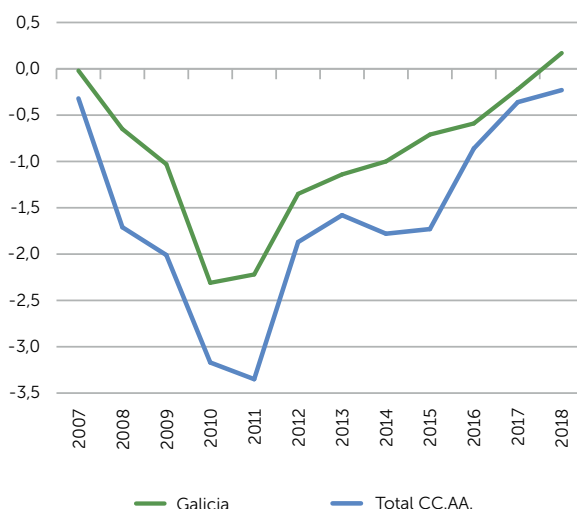

Gráfico 2. Capacidade (+) ou necesidade (-) de financiamento (en % do PIB)

seu endebedamento desde o ano 2007, ata acadar ao peche do exercicio 2018 os 11.342 millóns de euros, é unha das comunidades autónomas menos endebedadas do Estado en termos de PIB, cunha porcentaxe de tan só o 18,1% do mesmo, fronte á media nacional do 24,3% (gráfico 3).

O bo resultado das contas autonómicas no exercicio 2018 ten a súa razón de ser, por unha banda, no comportamento dos ingresos tributarios, que medraron no seu conxunto un 3,2%, a pesar das rebaixas fiscais aprobadas polo Goberno galego, e, por outra, no incremento das transferencias correntes, principalmente as asociadas ao sistema de financiamento autonómico, que medraron un 6,9% (gráfico 4). Tamén é de salientar o importante crecemento das transferencias de capital, que superan nun 56% as recibidas no ano anterior.

Os gastos de capital representan o 10,3% do total investido polas comunidades autónomas, poñendo de manifesto o importante esforzo inversor de Galicia

Polo que respecta ao gasto executado no ano 2018, tres son os aspectos máis salientables que podemos constatar no gráfico 5: o moderado incremento dos gastos de persoal, dos gastos en compra de bens e servizos e das transferencias correntes, que no seu conxunto medran un 2,5%; o mantemento dos investimentos reais e, finalmente, o importante aumento das transferencias de capital, cun 13,8% máis que no exercicio anterior. Con todo, Galicia executou gastos de capital no ano 2018 por un importe total de 1.117 millóns de euros, o que representa o 10,3% do total deste tipo de gastos no conxunto das comunidades autónomas, evidenciando un importante esforzo inversor en termos comparativos da nosa comunidade, ao representaren os gastos non financeiros tan só o 5,9% daquelas.

O sector público local galego

Centrándonos, dentro do sector público local, na realidade económico-financeira dos concellos galegos, constatamos como os principais elementos diferenciais destes respecto dos seus homólogos no resto do Estado español seguen a manterse ano tras ano. O volume de recursos que administran é significativamente menor, o 78,7% da media nacional en termos de euros por habitante; diferenza que é máis acusada canto menor é o tamaño dos municipios, como xa temos fundamentado en informes anteriores.

Os ingresos tributarios incrementáronse un 3,2% en 2018

Gráfico 3. Débeda das comunidades autónomas (en % do PIB)

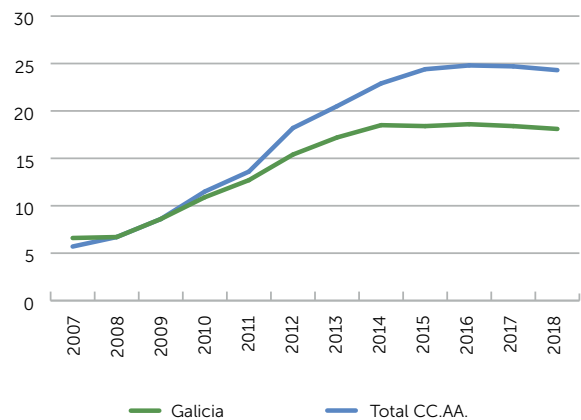
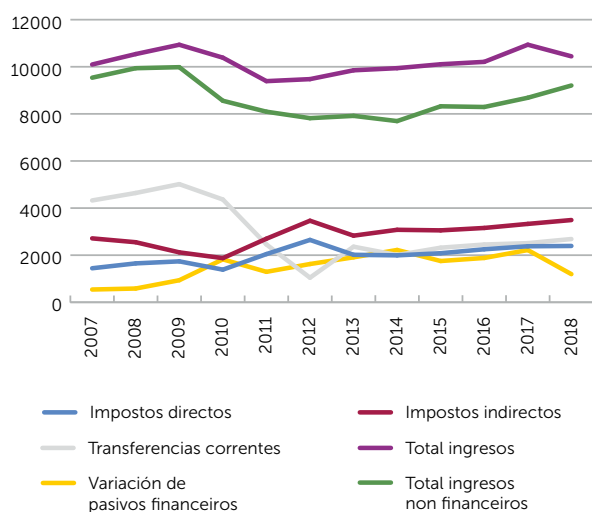

Gráfico 4. Evolución dos principais capítulos de ingreso (en millóns de euros)

Os concellos galegos gastan por habitante o 78,7% da media estatal

Os ingresos tributarios dos concellos galegos tan só representan o 71,2% da media nacional

Esa menor capacidade de gasto dos municipios galegos débese, na súa meirande parte, ao non exercicio da súa capacidade tributaria, como se pode apreciar no gráfico 6. Os ingresos por tributos propios, en termos de recadación en euros por habitante, tan só representan en Galicia o 71,2% da media nacional destes ingresos –diminuindo incluso esta porcentaxe nos últimos anos–. Mantense así de forma perenne o que vimos denominando inhibición fiscal respecto do exercicio da autonomía e capacidade que a normativa vixente lles outorga aos concellos en materia tributaria.

O sector público estatal en Galicia

A recadación da AEAT en Galicia por impostos tan só representa o 3,45% do total do Estado, porcentaxe que debe ser posta en relación co peso da poboación, que é do 5,78%, e co do PIB, que acada o 5,19% do total nacional. De novo, no exercicio 2018 o crecemento da recadación é menor en Galicia que no conxunto do Estado –un 5,6% fronte ao 7,6%–, incrementándose nos últimos anos as diferenzas tanto en termos de recadación por habitante como de peso da recadación respecto do PIB rexional, como se constata no gráfico 7.

A recadación da AEAT en Galicia representa o 3,5% do total do Estado

As cifras de investimentos da Administración central en Galicia, que analizamos para os tres últimos anos con información dispoñible no gráfico 8, conxuntamente co resto de comunidades autónomas, poñen de manifesto un maior esforzo inversor daquela na nosa comunidade, superando en máis dun 67% a media nacional en termos de euros por habitante, ligado aos grandes proxectos de infraestruturas en marcha, en especial os relativos ao tren de alta velocidade. No ano 2017 incrementábase de novo os investimentos, trala forte redución do ano 2016 derivada da prórroga orzamentaria neste exercicio e das medidas de non disposición de fondos aprobadas polo Goberno ao longo do mesmo para acadar os obxectivos de déficit.

Gráfico 5. Evolución dos principais capítulos de gasto (en millóns de euros)

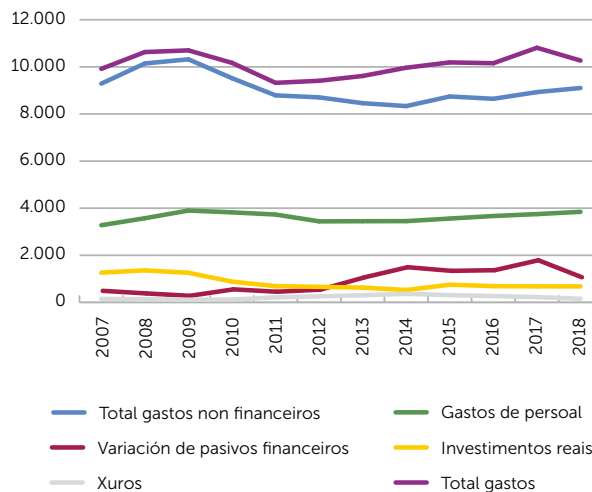
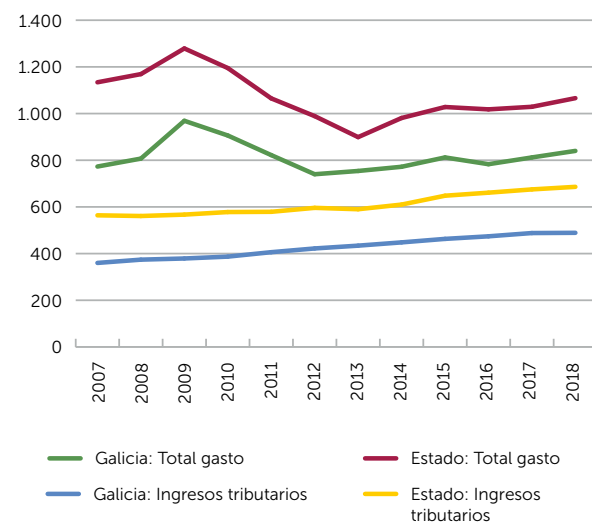

Gráfico 6. Gastos e ingresos dos concellos (en euros por habitante)

O investimento da Administración central en Galicia en 2016 e 2017 superou nun 67% a media nacional

O 24,95% da poboación galega ten a condición de pensionista da Seguridade Social fronte ao 18,71% de media no Estado

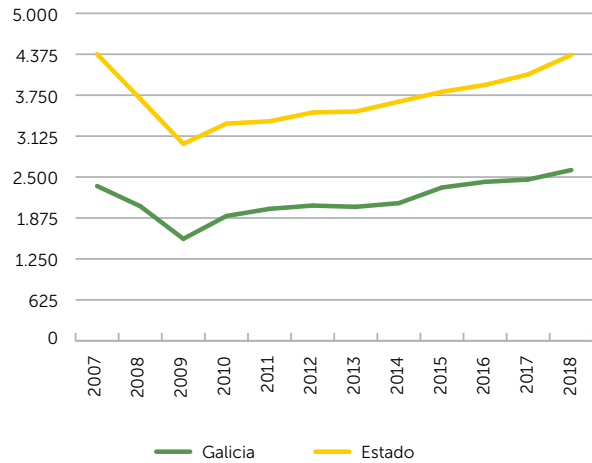
O sistema público de pensións en Galicia

O elemento máis salientable ao analizar o sistema público de pensións en Galicia é o da súa importancia en termos de cobertura, tendo o 24,95% do total da poboación galega a condición de pensionista do sistema da Seguridade Social, fronte ao 18,71% do conxunto do Estado.

Isto xera un gasto en pensións equivalente ao 13,6% do PIB rexional, fronte ao 10,5% do total do sistema, presentando unha diminución deste peso relativo nos últimos anos, así como unha pequena redución desta diferenza, como se pode ver no gráfico 9.

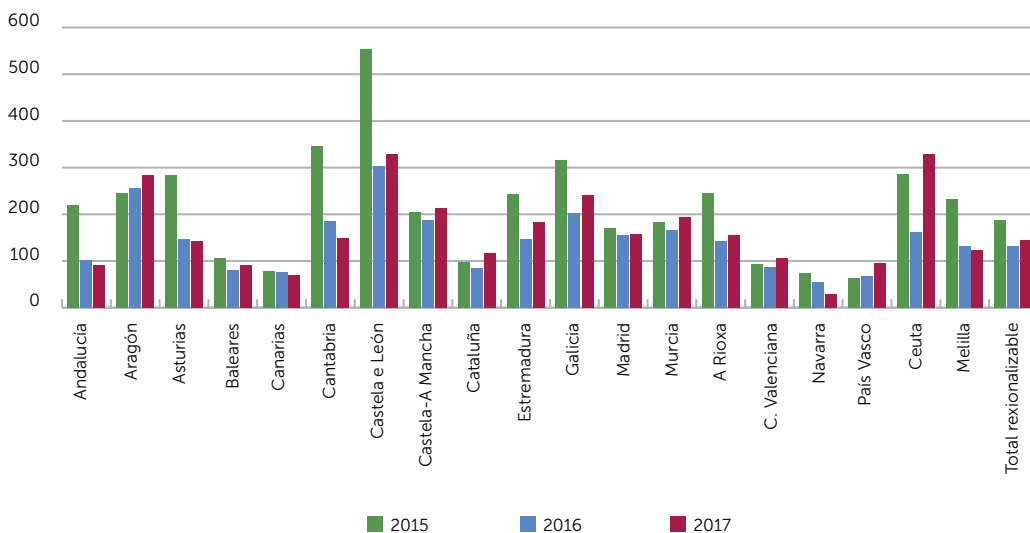
Esta maior porcentaxe do gasto en pensións, en termos do PIB, non ten o seu reflexo na contía das mesmas. A pensión media en Galicia acada tan só o 84,6% da do conxunto do Estado, o segundo importe máis baixo das comunidades autónomas, incrementándose as diferenzas nos últimos anos. Ademais é necesario que o 30,6% das pensións galegas sexan complementadas para garantir os mínimos legalmente establecidos.

Gráfico 7. Recadación da AEAT (en euros por habitante)

A ratio de afiliados por pensionista en Galicia sitúase no 1,49, fronte ao 2,15 do Estado

Gráfico 8. Investimentos da Administración central (en euros por habitante)

Para un sistema público de pensións de reparto como o que temos resulta importante a relación entre o número de afiliados e de pensionistas para analizar a súa viabilidade financeira (gráfico 10). Así constátase claramente o efecto da crise económica, pasando a relación de 2,55 no ano 2007 ao 1,98 no ano 2014, para subir lixeiramente nos últimos catro anos no conxunto do sistema ata acadar os 2,15. En Galicia esta evolución é similar, pero con ratios significativamente menores, ao pasar do 1,74 ao 1,49.

A translación desta relación entre afiliados e pensionistas aos recursos e obrigas do sistema produce un significativo desequilibrio que, considerando só os ingresos e gastos directamente relacionados coa parte contributiva, acada os 22.239 millóns de euros no total do Estado no ano 2017; dos cales 2.841 son imputables a Galicia (cadro 1), cantidades estas ás que habería que engadir os complementos a mínimos que se financian con impostos desde os orzamentos do Estado.

A análise da situación actual do sistema público de pensións permite concluír que os seus desequilibrios van máis aló da evolución do mercado de traballo durante o período de crise, e empezan a ser o resultado dunha realidade demográfica, estrutural a medio e longo prazo, que será determinante das condicións do mesmo e da súa viabilidade económica futura. Esta conclusión é máis evidente, se cabe, cando singularizamos o estudo para o ámbito da comunidade autónoma de Galicia, que presenta elementos diferenciais negativos debidos principalmente á configuración e dinámica da súa poboación. Esta situación anticipa a realidade do que previsiblemente será o futuro do sistema público de pensións no conxunto do Estado de non afrontar unha reforma seria e en profundidade do mesmo na perspectiva do medio e longo prazo.

Gráfico 9. Gasto en pensións (en % do PIB)

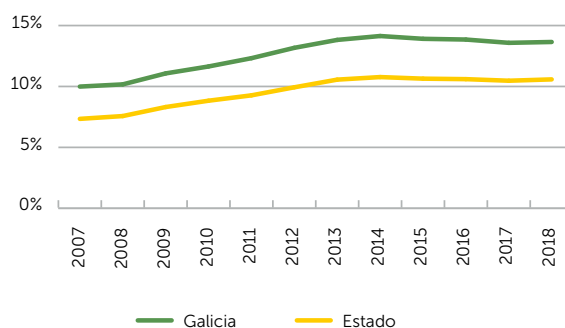
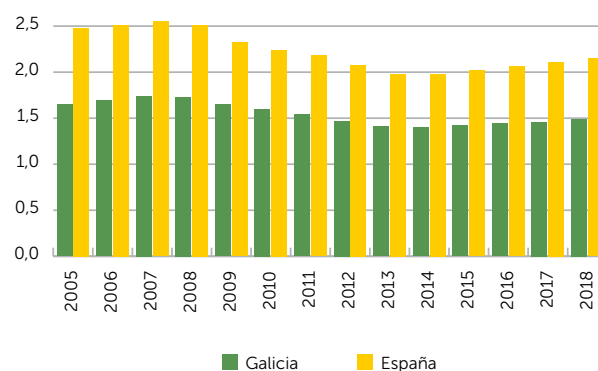

Gráfico 10. Ratio afiliados/pensionistas

Cadro 1. Ingresos e gastos do sistema contributivo da Seguridade Social (en millóns de euros)

	Galicia			Estado		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Cotizacións sociais	4.731,9	4.813,4	4.993,0	90.628,0	93.083,8	97.819,5
Prestacións contributivas	7.381,1	7.607,3	7.834,5	112.187,4	115.990,6	120.059,2
Pensións	7.119,0	7.341,7	7.564,7	108.213,9	111.915,9	115.722,4
Incapacidade temporal	149,4	156,1	160,3	1.913,3	2.058,2	2.195,1
Maternidade	85,4	85,9	93,8	1.799,5	1.787,8	1.942,4
Outras prestacións	27,3	23,6	15,8	260,6	228,7	199,3
Saldo do sistema contributivo	-2.649,2	-2.794,0	-2.841,5	-21.559,4	-22.906,8	-22.239,7
Complemento a mínimos	739,8	718,5	697,5	7.279,7	7.147,0	6.992,8
Saldo global	-3.389,0	-3.512,5	-3.539,1	-28.839,1	-30.053,8	-29.232,5
% total nacional	11,8	11,7	12,1%			

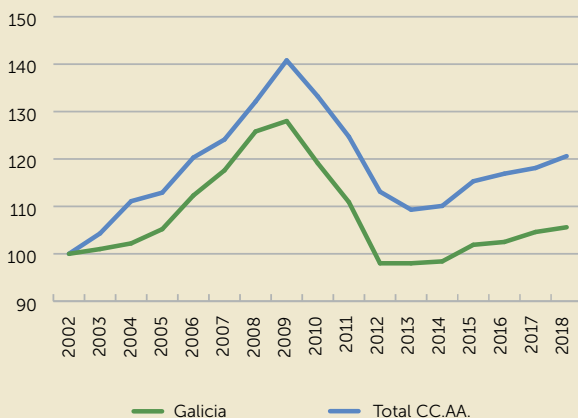
Fonte: Elaboración propia a partir do MEES.

O gasto en educación en Galicia

A educación pública é un dos piares básicos, xunto coas pensións e co sistema sanitario, do estado do benestar do que nos dotamos as sociedades modernas. A crise económica, e os seus efectos sobre as contas públicas, ten condicionado fortemente a contía e evolución do gasto destinado a esta función. Nesta edición do informe realizamos unha análise do gasto público en educación, ao terse convertido, xunto coa sanidade e os servizos sociais, nun dos eixes principais de actuación das comunidades autónomas, avanzando os aspectos máis salientables neste resumo executivo.

A primeira conclusión que obtemos ao analizar o gasto en educación desde unha perspectiva temporal é o seu

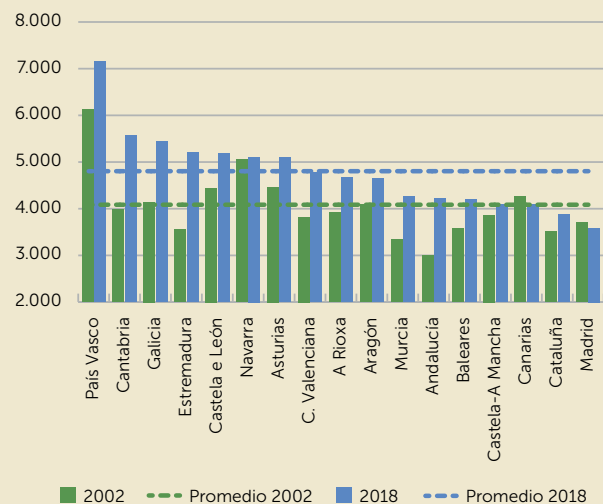
Gráfico 11. Evolución do gasto en educación (índice. Base 2002=100) (en euros de 2018)

O gasto en educación reduciuse un 23,4%, en euros constantes, entre 2009 e 2012, recuperándose parcialmente nos últimos exercicios

O gasto en educación en euros por habitante presenta disparidades moi importantes entre comunidades autónomas

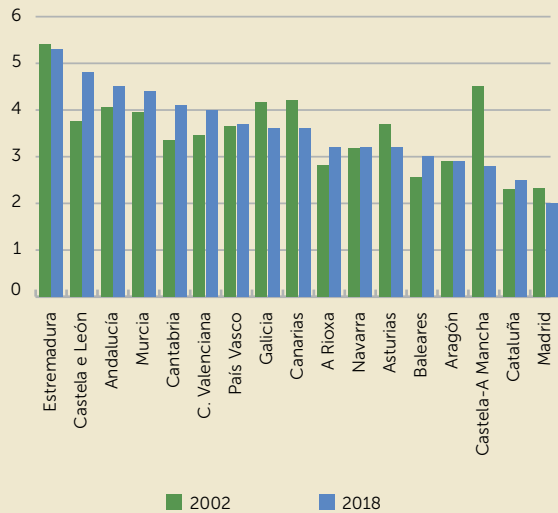
Gráfico 12. Gasto en educación por habitante de 4 a 22 anos (en euros de 2018)

forte crecemento entre os anos 2002 e 2009 –un 28% en Galicia e un 40% no conxunto de comunidades– para seguidamente diminuír de forma significativa ata 2012, manterse en 2013 e 2014, e recuperarse parcialmente nos últimos exercicios. É de destacar o menor aumento relativo do gasto en educación en Galicia e como a crise económica abriu unha fenda coa media das comunidades autónomas que se ten incrementado nestes últimos anos nos que volveu crecer o gasto en educación (gráfico 11).

En segundo lugar sobresaen as importantes diferenzas no gasto en educación entre comunidades autónomas. Se cuantificamos o gasto en euros por habitante, tendo

Gráfico 13. Gasto en educación (en % do PIB rexional)

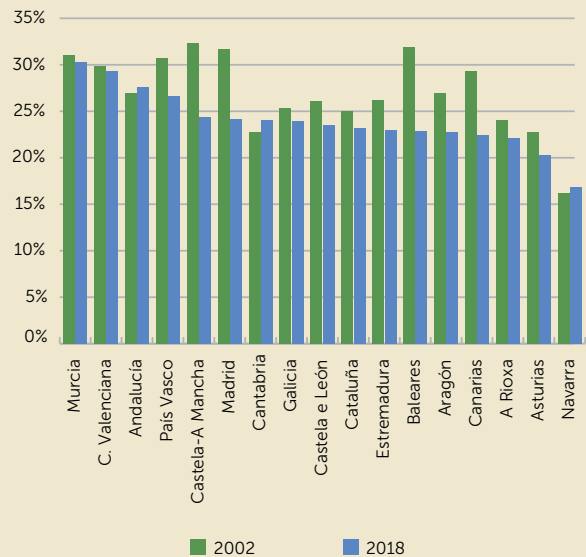

en conta unha poboación obxectivo de 4 a 22 anos (gráfico 12), hai comunidades que case duplican as de menor gasto, constatándose que estas diferenzas se teñen agudizado nos últimos anos.

Estas disparidades tamén se poñen de manifesto se relacionamos o gasto en educación co PIB rexional (gráfico 13), aínda que neste caso incide, ademais, o nivel de riqueza das distintas comunidades autónomas. Galicia realiza un gasto en educación por habitante de entre 4 e 22 anos de 5.436 euros, un 13,8% máis que a media estatal, malia que en termos de esforzo respecto do PIB está na media nacional, polo menor peso relativo da poboación en idade de ser destinataria desta función.

Por último, debemos salienta que a dinámica do gasto asociado a esta función, conxuntamente coa evolución doutros gastos e unido ao proceso de consolidación orzamentaria, provocou que o gasto en educación perdesse peso relativo dentro do gasto non financeiro das comunidades autónomas, como podemos constatar no gráfico 14. O gasto en educación representa en Galicia o 23,9% dos gastos non financeiros, igual que a media nacional, tendo diminuído o seu peso relativo tan só 1,4 puntos desde o ano 2002, fronte aos 4,1 puntos de diminución da media nacional.

Gráfico 14. Gasto en educación (en % do gasto non financeiro)

O gasto en educación en Galicia pasou de representar o 25,3% do gasto non financeiro no ano 2002 ao 23,9%

